

LAISVĖ

BALANDIS
1982

A. Plukas

BALTIJOS VALSTYBĖS IR SOVIETŲ
SAJUNGOS TAUTOS AMERIKOS
POLITIKOJE

Balys Gaidžiūnas

BERNARDAS BRAZDŽIONIS
DIDŽIŲJŲ PASISAKYMUOSE

Dr. Jonas Balys

LIETUVOS SIENŲ PROBLEMOS

Balys Raugas

LIETUVIŲ FRONTO BIČIULIŲ
DĖMESYS LIETUVIŲ
BENDRUOMENEI

Dr. Zenonas Prūsas

APDŪMOJIMAI VASARIO
ŠEŠIOLIKTAJAI

J. Kj.

KELIAS Į BALTŲ LAISVĖS LYGĄ

Kęstas Lingaila

UŽMIRŠTAS KOVŲ ŽMOGUS

Teofilius Balčiūnas

KETURIOLIKTOS POLITINĖS
STUDIJS PRIE PACIFIKO

Juozas Kojelis

DU SUVAŽIAVIMAI
VEDAMASIS

LIETUVIŲ FRONTO BIČIULIŲ TARYBA

P. Algis Raulinaitis, Tarybos prezidiumo pirmininkas,
1501 Riverside Drive
Burbank, CA. 91506, USA

Edmundas Arbas, Tarybos prezidiumo sekretorius,
306-22nd Street
Santa Monica, CA 90402, USA

Dr. Kazys Ambrozaitis, Dunes Acres, Chesterton, Ind.

Vytautas Aušrotas, Weston, Ont. Kanada

Juozas Ardys, Fairview, Penn.

Dr. Zigmas Brinkis, Tarybos prezidiumo narys, Los Angeles, CA.

Dr. Kajetonas J. Čeginskas, Europos LFB pirmininkas, Muenchen, Vokietija

Alina Grinienė, Muenchen, Vokietija

Dr. Petras Kisieličius, Cicero, Ill.

Juozas Kojelis, Santa Monica, CA.

Balys Raugas, JAV ir Kanados LFB centro valdybos pirmininkas,
444 Main St., Delran, N.J. 08075

Vacys Rociūnas, "Į Laisvę" red., Independence, Ohio

Antanas Sabalis, Woodhaven, New York

Rankraščiai, nuotraukos ir knygos siunčiamos redaktoriaus adresu:
7328 Midland Road, Independence, Ohio, 44131

Užsakymus ir prenumeratos mokesčių siųsti administracijos adresu:
Jonas Prakapas, 14 Thelma Dr., Bakersfield, CA 93305

Metinė prenumerata: Austrijoje, Jungtinėse Valstybėse ir Kanadoje —
\$7.00, kitur — \$5.00.

Straipsniai, autoriaus pasirašyti pavarde, slapyvardžiu ar inicialais,
nebūtinais reiškia ir redakcijos nuomonę.

TURINYS

Skaitytojų žodis	2
A. Plukas: Baltijos valstybės ir Sovietų Sąjungos tautos	
Amerikos politikoje	6
Bernardas Brazdžionis: Tremtinio Lietuvai	11
Balys Gaidžiūnas: Bernardas Brazdžionis didžiųjų pasisakymuose	12
Dr. Jonas Balys: Lietuvos sienų problemos	19
Balys Raugas: Lietuvių Fronto bičiulių dėmesys Lietuvii	
Bendruomenei	27
Dr. Zenonas Prūsas: Apdūmėjimai Vasario Šešioliktajai	34
J. Kj.: Kelias į Baltų Laisvės lygą	39
Teofilius Balčiūnas: Keturioliktos politinės studijos prie Pacifiko	57
Juozas Kojelis: Du suvažiavimai	61
Nauji leidiniai	67
Jie kovoja už sąžinės ir tautos laisvę	70
Vedamasis	71

“Į LAISVĖ” — lietuvių politikos žurnalas.

Leidžia Lietuvių Fronto Bičiuliai.

“Į LAISVĖ” (TOWARD FREEDOM): Lithuanian magazine of politics, published three times a year by the Friends of the Lithuanian Front.

Vacys Rociūnas, Redaktorius/Editor

7328 Midland Rd.

Independence, Ohio 44131

Jonas Prakapas, Administratorius/Circulation Manager

14 Thelma Drive

Bakersfield, CA 93305, USA

Amerikos Balsas, Laisvos Europos Radijas ir Laisvės Radijas

R. Kudukis savo str. "Vidurio Europa ir Reagano administracija" (JL Nr. 83 -120, 1981 gruodis) rašo, jog daugelis bijo, kad Radio Free Europe ir Radio Liberty "gali pasidaryti priklausomos nuo Valstybės departamento International Communication Agency (Tarpautinės komunikacijos agentūros) ir Amerikos Balso".

Tokios žinybos, kaip "Valstybės departamento tarpautinės komunikacijos agentūra" nėra. Yra tikrai Valstybės departamentas ir Tarpautinė komunikacijos agentūra. Tai dvi savarankiškos žinybos, kurių vadovus skiria prezidentas su kongreso pritarimu. Jos bendradarbiauja, kiek tai liečia šalies užsienio politiką, bet nėra viena ir ta pati žinyba. O Amerikos Balso radijas yra Tarpautinės komunikacijos agentūros padalinys.

Toliau savo straipsny R. Kudukis teigia, kad "Radio Free Europe ir Radio Liberty transliuoja . . . necenzūruotas žinias", o Amerikos Balso "žinios yra cenzūruotos, sušvelnintos ir visų pirma sovietų neužgaunantios".

Jei R. Kudukis būtų skaitęs, pav., bent Saugumo ir bendradarbiavimo Europoje reikalams komisijos pranešimą (Fulfilling our Promises: The United States and the Helsinki Final Act. A Status Report, Nov. 1979), galbūt nebūtų taip rašęs. Šiame pranešime taip sakoma: "RFE/RL differ markedly in origin, programming and function from the Voice of America. VOA, as the broadcasting service of the International Communication Agency (formally USIA) is responsible for presenting well-rounded news coverage as well as projecting a balanced and comprehensive view of U.S. institutions, culture, society

and official policies to a worldwide audience" (p. 288). Čia reikia pažymėti, kad Amerikos Balso uždaviniai yra nustatyti charta, kurią Kongresas yra priėmęs ir prezidentas Fordas 1976 metais paskelbęs. Ši charta tokiu būdu yra kaip įstatymas, kuris Amerikos Balsui privalomas vykdyti. Ji taip skamba: 1) VOA will serve as a consistently reliable and authoritative source of news. VOA news will be accurate, objective and comprehensive. 2) VOA will represent America, not any single segment of American society, and will therefore present a balanced and comprehensive projection of significant American thought and institutions. 3) VOA will present the policies of the United States clearly and effectively, and will also present responsible discussion and opinion of these policies" (Public Law 94-350).

Tuo tarpu apie RFE/RL, kurių uždavinys yra transliuoti programas į Rytų Europą ir Sovietų Sąjungą (įskaitant ir Baltijos respublikas), minėtame pranešime taip sakoma: "RFE/RL are obliged to operate within strict guidelines set forth in their program policy guidelines. According to this standard, the radios are to espouse no single specific political, economic or religious creed. They are to have no relationship to any political party or exile organization, nor can they identify with any opposition groups or organizations located in the broadcast area. Broadcasts are to avoid emotionalism, vindictiveness and belligerency in tone and sweeping generalizations, propagandistic argumentation and unsupported criticism in substance. Furthermore, the radios are specifically forbidden to broadcast any information which could be construed as incitement to revolt, or as inflammatory. No mate-

rial containing petty gossip or attacks on personal lives of families of government or party leaders is to be used" (p. 289).

Taigi, iš šių gairių matyti, kad Amerikos Balsas ir RFE/RL yra skirtingų paskirčių, ir todėl jų transliacijos yra skirtingos, o ne todėl, kad kažkas vieną cenzūruoja, o kito necenzūruoja.

A. Plks
Washington, D.C.

Geras įspūdis

Atvirai pasakytos, faktais pagrįstos mintys, nuoseklus straipsnių išdėstymas patraukia "Į Laivą" Nr. 83 (120) skaitytojo dėmesį. "Lietuvių tauta nėra Sovietų sąjungos tautinė mažuma" (Br. Nemickas), ji nei caro Rusijos nebuvo tautinė mažuma, o tik pavergta Lietuva.

V. Akelaitis pagrįstai atsako į klausimą "Duplikacija ko?" Suprantama, kad nieko nebuvo atlikta, tai nėra ko nei dubliuoti. Gerą įspūdį padarė Vliko seimo ramumas, darbingumas, be kontraversijų. Tai padrąsinanti viltis grįžti į konstruktyvios kovos už laisvę darbą, kuriam Vlikas buvo sudarytas. Kilus mandatas Vliskui tegali būti tik šių dienų darbas pateisinamas.

A. Valiūškis
Barrington, R.I.

Dar dėl Molotovo — Ribbentropo pakto

Mane labai sudomino diskusijos apie T. Remeikio paruoštą knygą. Nuostabus yra B. Nemicko tvirtinimas, kad 1939 m. Molotovo - Ribbentropo slaptieji protokolai neturį juridinės galios nuo pat jų pasirašymo dienos, nes jie nebuvo įregistruoti Tautų Sąjungoje. Pirmiausia, 1939 m. nei Vokietija, nei Sov. Sąj. nebuvo T. S. nariai, todėl ir jos statusas jų nesaistė. Be to, visi žino, kad slapti susitarimai niekur neregistruojami, todėl jie ir yra slapti. Visas klausimas yra toks: ar slaptame protokole numa-

tyti susitarimai buvo įvykdyti, ar jie liko tik popieriuje? Deja, tie susitarimai dėl Baltijos kraštų ir Rumunijos teritorijų buvo įvykdyti ir tokia padėtis tebera de facto iki šios dienos. Išeina, kad tas paktas praktiškai tebegalioja. Juk ir Jaltos susitarimai niekur nebuvo įregistruoti, ilgai jie nebuvo pilnai paskelbti, gal dar yra ir iki šiol nepaskelbtų slaptų susitarimų, tačiau jie visi galioja iki šios dienos, nes nei vienos pusės jie nėra atšaukti ar paskelbti niekiniais. Tuo tarpu Muencheno pakts, padalinęs Čekoslovakiją, buvo oficialiai panaikintas. Todėl negalima niekinti kaip neįmanėlių tų, kurie siekia oficialaus Molotovo - Ribbentropo slaptų susitarimų atšaukimo. Tuo būdu 1979 m. iš naujo buvo iškelta vakariečių primiršta Baltijos laisvės problema, nors Muskoje tą deklaraciją pasirašiusiems baltiečiams dėl to tenka skaudžiai nukentėti. Tai ne kabinetiniai samprotavimai, bet reali laisvės kova.

Kitas dalykas. Pagal 1979 m. surašymą Sov. Sąj., kuri turėjo 262 mil. gyventojų, lietuvių tautybės žmonių rasta 2,851 mil. Lietuviai savo skaičiumi Sovietijoje užima tik dviliktą vietą. Net armėnų, gruzinų ir moldavų rasta daugiau, negu lietuvių. Tad nėra prasmės lietuviams vaidinti "une grande nation", kaip nori B. Nemickas. Juk po Pirmojo pas. karo armėnai, gruzinai ir ukrainiečiai 1918 m. irgi buvo pasiskelbę nepriklausomas valstybes, tačiau jos išsilaikė tik iki 1921 m., nes neįstengė atsispirti raudonajai armijai. Tuo tarpu baltiečiams pavyko 20 metų ilgiau išlikti nepriklausomiems. Tai ir visas skirtumas. Istorija žino ne tik Didžiąją Lietuvos Kunigaikštiją, bet ir Didžiąją Armėniją. Nepasiduokime didybės manijai.

St. Lazdinio straipsnis apie prūsų yra paviršutiniškas ir šaliskas.

Dr. J. Balys
Silver Spring, MD

Dėl straipsnio "Lietuviškumo kova Lietuvos kariuomenėje"

Į *Laisvę* Nr. 83 (120)

Straipsnis pilnas "kariškų paslapčių" ir gan stambių klaidų. Kad mūsų atsikuriančiai kariuomenei skubiai reikėjo aukštuosius kariškus mokslus baigusią karininkų, o savų neturint, reikėjo samdyti kitataučių, nėra jokia paslaptis ir nėra ko slėpti. Daugiausia buvo rusų, bet buvo lenkų ir vokiečių; gi, rašant jų eitas pareigas, būtinai reikia rašyti ir jų pavardes, nes tik pasakant, kada tas asmuo atsirado Lietuvoje, neapibudina jo laikysenos Lietuvos ir lietuvių atžvilgiu. Pažinojau daug karininkų kitataučių, bet kuris ir kada atsirado Lietuvoje, tada buvo neaktualu, ir labai retais atsitikimais buvo žiūrima jo į Lietuvą atvykimo data. Autorius savo rašinyje pamini tik vieną generolą Kondratavičių (matyt, nežinojo, kada jis atvyko į Lietuvą), jį priskirdamas rusams, bet Kondratavičius buvo sulenkęjęs Lietuvos bajoras. Jo patarimas vyriausybei keltis į Gardiną, ne į Kauną, buvo visai pamatuotas, nes Gardinas buvo daugiau vidury buvusios Lietuvos valstybės ir, žiūrint į praėjusius įvykius, atrodo, kad būtų buvę ne sunku tada susikalbėti su gudais ir bendrai gintis prieš bolševikus ir lenkus. Greičiausiai šiandien Gardinas būtų Lietuvos teritorijoje, ir dabartinė Gudijoj lietuviai nebūtų taip nutautinami. Vt. Vt. teigia, kad karininkams aukštoji mokykla įsteigta 1931 metais, tai yra klaida, nes aukštieji Karininkų Kursai buvo įsteigti 1924 metais, o ne 1931 metais; tiems kursams buvo duotas naujas vardas ir daug dėstytojų buvo lietuviai. Iš pradžių Kursų dėstytojai buvo kitataučiai, daugumoje rusai.

Rašinio autorius, matyti, tarnavo Kariuomenės Štabo mobilizacijos skyriuje, kad taip gerai žino rusų karininkų į Lietuvą atvykimo datas, bet lietuviškumo kova stipriausiai vyko daliniuose ir pačiuose Aukštųjų Karininkų Kursuose; viename "mūsųje" teko ir man dalyvauti.

Apie tą įvykį esu rašęs, tik nežinau — nepamenu, ar jis buvo paskelbtas.

Pranas Purnas

Lietuvos Nepriklausomybės kovų,
1941 metų sukilimo dalyvis
ir Poltinių Kalinių Sąjungos
narys

Vt. Vt. rašo: Mūsų kariuomenės istorikas K. Alšauskas Lietuvos enciklopedijoje (XXXIX tm.) rašo, kad "Vytauto Didžiojo karininkų kursai įsteigti 1921.IV.13 tikslu plačiau supažindinti karininkus su karo mokslu," nes "daugumas buvo baigę trumpalaikės karo mokyklas karo metu", kad 1923.VII.15 kursam buvo jau duotas pavadinimas Aukštieji karininkų D. L.K. Vytauto kursai", bet 1930 pavadinimas buvo pakeistas — Vytauto Didžiojo karininkų kursai. Tas pats kariuomenės istorikas Alšauskas ten pat rašo, kad "Vytauto Didžiojo Aukštoji karo mokykla įsteigta 1931 gen. P. Kubiliūno iniciatyva, paruošti karininkus vadovavimo ir generalinio štabo darbui".

Vienybė!

"Į *Laisvę*" Nr. 83 vedamasis labai puikus, vertas visų dėmesio. Jei vedamojo mintis pavyktų įgyvendinti, būtų labai ir labai daug laimėta.

Joks komunizmas, imperializmas ir visi kiti 'izmai' Lietuvai ir lietuviams tiek žalos nedaro, kiek mūsų pačių susiskaldymas. Prieita net iki tokio laipsnio, kai mūsų veikėjų neapykantos "ragai" išaugo jau tiek, kad net ir Vasario 16 dienos minėjime vienoje salėje nebegali sutilpti. Sąmoningai skaldoma lietuviškoji visuomenė, ir kam tai pasitarnaujama, komentarai, manau, kad nereikalingi.

"Į *Laisvę*" redaktoriui linkime sėkmės vienybės baruose.

Kostas Bružas
Homewood, Ill.

**Pasisako
prieš skaldymąsi**

"*Į Laisvę*" žurnalo gruodžio mėn. numeris įvairus. Man labai įdomu sekti tęsinį "*Užmirštas kovų žmogus*". Tai Lietuvos nelaimės istorija.

Gerai, kad žurnalas tokius straipsnius spausdina. Pakvieskime jaunimą į bendradarbius, tegu jis pratinasi mąstyti ir rašyti. Gal reikėtų tuo reikalu kokį konkursą paskelbti, gal tai juos paskatintų?

Labai nelinksma, kad LB suskilo. Reikėtų tą vėžį operuoti. Mažiau skaldymosi, mažiau kiršinimo. Reikia sėsti prie bendro darbo stalo. Ar, sakykim po 20 metų, ne juokingas ir tuščias atrodys mūsų dabartinis laikotarpis, kai bus

skaitoma apie tiek daug organizacijų, kurias buvome sukūrę ir, pagaliau susiskaldę, jas sunaikinome. "*Į Laisvę*" linija turėtų būti taiki, ji turėtų sekti Lietuvos žmonių ryžtą ir veiksmus, smerkiant komunistinę demagogiją.

K. Balys
Chicago, Ill.

Lietuvių Bendruomenė nesuskilo. Tikrai maža reorgų sąjelė pasitraukė iš bendrojo darbo daugiausia dėl asmeninių ambicijų. "Iš darbų juos pažinsim" — sakoma. O tų darbų reorgų rately nedaug tematyti. Taip, jie istorijon pateks, kaip grupė asmenų, kurie norėjo šią svarbią instituciją — LB — suskaldyti.

Red.

Ar jau įsigijai Juozo Brazaičio Raštus I, 1980 ir Raštus II, 1981, Aloyzo Barono "Mirti visada suspėsi"?

Kreipkis į "*Į Laisvę* fondą lietuviškai kultūrai ugdyti", 5620 S. Claremont Ave., Chicago, IL. 60636 ar platinintojus.

Mielas Skaitytojai,

pastabas apie šį "*Į Laisvę*" žurnalo numerį
siųsk redaktoriui iki 1982.8.15.

BALTIJOS VALSTYBĖS IR SOVIETŲ SĄJUNGOS TAUTOS AMERIKOS POLITIKOJE

A. PLUKAS

Lietuviai, latviai ir estai dažnai suplakami su Sovietų Sąjungos tautomis dėl daugelio priežasčių. Pirmiausia tam pagelbsti faktinė padėtis. Jau 40 metų, su vokiečių okupacijos išimtimi, kai Baltijos valstybės yra sovietų respublikomis greta ukrainiečių, armenų, gruzinų, uzbekų ir kitų. Todėl jaunesnė karta, kuri nedalyvauja baltų tautų išsivadavimo veikloje, gali tikrai iš istorijos sužinoti apie buvusią jų skirtingą padėtį.

Antra, Sovietų Sąjunga yra suinteresuota nedaryti skirtumo tarp jos dabartinių vadinamų respublikų. Jos visa politika yra jas visas suliedinti į vienalytę sovietinę rusišką valstybę. Todėl kiekviena proga ji siekia parodyti, kad Baltijos valstybės yra neatskiriama Sovietų Sąjungos dalis. Pav., į sovietų delegaciją į Jungtinių Tautų visumos susirinkimo sesiją skiriami ir lietuviai su Maskvos jiems suteiktais titulais. Taip pat lietuviai paskiriami vadovauti sovietų delegacijoms lankantis užsieny ar joms dalyvaujant konferencijose. Neseniai tokia sovietų delegacija lankėsi

Pietų Amerikoje, kuriai vadovavo "Lietuvos prezidentas Barkauskas", tariant Vilniaus radijo užsieniui žodžiais. Tokiais pat sumetimais Maskva paskiria lietuvius į sovietų ambasadas, kaip pav., Washingtone ir k.

Toliau suplakti baltiečius su Sovietų Sąjungos tautomis padeda įvairūs sovietų draugai ar paprasti rusofilai, kurie nori žinoti tik apie Didžiąją Rusiją ir nieko nenori girdėti apie jokias kitas tautas sovietų imperijoj.

Pagaliau rašant apie Sovietų Sąjungos tautas, lengviau yra jas visas traktuoti lygiai, įskaitant ir baltiečius, tarsi jie neturėtų savo specifinių problemų, ar jų išsivadavimo padėtis nebūtų skirtinga. Taip rašančių pasitaiko ir lietuvių tarpe (pav. dr. A. Idzelis, JAV užsienio politika ir tautybių klausimas Sovietų Sąjungoje. Į Laisvę, Nr. 82 (119), 1981 rugsėjis).

Baltijos valstybės Amerikos politikoje

O tačiau Jungtinių Valstybių politikoje Baltijos valstybės yra gana aiškiai skiriamos nuo kitų

sovietinių respublikų ar tautų.

Pirmiausia Amerikos vyriausybė laiko Baltijos valstybes sovietų okupuotom šalim ir tebeprizažįsta Nepriklausomos Lietuvos pasiuntinybę Washingtonė ir konsulatus. Valstybės sekretorius, o jam išvykus, jo pavaduotojas kasmet vasario šešioliktosios proga pasveikina Lietuvos atstovą Washingtonė, o Lietuvos pasiuntinybės priėmimuose ta proga apsilanko valstybės departamento pareigūnai ir kongreso nariai. Tuo yra aiškiai pabrėžiamas Lietuvos pasiuntinybės pripažinimas. Taip pat Lietuvos atstovas yra kviečiamas į valstybės departamento parengimus lygiai su kitų šalių diplomatiniais atstovais. Pagaliau valstybės departamento yra specialus pareigūnas Baltijos valstybių reikalams.

Šitokia padėtim nesinaudoja ir tokio traktavimo neturi jokia kita sovietinė respublika, net Ukraina ar Gudija, kurios yra net Jungtinių Tautų nariais.

Čia taip pat pažymėtina, kad Amerikos Balse, kuris yra valdžios radijas, lietuvių, latvių ir estų tarnybos priklauso Europos skyriui, o ne Sovietų Sąjungos skyriui, kurį sudaro rusų, ukrainiečių, armėnų, gruzinų, uzbekų kalbų tarnybos. Apgailėtiną išimtį sudaro tai, kad baltiečių laidos priskirtos prie Laisvės radijo, kuris transliuoja Sovietų Sąjungos tautų kalbomis, o ne prie Laisvosios Europos radijo, kuris skirtas sovietų satelitinėms ša-

lims Rytų Europoje.

Taigi, atsižvelgus į visa tai, neatrodo teisingas tvirtinimas, kad "valstybės departamentas beveik nieko nežino, ar nenori žinoti apie Lietuvą, Latviją ir Estiją" (Idzelis, t.p. p. 91). Gal taip galima pasakyti apie vieną kitą biurokratą valstybės departamente, bet galima būti tikram, kad atsakingi Amerikos valdžios pareigūnai daugiau žino apie Baltijos valstybių padėtį negu gali atrodyti. Kaip pavyzdį galima paminėti spaudoje tokį pranešimą, kad kongresinio ad hoc komiteto Pabaltijo valstybėms ir Ukrainai pirmininkai kongr. Dougherty ir kongr. Brian "JAV žvalgybos įstaigų buvo pakviesti informacijai posėdžiui apie padėtį Pabaltijo valstybėse". (Draugas, 1981 gruodžio 4 d. Nr. 282).

Amerikos ir Sovietų Sąjungos tautų laisvinimo politika

Tiek Jungtinės Valstybės, tiek Sovietų Sąjunga pasisako už tautų laisvę, tačiau jų tikslai, kaip ir šios jų politikos vykdymo sąlygos bei metodai yra skirtingi.

Sovietų Sąjunga savo "tautų išsivadavimo" politiką vykdo atvirose visuomenėse, remdama komunistų ar kairiųjų sąjūdžius, juos finansuodama ar net parūpindama ginklų partizaninėm kovoms, kaip tai matyti iš pastarųjų įvykių Pietų Amerikoje ar Afrikoje.

Tuo tarpu Jungtinės Valstybės siekia tautų išsivadavimo taikio-

mis priemonėmis ir vengia kursyti bet kokius maištus ar sukilimus. Tai būtų galima pavadinti pasyvia politika, paremta spaudimu ir tikėjimusi evoliucijos pačioje Sovietų Sąjungoje.

Šią Amerikos politiką aiškiai rodo anksčiau minėtas jos nusištatymas Baltijos valstybių atžvilgiu, prezidento kasmet skelbiama Pavergtų Tautų savaitė ir jos minėjimas kongrese, Amerikos Balso, Laisvosios Europos ir Laisvės radijų laidos į Sovietų Sąjungą, kongreso speciali komisija, vadovaujama kongr. D. Fascellio, kuri seka Helsinkio susitarimų vykdymą Sovietų Sąjungoj, taip pat Amerikos delegacijų Helsinkio, Belgrado ir Madrido konferencijose pasisakymai už žmogaus teises ir pagaliau kongresinė ad hoc komisija Baltijos valstybių ir Ukrainos reikalams, kuriai priklauso 44 kongreso nariai, ir kuriai vadovauja kongr. Ch. Dougherty bei kongr. B. Donnelly (žiūr. Draugas, 1981. 12.4).

Todėl neteisinga yra teigti, jog "Amerika nenori, kad Sovietų Sąjungoje įvyktų bet kokie įvykiai, kurie ardytų šią evoliucinį procesą" (Idzelis, ten pat, psl. 11). Ir tam įrodyti ypač yra nevykęs paminėjimas Amerikos Balso lietuvių kalba laidų, dėl kurių nusiskundžia "vienas iš Lietuvos jaunųjų intelektualų" (Idzelis, ten pat, psl. 11).

Žinoma, apie AB lietuvių laidas geriausiai gali spręsti tie, kurie jų kasdien klausosi po vieną valandą ir penkioliką minučių. Iš "jaunojo intelektualo" priekaištų neatrodo, kad jis būtų toks klausytojas.

Suprantama, kad Lietuvos žmonės nori daugiau išgirsti apie savo bėdas, tačiau Amerikos Balsas, kaip valdžios radijas, turi aiškinti Amerikos politiką, pranešinėti Amerikos ir pasaulio žinias ir supažindinti su įvykiais mokslo, meno ir kitose srityse, neišskiriant ir sporto. Tačiau, "jaunojo intelektualo iš Lietuvos" teigimu, "klausydamasis tokių 'žinių', žmogus kartais pagalvoja, ar jie neturi nieko svarbesnio pranešti, ar yra rusų kontržvalgybos papirkti" (Idzelis, ten pat, psl. 11).

"Jaunojo intelektualo" nuomone, "mums svarbiausios informacijos apie rezistencinį sąjūdį Lietuvoje labai maža". Tačiau AB informuacijos nekuria, bet praneša tą, kurią gauna. LKB Kronika perduodama santraukomis ar ištraukomis. Taip pat daugiau ar mažiau pranešami kiti pogrindžio leidiniai. Tačiau su informacija apie rezistencinį sąjūdį turi būti elgiamasi atsargiai: ji neturi būti išpučiama, kad nesukeltų klaidingo įspūdžio ir neprivestų prie įvykių, kurie lietuviams gali atnešti skaudžių pasekmių. AB buvo apkaltintas ryšium su pastaruoju laisvės sukilimu Vengrijoj. Taip pat ne vienas ir AB lie-

tuvių laidas yra kaltinęs už partizaninės veiklos kurstymą Lietuvoje pokario metais, nors AB laidos lietuvių kalba buvo pradėtos tik 1951 metais.

Todėl tie, kurie menkina AB programas ir kursto daugiau pranešinėti apie rezistencinių sąjūdžių veiklą, arba nenusimano apie radijo atsakomybę, arba iš tikro yra rusų žvalgybos papirkti. Anot Tomo Venclovos, "Lietuvoje įtampa didelė, ugnis pakankamai stipri, ir reikia vengti kursavimo". (Žiūr. Kada ir kaip įvykis pasikeitimai Sovietų Sąjungoj. Draugas, 1981 gruodžio 3 d.).

Pavergtų tautų ateitis

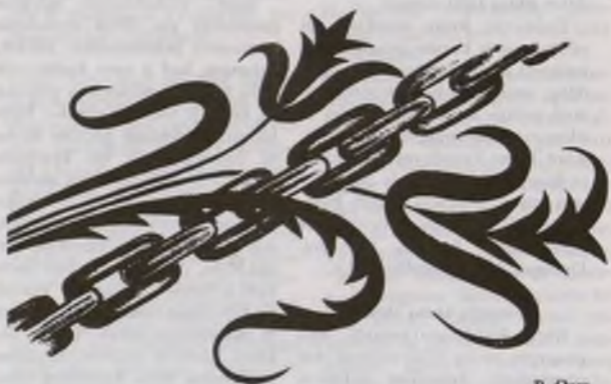
Būtų klaidinga manyti, kad pavergtų tautų išlaisvinimas yra pagrindinis Amerikos politikos uždavinys. Jai, kaip pirmaujanti valstybei pasauly, svarbiausią rūpestį sudaro taikos išlaikymas. Branduolinio karo niekas

Vakaruose nenori. Toks karas gal atneštų laisvę Lietuvos teritorijai, bet klausimas yra, ar išliktų lietuvių tauta.

Todėl šiolaikinėse sąlygose įmanomas yra tikrai spaudimas įvairiomis priemonėmis Sovietų Sąjungai, kad ji savo krašte vykdytų tautų išsivadavimo politiką, už kurią ji viešai pasisako, kartu tikintis laisvėjimo pačioje Sovietų Sąjungoje, ar tai keičiantis vadams Kremliuje, ar tai ateinant naujai generacijai, ar dėl kokių kitų priežasčių keičiantis sovietų režimui. Kaip kitų imperijų istorija rodo, pasikeitimas turi ateity būti ir Sovietų Sąjungoj. Yra tikrai klausimas laiko ir įvykių, kurie tą pasikeitimą atneš. Tačiau siekiant Lietuvai laisvės, negalima pasikliauti vien Amerikos spaudimu Sovietų Sąjungai. Reikia išvystyti tarptautinį spaudimą, nes tada ir Amerikos spaudimas būtų paveikesnis.

Lietuvi, neužmiršk! (Dabarties kankiniai) neša nelaisvės pančius, kad tu galėtum laisvai gyventi ir tikėti.

LKB Kronika, 1981

P. Osm.

Bernardas Brazdžionis

Iš poemos "Vaidila Valiūnas"

Nežinomo vardo vietovėje Kazachstane, atlikusių bausmę, bet be teisės grįžti į kilimo kraštą, "laisvai" įsikūrusių grupę sudarė keliolika lietuvių šeimų ir pavienių asmenų — senų, jaunų ir vaikų, jau gimusių ištremime.

Žmonės rengėsi paminėti Vasario Šešioliktąjį, kai ten pasirodė vaidila Valiūnas, pasisakęs esąs pabėgėlis iš "ypatingos drausmės" lagerio.

Jis prisidėjo prie programos.

TREMTINIO LIETUVAI

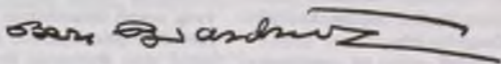
Deklamuoja buv. Vilniaus Pedagoginio Instituto studentas.

Tave kaip motiną, kaip seserį mylėjau,
Nuo pirmo žingsnio su tavim ėjau,
Tave aplaisčiau džiaugsmo ašarų aliejum,
Nostalgija susirgęs niekad nebepagijau.

Dabar ten dienos, kaip karčių pelynų skonis,
Netirpsta naktys, auga tik bausmė,
Ten kūnas gyvas tik iš Viešpaties malonės
Ir laisvės žiežirba — sunkiausia nuodėmė.

O, Lietuva, tave kas naktį mano mintys lanko,
Tai tu vedi mane tartum Biliūno laimės žiburys,
Tai tavo veidą supa, lyg Saturno lankas,
Šventosios aureolės lankas, palaima žerįs.

Tai tavo meilėje mana kančia paskendo,
Nublokštas nuo tavęs tavim tapau,
Tapau aš tavo skausmo gyvu randu
Tvane tavos gyvybės tartum lašas ištirpau.

BERNARDAS BRAZDŽIONIS DIDŽIŲJŲ PASISAKYMUOSE

DR. JONAS GRINIUS — JUOZAS BRAZAITIS — JURGIS
JANKUS — STASYS SANTVARAS — TOMAS VENCLOVA

BALYS GAIDŽIŪNAS

Ant stalo guli Lietuvių Rašytojų Draugijos sąrašai. Žiūriu į juos, paimu Lietuvių Enciklopediją ir bandau atsekti rašytojų gimimo metus. Kiek nedaug jaunų ir kiek daug peržengusių septynių dešimčių kryželį. O antram sąrašė surašyti buvę Draugijos nariai, bet jau į Anapus išėjusieji. Jų net 45. Pradedant pirmuoju — 1944 m. Vienos bombardavime žuvusiu Petru Rimkūnu ir baigiant šių metų balandžio mėn. Floridoje mirusiu Stasiu Tamulaičiu. Taigi toje 38 metų tremties-emigracijos kelionėje netekom tokių garsių kūrėjų, kaip: J. Vilkutaičio-Keturakio, Vydūno, Krėvės, Biržiškų, Vaitkaus, Aisčio, Švaisto, Spalio, Barono, Katiliškio ir daugelio kitų.

Kodėl visa tai prisimenu? Dažnas gali pagalvoti, kad klaidžioju nuo temos. Bet taip nėra. O prisimenu todėl, kad labiau brangintume tuos, kuriuos tebe-

turime savo tarpe, kurie mums sukūrė ir tebekuria didelės vertės kūrybinius darbus.

Bernardui Brazdžioniui, anot rašytojo Jurgio Jankaus, tajai žmogaus ir poeto dovanai, duotai lietuvių tautai, šių metų vasario 2 d. suėjo 75-ri metai amžiaus. Bet ne jo metų skaičių čia norime prisiminti, o jo, Bernardo Brazdžionio, kaip žmogaus ir didelės jėgos kūrėjo duoklę, atiduotą lietuvių tautai.

Su Vaciu Rociūnu, "Į Laisvę" redaktorium, kalbėjomės, kaip geriau šiuose puslapiuose, skirtuose kiek kitokiems svarstyrams, tą didįjį mūsų kūrybos vyrą, esantį deimantinio amžiaus metuose, prisiminti. Ir sutarėm: tegul apie Bernardą Brazdžionį kalba tie kiti didieji, kurie savo autoritetu gali kalbėti apie didįjį. Ir tokiais parinkom: dr. Joną Grinių, Juozą Brazaitį, Jurgį Jan-

kų, Stasį Santvarą ir Tomą Venclovą.

Pridėdamas jų pasisakymus, dar atsiverčiu Lietuvių Enciklopediją ir joje skaitau:

“B. pirmąjį eilėraščių išspausdino 1924 jaunimo Pavasario laikraštyje. Pirmąjį eilėraščių rinkinį — Baltosios dienos — išleido 1926, dar gimnazijoje būdamas. Antrą poezijos knygelę — poemą Verkiantį vergą — išleido 1928. Tais pat metais, aštuntosios klasės mokinytis, dalyvavo jaunųjų poetų antologijoje Pirmas Dešimtmetis. Universitete jis veikė akademinuose stud. būreliuose: stud. ateitininkų Šatrijos draugijoje ir stud. humanitarų draugijos literatūros sekcijoje, kuriai 1931 vadovavo ir 1933 redagavo studentų laikraštį Lietuvos Studentas. Tuo pačiu metu dalyvavo Kaune ir provincijoje ruoštuose literatūros vakaruose. Redagavo Ateities Spindulius 1932-1940. Pradalges 1934 - 1935, Dienovidį 1938 - 1939, tremtyje vaikų laikraštį Eglutę 1949-1950. 1942 suredagavo Literatūros Metraščių, 1947 Lietuvių Rašytojų metraščių Tremties Metai.

Poeto vardą įgijo, 1931 išleidęs eilėraščių rinkinį Amžinas žydas. Po to ėjo vis stiprėjančią poezijų rinkiniai: Krintančios žvaigždės 1933, Ženkilai ir stebuklai 1936 (Sakalo leidyklos premija), Kunigaikščių miestas 1939 (1940 valstybinė premija), Šaukiu aš tautą 1941, Iš sudužusio laivo 1943 (slaptai išleistą vokiečių okupacijos metu), Per pasaulį keliauja žmogus, rinktinė poezijos knyga 1943 (1949), Viešpaties žingsniai 1944 (slaptai), Svetimi kalnai 1945 (švietimo valdybos premija), Šiaurės pašvaistė 1947, Didžioji kryžkelė 1953 (Lietuvių Rašytojų Draugijos premija).

Vytės Nemunėlio slapyvardžiu B. yra paskelbęs šias vaikams skirtas knygeles: Mažųjų pasaulis 1931, Drugeliai 1934, Kiškio kopūstai 1936 (Lietuvių Raudonojo Kryžiaus jaunimo literatūros premija), Algirdukas pupuliukas ir Kazytė, jo sesytė

1936, Laiško kelionė Argentinon 1938, Vyrų ir pipirai 1938, Purienos 1939, Meškiukas Rudnosiukas 1939 (1951), Dėdė Rudenėlis 1941, Gintaro kregždutė 1943, Mokykla miške 1943, Pavasario upeiliai 1944, Kalėdų Senelis 1944, Tėvų nameliai 1945 (1947), Mažoji abėcėlė 1946, Pietų vėjelis 1951, Lietuvai tėvynei 1952, Po tėvynės dangum 1952.

Šios enciklopedijos žinios atspausdintos 1954 m. Tada Bernardas buvo tik 47 m. amžiaus. Bet jos įtikinančiai kalba, koku keliu jis atėjo ir sulaukęs 75-rių metų amžiaus pelnė didžiojo kūrėjo garbę. Jo kūrybą dr. J. Grinius Aidų žurnale 1949 m. taip aptarė:

“Brazdžionio poezijos būdingiausiasieji bruožai — gaivališkas ir kontrastiškumas, pasižymintis aštriais dramatiškais konfliktais. Jo poezija blaškosi nuo romantiškojo svajingumo ligi realizmo, nuo švelnių lyriškųjų plonybių ligi grotesko, nuo švelnios maldos ligi rūstaus grūmojimo. Ir jo poezijos forma atrodo archaiška, betgi jo poezija yra moderniška ir aktuali.

Visą laiką Brazdžionis puoselėjo tris motyvus — visuomeninį (lietuvišką ir bendrai žmogišką), asmeninį ir gamtos. Visur jis yra elegiškas ir giedras. Patriotikoje Brazdžionis stovi greta didžiųjų mūsų poetų. Asmeniškose ir gamtos motyvuose jis pasiekia universaliosios poezijos subtilumą ir gelmę. Brazdžionis vaikų literatūros pavyzdžiais dažnai pakyla augščiau specialiosios literatūros lygio”.

Juozo Brazaičio raštų antrajame tome, apie Brazdžionio poezijos žodį, randame tokį pasisakymą:

“Kiekvienoj poezijoj žodis veikia muzikaliai. Tik Brazdžionis savo žodžiu ypatingai suskambina. Suskambina daugiausia pakartojimu tų pačių vienetų, didesnių ar mažesnių garsinių vienetų — sakinių, žodžių, garsų (aliteracijų, asonansų). Brazdžionis instrumentuoja savo poeziją ne muzikinio įvairumo, bet muzikinio vienodumo, monotonijos principu. Tas pasikartojęs leitmotyvas turi išskirti Brazdžionio poetinę kalbą iš šiaip kasdieninės kalbos.

Šitas originalus Brazdžionio žodis yra jo savotiškos pasaulėjautos rezultatas. Brazdžionis kitaip gyvenimą suvokia, kitaip tame gyvenime pastato save ir žmones. Prieš jo akis išsitiesia ne vieni savo širdies paklydimai. Jam vaidenas viso kosmo kelionė, pradedant nuo mažutėlio ėglio šapelio ir baigiant tautomis ir planetomis. Anapus kosmo ir anapus mirties plazda naujas metafizinis gyvenimas, į kurį, kaip Čiurlionio “Saulės pagarbinime”, visata keliauja, taigi ir žmogus, nes čia jis yra tik benamė paukštė. Šitaip Brazdžioniui susiderina abidvi gyvenimo plotmės — šiaupus ir anapus; susiderina šio pasaulio civilizacinis žmogaus ir natūralusis gamtos gyvenimas susiderina žmogus ir Dievybė Gamtos gyvenimas Brazdžionio apgaubiamas su meile; žmogaus

modernusis civilizacinis gyvenimas rodomas iškrypęs ir demaskuojamas, o Dievybė ir tam pagedėliui žmogui mistiškai tiesia pagelbstinčią ranką. Brazdžionis prašneka tauriu iškilmingu tonu, barančiu, demaskuojančiu ar maldaujančiu, pranašišku tonu. Iš šitokios pasaulėjautos ir plaukia anas keleriopas Brazdžionio žodis: švelnus gamtinis, ir rūstus grubus civilizacinis, ir šventas dieviškasis, Šventojo Rašto ar kitų didžiųjų autoritetų žodis. Iš čia ir kalbėtinė garso instrumentacija”.

Dar toliau, gilinantis į Bernardo Brazdžionio poeziją, prisiminkime Stasio Santvaro teigimus, atspausčius “Trečiojoje Pradalgėj”. Joje rašo: “Bernardas Brazdžionis yra galingo talento poetas, beveik mitologinis Ikaras savo kūrybiniu polėkiu. Jo poezijos pasaulis yra erdvus ir spalvingas — religinė giesmė, egoistiniai ir gamtos motyvai, santūrūs erotiniai posmai, skambi ir suggestyvumo pilna patriotika”... “Nepakanka turinio ir tematikos — Brazdžionis yra poetinės formos, poetinės kalbos ir eiliavimo meistras. Turinio ir formos dar na yra taisyklė Brazdžionio kūryboj. Jis laisvai žaidžia eilėdaros metrais, įmantriai vartoja grynuosius ir asonansinius rimus, gimtąja kalba naudojasi, kaip muzikos padargu. Tie poezijos meno pradai yra tai, kas paprastai aptariama iškilia, netarpine ir nepakartojama kūryba”.

Bernardas Brazdžionis

Tomas Venclova "Draugo" mokslo, meno ir literatūros skyriuje primena ir Bernardo pranašaujamos poezijos išliekamumą. Štai ką jis rašo:

"Būna poezijos posmų, kuriuos kartoji visą gyvenimą, netikėčiausiomis aplinkybėmis. Kaip ir daugelis, atsimenu keliolika tokių posmų. Vienas jų parašytas Bernardo Brazdžionio: tai seno prieškarinio jo eilėraščio Žemė pabai-ga:

*Mes už tavo pėdą tavo pėdoj
žūsim,*

*Tu krauju žydėsi kraujo
Nemune.*

*Iš tavęs išeisim, o tu verksi
mūsų?*

— *Ne.* — *O palydėsi?* — *Ne.*

— *Atminsi?* — *Ne.*

Literatūros tyrinėtojai palyginti nesunku įrodyti, kad šis posmas yra geras. Reikia tik išnarplioti jo pakartojimų rezginį, atkreipti dėmesį į vidinį rimą, į jautrų tautosakinį motyvą antrojoje eilutėje, o pirmiausia į tri-lypį, nykstantį lyg aidas ir drauge stiprėjantį neigimą, kuriuo eilė-raštis tobulai užsisklendžia. Ta-čiau tas mokslininko darbas iš esmės būtų gana bergždžias, nes posmas patraukia be jokių į rody-mų. Gal labiausiai jis patraukia tuo, kas neįtelpa į formaliosios ir struktūrinės analizės rėmelius: būtent, savo neabejotiną pranaš-iškumą.

Dažnas truputį — ar net gero-kai — pašiepia poezijos, ypač

patriotinės poezijos pretenziją pranašauti. Pats esu ne sykį at-siliepęs apie tą pretenziją ironiš-kai. O vis dėlto poetui pasitaiko atspėti kažką svarbaus apie ateitį, dažniausiai tada, kai jis to visai nesiekia. Nežinau, ką turėjo gal-voje Brazdžionis, rašydamas tą posmą 1937 metų rugsėjo 25 dieną. Gal tik mirtį ir nieko dau-giau. Bet mums tas posmas kal-ba apie partizanų karą ir emigra-ciją: jis virto formule, netikėtai aprėpusia kelių būsimųjų dešimt-mečių patirtį. Rašant eilėrašį Že-mė, tuos įvykius, matyt, buvo ga-lima šiek tiek nujausti; bet pati narsiausia ir surrealistiškiausia fantazija nebūtų ištvėrusi, jeigu jai būtų atsiskleidęs jų tikrasis užmojis ir visos detalės. Šiaip ar taip, neįmanoma jų apibūdinti trumpiau ir aiškiau už Brazdžio-nį".

Davę kelias ryškias citatas apie Brazdžionį poetą ir jo kūrinių poetinę stiprybę, atsigręžkime į Bernardą kaip žmogų, tremtinį-emigrantą, esantį tarp mūsų ir šventadieniais ir darbo dienom. Štai ką apie tai, tose pat "Tre-čiose Pradalgėse", sako Stasys Santvaras.

"Savo vidumi poetas Bern. Brazdžionis yra originalus ir su-dėtingas žmogus. Būdingi jo vidi-niai bruožai: principingumas, va-lingumas, ištikimybė draugams, neatlaidumas ir prisiminimas nuoskaudų, tik ne spirgantis pyk-tis. Jis nelengvai su žmonėmis susibičiuliauja, bet susibičiulia-

vęs yra pastovus ir ištikimas, nors jo būdai charakteringa ir tokia smulkmena: jei klausimas dėl kurių nors priežasčių yra nepatogus, jis moka kelis kartus jo negirdėti, nors tą klausimą jam statytų artimas bičiulis.

Gal tas atsitinka dėl to, kad Bern. Brazdžionio žvilgsnis į gyvenimą, į santykius su žmonėmis yra gilus, grindžiamas abipusiu pasitikėjimu, visada rimtas niekad nedangstomas klatingom šypsena.

Poeto Bern. Brazdžionio "vidaus kaukė", be abejonės, jo paties puoselėta ir dirbdinta, dėl savo ryškumo ir solidumo yra pasigėrėtina puiki. Jos tikrumu ir nuoširdumu bent mes, jo artimi draugai, ne vienu atveju buvom įtikinti. Tačiau iš visai arti — Bernardas kartais yra uždariai kenčiantis, mįslingas, o dažnai paprastas, bičiuliškas, paslaugus, netgi ir išdaigų nestokojąs vyras.

Bern. Brazdžionis savo išore yra aukštesnis negu vidutinio ūgio vyras. Jaunystėj turėjo tankius ir garbanotus plaukus, o dabar, kaip vieną sykį Ant. Gustaitis prasarė, "savo praretėjusį viršugalvį dengia kasom". Kai vairuoja automobilį ar vėjuotą vasaros dieną eina be skrybėlės — Bernardo "kasos" susidraiko ir vėjuje plazda, kaip kaspinėliai. Tą originalią Brazdžionio šukuoseną ypač ryškiai pavaizdavo dail. Ad. Varnas, kai Vokietijos Ravensburge tapė poeto portretą".

Tai, va, tas žmogus, pelnęs

didžiojo poeto vardą, jį pelnę dideliu darbštumu, atsisakęs daugelio ne tik tuščių, bet ir pus-tuščių malonumų. Tą jo kūrybinio darbštumo bruožą Stasys Santvaras taip nusako:

"Kadaise, anapus daugelio nubėgusių dienų, Bern. Brazdžionis man pasakojo, kad tada, kai jis buvo Maironio muziejaus vedėjas, iš savo namų tolimam Žaliaikalny turėdavęs eiti per visą Kaulno miestą. Kad kelionės neprailgtų, jų metu jis kurdavo eiles, kurias nuėjęs muziejun, tuoj užsirašydavo. Ne vienas kitas laiką išnaudotumėm prekylangiams apžvelgti, įsmuktume pakelės kavinėn ar smuklėn, nepraleistumėm progos ir dailiomis moterimis pasigėrėti, o Bernardas — keliavo ir eiliavo" . . .

Pastaruoju metu, Jurgis Jankus "Draugo" kultūriniam priede ir "Tėviškės Žiburiuose" paskelbė kelis rašinius, kuriuose iškelia ir kitus Bernardui būdingus bruožus. Jis rašo:

. . . "Įėjau į jo darbo kambarį ir išsižiojau: kambarį nebuvo sienų, vien knygos. Nuo grindų ligi pat lubų. Kai aš žiopsėjau ir mėginiau spėti, kaip jis galėjo sukrapštyti joms tiek pinigų, Bernardas traukinėjo iš lentynų po knygą, vartė, rodė, pasakojo. Vienos buvo mūsų pačių senienos, niekur nebegaunamos, surastos kur antikvariatuose, ar kur kitur atsitiktinai užtiktos, kitos užsienietiškos, branginamos dėl turinio ar dėl ypatingai skoningo

apdoravimo. Įdomi buvo jo šneka, bet dar įdomesnė veido išraiška ir pirštų judesiai, kuriais lieté, lyg glostyte glostė tas savo bibliotekos įdomybes. Iki tol jis man buvo poetas, o tą dieną atsivėrė ir kaip literatas mokslininkas, ir kaip estetas”.

Tą visą knygų dvasinį turtą, karo aplinkybėse ieškant laisvės, turėjo palikti. Toji jo biblioteka tada buvo daugiakalbė, o savo žemės netekęs, knygai meilės nenuzudė, tik ją pasuko kita kryptim. Apie tai Jurgis Jankus, aplankęs Bernardą, įsikūrusį Californijos Vistoje, taip rašo:

“Apsiglébesčiaavę apžiūrėjom jaukų, patogiai sutvarkytą namą, paveikslais apkabinėtas kambarių sienas, bet kai užsukome į Bernardo darbo kambarį, ir vėl išsižiojau, gal net labiau, negu aną sykį Kaune. Jis vėl buvo beveik toks pat, kaip anas paliktas Žaliajame kalne. Lentynos, lentynos, lentynos ir knygos, knygos, knygos. Lyg norėdamas, kad neatgaučiau kvapo, dar nuvedė garažo šone atitvertan kambarin, pavadintam klėtele, su tokiom pat lentynom ir tokia pat gausybe knygų...”

“Vėliau į lentynose sudėtas knygas geriau įsižiūrėjau ir nustebau: tarp jų neberadau nei pasaulio klasikų, nei visokių šių dienų didžiūnų. Visos knygos buvo lietuviškos, surikiuotos pagal autorių pavardes, nuo Aisčio

ligi Žukausko. Ir čionykštės ir tenykštės. Ne visų visos, bet beveik visos ir sudėtos be jokios diskriminacijos. Bernardas Brazdžionis pasikeitė. Apėjęs visų laikų pasaulio didžiuosius ir visokių šių dienų įmantrumo pilnus vardus, atsisuko tik į Lietuvą, tik į jos vaikų grožiniame žodyje sukrautą dvasios kraitį”.

Jurgis Jankus savo rašiniuose iškelia ir dar vieną būdingą Bernardo bruožą, tai jo pasišventimą literatūros vakarams. Jis rašė: “Ne tik eiliniai literatūriniai renginiai, bet ir daugelis didelių kultūrinių parengimų be Brazdžionio neapsiėjo ir dabar dar neapsieina, nes jis ir savo žodžiu ir savo asmenybe visus juos žymiai praturtina. Tikiu, kad dar ilgai be jo ir neapsieis, ypač dar todėl, kad jis nesikelia į puikybę, nemėgsta būti prašomas, maldaujamas, nereikalauja mokesčio, o pakviestas eina, nes tiki, jog tiesioginis bendravimas rašytojo su skaitytojais ir skaitytojų su rašytojais yra kultūrinė būtinybė, kad toks bendravimas yra dalis kiekvieno rašytojo misijos”.

Tokį pasišventimo bruožą literatūros vakarams užsklėsdamas, taip baigia:

“Jeigu jis šiandien galėtų surengti literatūros vakarą Kaune Vileišio aikštėje ar Gedimino kalno papėdėje Vilniuje, tikiu, kad jo pasiklausyti suplauktų tūkstančiai, nes ten, šiandieninėje Lietuvoje, jis yra brangesnis, negu

LIETUVOS SIENŲ PROBLEMAS

Apie geopolitiką ir mūsų "liaudį" išeivijoje

DR. JONAS BALYS

Geopolitika išsivystė iš politinės geografijos, kuriai pagrindą davė vokietis Friedrich Ratzel. Geopolitikos pagrindas yra toks, kad valstybių istorija ir tautų likimas labai daug priklauso nuo geografinės padėties. Lietuvoje šią problemą svarstė prof. Kazys Pakštas, kuris parašė visą knygą "Baltijos respublikų politinė geografija" (1929). Rodos, kad jis kartą yra pasakęs ar parašęs, kad lietuviai gyvena tokia žemės kampe, kur yra labai pavojinga gyventi mažai tautai, nes jos žemių daug kas norės. Kas kita, jei mes gyventumėm kur nors į pietus nuo Sacharos, ar kokiose salelėse, kurios ekonominiu ir militariniu požiūriu niekam nėra įdomios, kaip West Indies ir Caribbean salynai, kur pridygo eilė liliputinių valstybių, kaip Grenada, Bahama, Jamaica, Barbados, Tobago ir kt. Prof. K. Pakštas numatė, kas galės atsitikti

čia amerikiečiams buvo Robertas Frostas ar Carlis Sandburgas. Jo eilės tenai eina iš rankų į rankas, iš lūpų į lūpas kaip stebuklingos maldos".

prasidėjus karui 1939 m. ir perspėjo mūsų valstybės vyrus apie gresiantį pavojų, bet niekas nenorėjo jo klausyti ir jį palaikė beveik nesveiko proto. Jis grįžo į JAV. Deja, jo numatymai ir liūdnai pranašavimai išsipildė. Išeivijoje jis paskelbė eilę studijų apie Lietuvos likimą ir jos sienas (žr. "Aidai", 1950, nr. 1-4; 1951 nr. 10 ir kitur). Kai kas ten jau pasenę, bet verta pastudijuoti mūsų "liaudžiai", kuri mano, kad rėksmu galima viską pasiekti, — kuo daugiau užsiprašykime, vis ką nors gausime.

Dabar šis tas iš mano patyrimo. Kai 1930/31 m. studijavau Grazo universitete Austrijoje, susidomėjau ir tada pagarsėjančia geopolitika, kurią ten dėstė prof. Otto Maull, daugelio veikalų autorius (mirė 1957 m., jis nebuvo naciis). Dalyvaudamas prof. Maull vedamame sienų klausimui skirtame seminare, skaičiau referatą apie Lietuvos vakarines sienas, nustatytas pagal Lietuvos - Vokietijos 1928 m. sutartį ir Klaipėdos krašto problemą. Aš nebuvau ir nesu fanatikas, todėl nekėliau klausimo dėl Rytprūsių anapus Nemuno. Paleidžiau per rankas ir tą

garsųjį žemėlapij apie gyventojų lietuvių kalbos vartojimą Rytprūsiose, sudarytą Tetznerio ir paskelbtą žurnale "Globus" 71 tome (tą žemėlapij mes mėgstame dažnai persispausdinti, pvz. "Liet. Encikl." XV, 411). Dėl to žemėlapio profesorius pastebėjo, kad jis pasenęs, remiasi 1719 ir 1897 m. statistiniais duomenimis, kai gyventojų etninė priklausomybė gali pasikeisti ir per vieną generaciją. Daugiau pastabų profesorius neturėjo. Tačiau keli vokiečiai studentai smarkiai kritikavo mano įrodinėjimą, kad 1928 m. sutartimi nustatyta tarp Lietuvos ir Vokietijos siena yra gera, atitinka natūralias arba geografines sąlygas, kad ankstyvesnė nenatūrali siena buvo atsiradusi dėl politinių aplinkybių, kad klaipeidiškiai yra tie patys žemaičiai, bet ne prūsai ir t.t. Anot vokiečių oponentų, nesvarbi esanti gyventojų kilmė ir kokia kalba jie kalba, bet svarbu jų kultūrinis ir visuomeninis - politinis nusiteikimas. Po 500 metų vokiečių valdymo, Klaipėdos kraštas tapo "deutsche Kulturlandschaft", todėl turi priklausyti Vokietijai. (Mat, vokiečių geografsai skiria du dalyku: "fizinį gamtovaizdį" — Naturlandschaft ir "kultūrinį gamtovaizdį" — Kulturlandschaft). Iš dalies jie turėjo tiesos: tų klaipeidiškių apie 90% balsuodavo už vokiškus kandidatus ir iš 50 Klaipėdos krašto seimelio narių būdavo išrenkami tik 5 ar 6 lietuviai. Dauguma tų klai-

pėdiškių nenorėjo pasidaryti sąmoningais lietuviais, bet norėjo likti savotiški "tuteišai" (mellaenderiai) ir vokiečiai jiems buvo labiau prie širdies. Iš centro vyriausybės jie norėjo tik pinigų, kuo daugiau pinigų, bet nelieskite vokiečių, nebandykite Klaipėdos krašto "atlietuvininti". Vaizdžiai tai matome iš tiesiog feljetoniškių M. Anyso atsiminimų, kai klaipeidiškiai norėjo, kad jiems būtų pritaikinta dabar JAV vartojama "affirmative action" — specialios privilegijos.

Grįžkime prie to referato. Manęs ginti išėjo studentė puslenkė (jos tėvas buvo vokiečių Schwarz, o motina lenkė). Ji kalbėjo: kam jūs priekaištaujate, referentas kaip tik pritaikė geopolitikų skelbiamus dėsnius: valstybei reikalingas priėjimas prie jūros ir uostas, Klaipėdos uostas tada turės gerą ekonominį užnugarį — visą Lietuvą. Jūra ir upė, šiuo atveju Baltija ir Nemunas, sudaro natūralią, tad geriausią geopolitinių požiūriu valstybės sieną ir t.t. Pagaliau, išskyrus miestus, ten gyventojų dauguma išliko lietuviai. Tuo diskusijos baigėsi. Profesorius mano referatą įvertino "gut" (gerai). Praėjo daug metų, tačiau man ir iki šiol išliko sveikas supratimas apie geografinės padėties įtaką valstybių likimui. Vėliau naciai geopolitiką piktinaudavo savo tikslams. Bet ir Bibliją galima išnaudoti savaip aiškinant.

Istoriniai argumentai

Jie sienų nustatymui praktiškai nieko nereiškia. Jei Didžiosios Lietuvos Kunigaikštijos ribos kadaise siekė iki Juodųjų jūrų ar netoli Maskvos, tai šandien jokios praktiškos reikšmės neturi. Jei rusų kalbininkai, kaip Toporovas ir Ivanovas, randa daug baltiškos kilmės vietovardžių giliai Rusijos pietvakarių žemėse, arba fino-ugrų kilmės vietovardžius Rusijos šiaurėje, tai ir vėl praktiškai nieko nereiškia. Jei baltiškos kilmės pilkapių yra buv. Rytprūsiuose, tai irgi tik archeologinis faktas ir nieko daugiau. Tik vieni žydai savo pretenzijas į arabų apgyventas žemes remia istorine teise į biblines sritis, tačiau jiems sekasi tik todėl, kad tas pretenzijas gali paremti savo kariuomene, apginkluota moderniaisiais amerikiečių ginklais. Jie laimėjo keturis karus su arabais, tačiau tai dar nereiškia, kad nepralaimės penkto karo. Atsiminkime, kad Arabų Lygoje yra apie 120 mil. prieš 3.3 mil. žydų Izraely. Ekonomiškai tas kraštas negali tarpti, nežiūrint milžiniškos užsienio paramos (vien tik iš JAV apie 20 bil.), kai infliacija siekia 120% per metus ir nėra saugumo dėl arabų arba palestiniečių pasipriešinimo ir teroro veiksmų. Todėl daug žydų bėga iš ten į JAV ir kitus kraštus, nes nemato geros ateities.

Europoje sienos nustatomos ginklu

Kiti argumentai, kaip istoriniai, etnografiniai, ekonominiai, neturi lemiamos reikšmės. O jau teisinių išvedžiojimų ir pretenzijų tai niekas nepaiso. Nepriklausoma Lietuva turėjo tokias sienas, kokias ji sugebėjo apginti nuo bermontininkų, bolševikų ir lenkų. Gerai, kad lietuviai susigriebė laiku suorganizuoti savo kariuomenę ir išnaudojo palankias politines aplinkybes. Buvo padaryta ir klaidų: užsimota per toli pietuose, iki Suvalkų ir Augustavo, kur lietuvių nebuvo, todėl buvo sunku mūsų kariuomenei kovoti, kai nerado pritarimo ir paramos vietiniuose gyventojuose. Ten veikė lenkų partizanai ir jėgų persvara buvo lenkų pusėje. Nebuvo paklaudyta blaivios nuomonės, kad mums reikia apsiriboti tik lietuvių apgyventomis sritimis ir jas ginti, neišstėti fronto, neturint pakankamai karių. Tas pirmas imperialistinis užsimojimas mums brangiai kaštavo, praradome Seinus ir Punkską. Mūsų kariuomenei pasisėkė 1920 m. lapkritį sulaukyti lenkus prie Širvintų ir Giedraičių, todėl Lietuva išsilaiškė. Sakoma ir rašoma, kad sąjungininkų įsikišimas ir lietuvių paklusnumas tada sutrukdęs atsiimti Vilnių. Kažin ar taip: anos sunkios kautynės labai išsėmė jaunos mūsų kariuomenės jėgas, buvo daug aukų, o lenkai visados galėjo daugiau mesti re-

zervų Želigovskiui paremti, tad tolimesnės kovos galėjo būti mums rizikingos. Išvada: ką galėjome apginti ginklu, tą ir turėjome. Geopolitinis faktorius: lenkams labai buvo svarbu išlaikyti savo žinioje Daugpilio - Vilniaus - Varšuvos geležinkelio liniją, todėl spaudė lietuvius, kad nors 5 km. juos nustumtų nuo to geležinkelio.

Nesitikėjime pagalbos iš tarptautinių institucijų

Tarptautinės institucijos, taikos konferencijos ar ekspertai nepadarė galiojančių sprendimų mūsų naudai. Brito Curzono išvesta linija priskyrė lenkams lietuviškas Punsko ir Seinų sritis. Nors Versalio sutarty buvo numatyta, kad Klaipėdos kraštas turi atitekti Lietuvai, tačiau mes Klaipėdą gavome tik dėl Lietuvos vyriausybės suorganizuoto ginkluoto sukilimo.

Stipresnieji laužo sutartis. Suvalkų sutartis, pasirašyta 1920. IX.7, kuri turėjo įsigaliooti po trijų dienų, buvo Pilsudskio įsakymu sulaužyta dar prieš jos įsigaliojimą. Turėjome gerą taikos sutartį su bolševikinę Rusija, pasirašytą 1920.VII.12, kai bolševikai buvo mūsų kariuomenės išvyti iš Lietuvos. Sutarty rytinė mūsų siena buvo nustatyta gera. Tačiau Stalinas 1939 m. spalio mėn. derybose jos visiškai nepaisė, laikydamas ją pasenusia ir neatitinkančia pasikeitusių aplinkybių (koks pigus pasiteisini-

mas!) Jis savo naga žemėlapyje užbrėžė gabalą srities su Vilnium, o kitkas liko prie Gudijos. Kai Lietuva buvo prijungta prie Sov. S-gos, tai 1940 m. rudenį tą sieną truputį pataisė: prie "tarybinės Lietuvos" priskyrė Švenčionių, Druskininkų, Marcinkonių, Dieveniškio apylinkes. Tačiau vis tiek prie Gudijos pasiliko lietuvių apgyventos apylinkės Apsos, Gervėčių, Pelesos, Rodūnės ir Lazūnų rajonuose. Ten gyveno apie 50 tūkst. lietuvių, kurie dabar yra persekiojami, ištrejami ar patys pabėga į Lietuvą ir Lenkiją, nes ten jiems nėra ateities, ypač inteligentijai. Nutautėjimas sparčiai vyksta: tėvai dar kalba lietuviškai, bet vaikai jau nehemoka. Netrukus lietuvių ten beliks tik nereikšminga mažuma. Per paskutinius 40 metų lietuvių skaičius nuo 50 tūkst. ten nukrito iki 16 tūkst.

Labai blogai, kai lietuvių apgyventos vietos sudaro tik "salas", kaip Gervėčiai ar Lazūnai. Jei tas "salas" priskirsi prie Lietuvos, tai kartu reikės priskirti ir tarpe esančią teritoriją su slavų mase, ko jie turi teisės nenorėti. Tokiais atvejais geriausia išeitis yra gyventojų pasikeitimas (repatriacija ir optacija). Ir iš tikrųjų po 1945 m., pagal susitarimą tarp Sov. S-gos ir Lenkijos, daug lenkų iš Vilniaus krašto išvyko į Lenkiją. Kancleris Adenaueris susitarė su Maskva, kad vokiečiai iš Sov. S-gos, tame tarpe ir iš Klaipėdos krašto, jeigu jie nori,

gali išvykti į Vak. Vokietiją. Ir lietuviai iš Gudijai priskirtų sričių kėlėsi į Lietuvą, tik neoficialiai ir mažesniu mastu.

Pelesa prieina prie dabartinės Lietuvos sienos. Tomas Venclova rašo: "Pelesos lietuviai kelis kartus prašė prijungti juos prie Lietuvos, bet vis gavo neigiamus atsakymus... Tarybų valdžia respublikų sienų, ir dar mažųjų naudai, niekad nekeis... Tolminkiemį dabartinė Lietuvos valdžia bandė prijungti prie Lietuvos. Buvo rašomos tuo klausimu peticijos Maskvai, bet be rezultatų". ("Į Laisvę", 1978, nr. 74, psl. 19-20). Todėl tuščia yra Algirdo Gustaičio viltis, kad Sov. S-ga, kaip "taiką mylinti valstybė", turėtų "tarybinei Lietuvai" gražinti tas lietuvių apgyventas žemes ir net dabartinį Kaliningrado plotą! ("Naujoji viltis", 1979, nr. 12, psl. 46).

Mes praleidome istorinę progą pataisyti mūsų sienas rytuose ir pietuose 1939 m. rudenį, kai turėjome savo kariuomenę ir buvo palankios politinės sąlygos. Neišnaudojome progos, kuri pasitaikė gal tik kartą per 500 metų. Dabar "popiet šaukštai". Nesvarbu, kokia valdžia atsirastų Rusijoje, demokratinė ar monarchinė, ji mums neduotų nė pėdos žemės rytuose. Lenkai mums irgi neatiduos nė vieno lietuviško kaimo arba siūlys uniją. Prisiminkime, kad daugiau kaip prieš 500 metų Vytautas susirašinėjo ir ginčijosi su Ordiną tik dėl vieno pasienio

esančio Liubičo malūno. Ginčas buvo ir dėl Katyčių kaimo, kuris atiteko Prūsijai.

Po Pirmojo pasaulinio karo 1918.XI.30 atsirado 24 Prūsų lietuvių tarybos nariai, kurie norėjo "prisiglaudimo Mažosios Lietuvos prie Didžiosios Lietuvos". Tai buvo simbolinis aktas, neturįs jokios praktiškos reikšmės. Jie gerai suprato, kad per plebiscitą apie 90% lietuvininkais besivadinančių pasisakytų, jog jie nori pasilikti prie didelės, galingos ir protestantiškos Vokietijos, bet nenori būti prijungti prie mažos, biednos ir katalikiškos Lietuvos. Religija ir ekonomija jiems buvo labai svarbūs dalykai, ir jie nenorėtų būti valdomi nuskurusių žemaičių (lietuviai ir klumpėti, sermėgiuoti žemaičiai, kuriuos jie matydavo turguose, jiems buvo tas pats). Tada visoj eilėj valsčių (Amt) pietiniuose Rytprūsiose buvo padarytas plebiscitas, atsiklausta gyventojų, kam jie nori priklausyti: Vokietijai ar Lenkijai. Prūsų lietuvių taryba plebiscito klausimo nekėlė, nes žinojo, kad tai būtų visiškas pralaimėjimas.

Tarptautinių organizacijų sprendimai taip pat nieko nereikia. Tautų Sąjunga 1920 m. liepė lenkams pasitraukti iš Vilniaus, tačiau kai lenkai nepaklausė, tai vėliau (1923.III.15) Ambasadorių konferencija pripažino esamą padėtį, priskirdama lenkams okupuotas Lietuvos sritis. Lietuva protestavo, bet tas nieko nereiš-

kia, pralaimėjęs visados protestuoja ir tas padėtis nepakeičia. Dabar pasaulinė padėtis dar blogesnė. Jungtinės Tautos savo rezoliucijose pakartotinai (bent tris kartus!) pasmerkė Izraelį dėl užgrobtų arabų žemių ir Sov. S-gą dėl Afganistano okupacijos, Iraną dėl amerikiečių įkaitų laikymo, tačiau kai nepaklausė, tai nieko jiems neatsitiko, jokios sankcijos nebuvo pritaikytos.

Daug nesitikėkime ir iš JAV-bių. Valstybės dep-to pareigūnai ne kartą aiškiai pasakė, kad JAV nesiųs savo marinus išvaduoti Lietuvos, tuo labiau pataisyti jos sienų. Jiems Baltijos valstybių okupacijos nepripažinimas yra daugiau *simbolis* bei proga atsikirsti sovietams propagandinėse diskusijose, kai atsiranda santykių pablogėjimas ir politinė įtampa. Mums tuo reikia mokėti pasinaudoti.

Gyventojų etninė priklausomybė

Ji sienoms nustatyti turi reikšmės, tačiau nėra lemianti, kadangi ją nelengva tiksliai nustatyti. Tiesa, kad dažnai stengiamasi ja remti savo pretenzijas, bet ne visados pasiseka, nes nulemia kiti faktoriai: geografiniai, militariniai, politiniai. Europoje būtų išvengta daug konfliktų, jei etninis principas visur būtų pritaikintas. Deja, taip nėra. Europoje labai daug etninių grupių arba tautų neturi savo valstybės ir pri-

verstos gyventi kitos tautybės valdžioje, pvz. baskai, sorbai arba vendai, kašubai, velšai, škotai, makedoniečiai, kroatai, slovėnai, slovakai, jau neminint Sov. S-gos pavergtų tautų. Internacionalistams, susibūrusiems apie amerikiečių "Trilateral Commission", kuriai vadovauja milijonieriai ir liberalai, tautinis principas iš viso labai nepatinka. Jie įtakingi. Aišku, iš jų nei lietuviai, nei jokia kita etninė grupė, nieko gero negali tikėtis. Prez. Reaganas, sakoma, nepriklausęs tai grupei, Kissingeris ir Carteris — taip. Visa ta vienašališkai vykdyta Carterio "human rights" politika tik padėjo komunistams įsigalėti Centrinės ir Pietų Amerikos valstybėse. Dabar ta klaida stengiamasi atitaisyti.

Valstybių sienas pirmiausia nulemia geografinė padėtis ir politiniai-militarinis jėgų santykis, neatsižvelgiant į istoriją, gyventojų tautybę arba etninę kilmę. Ne tik lietuviai, bet ir daugelis kitų tautų, istorijos bėgyje buvo ir yra valdomi kelių valstybių. Štai eilė faktų iš mūsų dienų.

Jugoslavijos Kosovo provincijoje, kuri susisiečia su Albanija, 1971 m. jugoslavų pravestas cenzas rado 916,168 albanus, kurie sudaro 73% visų tos provincijos gyventojų (žr. "Facts about Yugoslavia", Belgrade 1979, psl. 97). Kodėl Jugoslavija neatiduoda tos nedidelės srities (vadinamos "socialistinės autonominės Kosovo

provincijos") Albanijai? Juk abi yra "broliškos socialistinės valstybės". Tačiau tokio klausimo ten niekas rimtai nesvarsto. Albanų patriotai nuteisiami už priešvalstybinę veiklą ir valdžios šmeižimą, kaip buvo šmeižiami lietuviai Vilniuje. Albanai dabar reikalauja tik "sajunginės respublikos" teisių. Albanija yra per silpna paspausti Jugoslaviją, o ta Kosovo provincija kaip koks pleištas yra įsibrovęs į serbų apgyventą sritį (geografinis faktorius).

Transilvanijoje, susimaišę su rumunais, gyvena apie 2 mil. vengrų. Ta sritisėjo iš rankų į rankas ir yra nesantaikos obuolys tarp dviejų kaimyninių valstybių. Dabar tą sritį valdo Rumunija. Visi žinome iš istorijos apie Elzaso - Lotaringijos problemą ir karus.

Mus daugiau domina mažesnės etninės grupės. Baskai (apie 1,744,000) yra padalinti tarp Ispanijos ir Prancūzijos. Madekoniečiai (daugiau kaip 3 mil.) yra padalinti tarp Jugoslavijos (1,6 mil.), Bulgarijos ir Graikijos. Turėdami savo garbingą ir turtingą praeitį, jie norėtų turėti ir savo nepriklausomą valstybę. Kroatų (apie 3.5 mil.) pastangas išsivaduoti iš serbų viršenybės, kurių ten yra tik 14.2%, žiauriai numalšino kroatų kilmės Broz Tito. Jis atliko kroatams tokį pat vaidmenį, kaip lietuviams Pilsudskis. Rumunišką Moldaviją 1940 m. pasigrobė Sov. S-ga. Pagal pa-

čių sovietų statistiką, 1970 m. ten gyveno 64.6% moldavų, arba rumunų, ir tik 25.8% ukrainiečių ir rusų. Armėnų Sov. S-goje yra 3.5 mil., bet sovietinėje Armėnijos respublikoje gyvena tik 2.2 mil. armėnų. Daug armėnų gyvena Irane ir Turkijoje. Turkai 1915 m. išpjovė mažiausią milijoną armėnų, apkaltindami juos, kad karo metu talkininkavę ar simpatizavę rusams. Kurdų esą apie 8 mil., daugiausia Irane ir Irake, kiti Turkijoje, Sirijoje ir Sov. Armėnijoje. Kurdai siekia nors autonomijos, kovoja prieš Iraką ir Iraną, tuo tarpu be pasisekimo ir su didelėmis aukomis. Jie yra palikti sau, niekas jiems nepadaeda. Veltui jie šaukėsi Kissingerio užtaramo. Kai išsikovo laisvę, tada juos pripažins. Dabar baskai kroatai, palestiniečiai, seniau ir makedoniečiai, nemato kito būdo kovoti už savo laisvę, kaip teroro aktais, nes niekas jų "teisėtų reikalavimų" nepaiso.

Lietuviai Sovietų Sąjungoje

Pagaliau apie mus pačius. Pagal sovietinę 1970 m. statistiką, visoje Sov. S-goje buvę 2,664,944 lietuviai, o "tarybinėje Lietuvoje" gyvenę tik 2,506,751 lietuviai. Tad išeina, kad 158,193 lietuviai buvo išblaškyti po "plačiąją sovietinę tėvynę". Jų tarpe buvę jau 40,722 surusėjusieji ir nebemokančių lietuviškai, bet žinančių apie savo kilmę (sovietinėje statistikoje yra dvi grafos: etninė kilmė ir prigimta kalba,

kurios gali būti skirtingos). Beje, Latvijoje rasta 40,589 lietuviai, jų ten visados buvo, ypač Rygoje. Ir Karaliaučiaus krašte buvę 23,376 lietuviai. Tuos skaičius atėmus, vis dar trūksta 94,228 lietuvių. Kur juos rasti? Gal jie Gudijoje, Sibire, Kazakstane, ištremti prieš savo valią iki Ledinuotojo vandenyno ir Kamčatkos. Kai Lietuva nebuvo prijungta, tai per 1926 m. sovietinį surašymą lietuvių, žemaičių ir latgalių (visi suplakti kartu) buvo rasta: pagal tautybę — 51,100 ir pagal kalbą — 29,800 (tad buvo daug surusėjusių). Vaizdžiai matyti, kad okupavus Lietuvą mūsų tautiečių skaičius „plačiojoje tėvynėj“ labai padidėjo. Pagal vėlesnį 1979.1.17 surašymą, tie skaičiai kiek pasikeitė: visoje Sov. Sąj. rasta 2,851,000 lietuvių, kurių 2,712,000 gyvena Lietuvoje, o likusieji 139,000 gyvena kitose sąjunginėse respublikose. Skirtumas nedidelis, apie 19,000. Galima daleisti, kad jie arba grįžo į tėvynę, arba išmirė. (Visi duomenys paimti iš sovietų oficialių leidinių: „Itogi vsesoiuznoi perepisi naselenija ... goda“, vyp. IV: Narodnost' i rodnoi jazyk naselenija SSSR). Statistika sovietų, kitokios neturime. Demografai randa, kad ji gan patikima, kai jų ekonominė statistika yra dirbtinė.

Nėra prasmės mums pasiduoti nusiminimui ir skųstis, koks tas pasaulis yra neteisingas. Niekas

negauna viską, ko norėtų. Apie visa tai turi pagalvoti mūsų „liaudis“, kuriai nepritaria akademinį išsilavinimą turį asmenys. Kaip matėme, milijonai įvairių tautybių asmenų neturi savo tautinės valstybės, yra išskirstyti tarp kelių valstybių arba atplėšti nuo savo tautos kamieno. Kodėl turi būti „išimtis“ lietuviams? Tuščia tikėtis, kad atsiras koks „dovanų dėdė“ ir mums atiduos *visas* lietuvių apgyventas sritis. Tie „dėdės“ paprastai nori tik mus ir mūsų žemę sau pasiglemžti. Nesvarbu ir nėra skirtumo, kas jie būtų: rusai, lenkai ar vokiečiai. Politikoje vyrauja jėgos ir savanaudiškumo principas. Tarptautinės institucijos, kaip Tautų Sąjunga, Jungtinės Tautos ir Tarptautinis Teismas (prisiminkime Irano atvejį su amerikiečiais) pasirodė bejėgiai. Neturėkime nepagrįstų vilčių, bet ir neverkšlenkime. Rėksmu irgi nieko nelaimėsime. C'est la vie. Vienintelė vieta, kur mes galime tikėtis prie geros laimės mūsų sienų pataisymo mūsų naudai, yra Rytuose prie Gudijos.

Mūsų jėgos ir galimybės yra ribotos, užtat neturime savo jėgas beprasmingai švaistyti. Jeigu mes tęsime ginčus dėl Karaliaučiaus lietuviškumo, tai bus tuščias darbas ir nukentės pagrindinis dalykas — Lietuvos laisvės kova. Jeigu užsispyrę elgsimės neprotingai, tada niekas su mumis rimtai nesiskaitys.

LIETUVIŲ FRONTO BIČIULIŲ DĖMESYS LIETUVIŲ BENDRUOMENEI

BALYS RAUGAS

Straipsnio autorius Lietuvoje buvo karininkas-leitenantas. Studijavo Kauno ir Vilniaus universitetuose teisę. JAV tapęs chemiku, 20 metų išdirbo metalų pramonėje chemiku - metalurgu.

Spaudoje reiškiasi nuo gimnazijos 7-osios klasės ir čia JAV bendradarbiauja įvairiuose laikraščiuose. 1936 metais su Juozu Kuzma išleido eilėraščių rinkinį "Balti balandžiai".

Visuomeninėje veikloje daugiausia reiškiasi Lietuvių Bendruomenėje. Eilę metų dirbo Philadelphijos ir Pietinės New Jersey apylinkių valdybose, buvo Pietryčių LB apygardos pirmininku (dvi kadencijas), PLB ryšininku Vlike (trejus metus), dviejų PLB seimų atstovu ir dviejų JAV LB krašto valdybų vykdomuoju vicepirmininku. Dabar Pietinės New Jersey apylinkės pirmininkas. Nebuvo metų be vienokio ar kitokio įsipareigojimo Lietuvių Bendruomenei. 1982 m. suredagavo JAV Lietuvių Bendruomenės trisdešimtmečio sukaktuvinį leidinį "Trys dešimtmečiai". Dabartinis LFB centro valdybos pirmininkas.

LB trijų dešimtmečių kelyje ne pirmą kartą buvo stabtelėta žvilgtelėti į LB vaidmenį mūsų išsivijimo gyvenime. LB dešimtmečio, dvidešimtmečio ir sidabrinio jubiliejaus progomis buvo ištarta nemažai gražių žodžių besidžiaugiant LB atliktais darbais. O tačiau yra prasisunkusių ir pasišaipymų iš Lietuvių chartos ir net iš pačios 700 metų Lietuvos istorijos, kurios nepriklausomybės laikotarpyje tebuvo tik 6 mėnesiai laisvės (V. Trumpa, Aidai, 1972 m. 1 nr.). Lietuvių Bendruomenei gaivia gyvybe bekunkuliuojant, savaime suprantami ir joje besireiškiantieji nuomonių skirtumai. Tai gal ir natūralu, kol negatyvios nuomonės netampa destrukcija pačiai LB or-

ganizacijai. Taigi šis sielojimasis ir verčia dažniau susimąstyti LB rūpesčiais, kad ryžtas jos darbamams nemažėtų, kad jos veiklos kryptis nepasuktų iš Lietuvių chartos gairių, nes lietuviui išsivivui Lietuvių Bendruomenė yra ne kas kita kaip Lietuva pasaulyje, neturinti mirti mūsų širdyse.

LB ištakas prisimenant

Visa mūsų raštija, kalbanti apie lietuvių išsivivį, sutartinai teigia, kad jo likimu praeityje pati tėvynė nedaug rūpesčio yra parodžiusi. Tai buvo natūralu prieš Lietuvos nepriklausomybės laikotarpį, bet sunkiau suprasti, kodėl tik antrame laisvės dešimtmetyje tebuvo atkreiptas dėmesys į išsivivio tautinį likimą. Keis-

toka, kad tik privati iniciatyva tuo klausimu susirūpino, įsteigiant Draugiją Užsienio lietuviams remti, kurios idėjoje ir LB mintis kilo, kai Antrojo pasaulinio karo komunistinės grėsmės baimė iš gimtosios žemės išvedė apie 80,000 tėvynainių, iš kurių 73,000 atsidūrė Vokietijoje, o apie 2000 pabiro kitose vakarų Europos žemėse. Į JAV pateko 30,000 (Duomenys iš L. Encikl.).

Apie 1950 metus JAV lietuvių tautinė veikla jau buvo apsilpusi, nors tų metų JAV gyventojų surašyme lietuviams užsirašė 397, 590. Mąstantieji liūdno rūpesčio veidais žvelgė į Amerikos lietuviybės rytojų. Bet jiems ir LB idėja nebuvo aiški, o naujieji ateiviai, atkilę iš Vokietijos DP stovyklų, buvo ne tik grinoriai, bet ir "dipukai". Tą epitetą kažkokėl senosios ateivijos atstovas net ir po trijų dešimtmečių nuo pirmųjų naujųjų ateivių atvykimo iškilmingo renginio, t.y., Tautinių šokių šventės atidaryme su pasismagininimu prikergė jau čia gimusiems naujųjų ateivių vaikams.

Kaikurie LFB pavyzdžiai

Pasekant LB organizacinę raišlą, Vlike, sudarant lietuvių išėivijos bendrinei organizacijai kurti komisiją, daug iniciatyvos yra rodęs prof. J. Brazaitis, o pačioje komisijoje esminį vaidmenį atliko tos komisijos referentas Vyt. Vaitiekūnas. Jo įžvalgus rezistento protas yra davęs didžiulį įnašą

istorinės reikšmės dokumentui — Lietuvių chartai, o taip pat ir LB idėjos atvedimui į gyvenimą. LB idėjai tapus kūnu, Vyt. Vaitiekūnas ištikimai per dešimtmečius liko plušti savo nedidelės LB apylinkės valdyboje, eidamas kuklias sekretoriaus ar išdininko pareigas, atiduodamas duoklę tai idėjai, dėl kurios pačiose jos ištakose jis daug dirbo.

Prisimenant LB idėjos susiformavimą, prisimintini LF du didieji mąstytojai - filosofai dr. A. Maceina ir dr. J. Gimius. Jų lietuvių likiminių uždavinių apmąstymai padėjo gairinti bendruomeninius kelius. Dr. J. Girnius JAV LB veiklos pačioje pradžioje reikėsi praktiškame LB darbe ir buvo išrinktas į 1-ją LB tarybą. Iš viso, nebus suklysta teigiant, kad jis savo erudicines jėgas pašventė tautiniam reikalui — Lietuvių Enciklopedijos redagavimui atiduodamas tvirčiausius savo amžiaus metus.

LFB yra davę palyginti daug LB veiklai darbininkų. Iš jų bene didžiausiu bendruomeninio darbo žibintu yra sušvitęs Stasys Barzdukas. Jis pirmosios JAV LB centro valdybos pirmininkas, LB tarybos prezidiumo pirmininkas, Pasaulio LB valdybos pirmininkas, Pasaulio Lietuvis steigėjas ir ilgametis redaktorius. Jis efektyvus publicistas. O tuo pačiu metu, kai kiti skundėsi neturėjimu laiko paprasčiausiems darbams, jis šalia savo gerai atliekamų didžiųjų pareigų visą laiką

pasiliko Clevelando lituanistinės mokyklos mokytoju. Už šį darbą pakėlęs net fizinį smūgį į veidą...

Didelę LB darbo duoklę atidavė ir LFB atstovas Br. Nainys, efektyviai vadovavęs JAV LB centro vald. ir PLB valdybai, sąžiningai redagavęs "Pasaulio Lietuvį", jį išugdydamas į puikų žurnalą. (Žurnalas prieš tai buvo patekęs į sunkią krizę). B. Nainys savo pasiaukojančiu darbu "Pasaulio Lietuvį" vėl grąžino į tinkamą lygį, įstatydamas jį į normalias vėžes.

Su dėmesiu minime ir buv.

JAV LB centro valdybos pirminką Vyt. Volertą, vykusiai reformavusį LB Krašto valdybos darbų sistemą, atsakomybę perkeltiant atskirų sektorių vadovams. Be to, jis yra buvęs ir LB tarybos prezidiumo pirmininku.

Ne tik išeivijos, bet ir Lietuvos istorija minės milijoninį Lietuvių Fondą, kurio veikloje aukso raidėmis įrašytas LF pradininkas dr. A. Razma, o greta jo ir kiti frontininkai — dr. K. Ambrozaitis, dr. P. Kisielius ir kt.

Frontininkas L. Valiukas su savo Kongreso rezoliucijom remti

LFB tarybos prezidiumas 1982-1985 su Rezoliucijoms Remti komiteto pirmininku Leonardu Valiuku; iš kairės — dr. Zigmas Brinkis, P. Algis Raulinaitis (pirm.), Juozas Kojelis, Edmundas Arbas (sekr.) ir Leonardas Valiukas. Arch. E. Arbo spalvota grafika.

komitetu buvo tas, kuris parodė, kaip reikia išvengti dirbti politinį darbą. Nesigailėdamas nei laiko nei savo asmeninės aukos, jis savo planingo darbo dėka sugebėjo praveisti Con. Rez. 416.

A. Gečys LB politinei veiklai vadovavo visą dešimtmetį, planingai ir kantriai dirbdamas.

A. Kairys, vadovavęs Kultūros tarybos trims kadencijoms, LB kultūrinei veiklai nubrėžė plačios apimties veiklos gaires.

To grandiozinio darbo plano užteks ilgesniam laikui.

Dr. A. Damušis, daug sumanumo ir energijos įdėjęs Dainavos stovyklos organizavime, tuo labai pasitarnaudamas LB tikslų siekiuose, nevengė ir paprasčiausių LB apylinkėje darbų, kaip aukų rinkimo ir pan.

Dr. V. Majauskas visą laiką aktyvus savo LB apylinkėje, trijų LB tarybų narys ir PLB valdybos narys.

LFB sąjūdis yra davęs gana daug LB darbininkų Krašto valdybose, apygardose, apylinkėse.

Yra, deja, provokuojančiai šaukiančių, kad LFB užvaldę LB. Tekalba faktai. LOKe buvo 16 narių, o frontininkų ten tebuvo tik 2. Taigi 6,25%. Pirmojoje LB taryboje iš 27 narių — 4 frontininkai, taigi — 11,11%. Pirmojoje JAV LB centro valdyboje iš 7 valdybos narių 2 frontininkai — 28,55%. Antrojoje c. v-je iš 9 narių 1 frontininkas — 11,11%. Trečioji ir ketvirtoji — be frontininkų. Penktojoje iš 9 — 5, taigi

55,55%. Šeštojoje iš 12 — 3; 25%. Septintojoje iš 10 — 2, 20%. Aštuntojoje iš 15 — 2; 13,33%. Devintojoje iš 14 — 4, 14,28%.

Progai susidarius, 1981 m. liepos mėn. LFB stovykloje buvo paskleista anketa 40 LFB tarpe patikrinti jų pareigingumą LB atžvilgiu. Anketa apėmė penkmetį (1976-81). Į anketą atsakė 25 vyrai ir 15 moterų. Atsakiusių amžiaus vidurkis 60 metų (vyrų — 61,83, o moterų 56,5 m.). LB apylinkėse dirbo 17 vyrų ir 6 moterys, iš viso 84 metus. Iš 40 anketą atsakiusiųjų, dirbo 57,41%. LB apygardų valdybose dirbo 5 vyrai ir 2 moterys — iš viso 28 metus — 17,5%. LB krašto valdyboje dirbo 5 vyrai — 14 m. — 12,5%. PLB valdyboje 1 vyras 5 metus. Įvairiose LB komisijose dirbo 17 vyrų ir 4 moterys — 74 metus. Solidarumo įnašus įmokėjo 38 asmenys. LB tarybos rinkimuose 1976 m. nebalsavo 1; 1979 m. — 2. "Pasaulio Lietuvį" skaito 85%. Neskaito 4 vyrai ir 2 moterys — 15%.

LB demokratinėse varžybose

Demokratiškai išrinkta LB taryba yra Amerikos lietuvių suverenumo apraiška ir jos reikalų neabejotina atstovybė, kurioje, reikia pripažinti, ir LFB gan žymų vaidmenį turėjo ne todėl, kad LFB žmonės į LB patekdamo didelių pastangų dėka, bet todėl, kad LFB kandidatai susi-

laukdavo didelio dėmesio balsuotojuose. Pavyzdžiu galima nurodyti Čikagą, kur LB tarybos rinkimuose vadinamieji frontininkai laimi balsų daugumą. Dėl to kartą nuo karto pasigirsta ir nepasitenkinimo pareiškimų. Pav., 1974 m. Į Laisvę (62 nr.) paskelbė dr. H. Brazaičio rašinį, kur buvo ir taip išsireikšta: "LFB sąjūdžio nariai savo tarpe turi daug iškilų ir sumanių asmenų vežti išėivijos bendruomeninę darbų našą. Tačiau tikrovėje nesudaro Bendruomenės absoliučios daugumos, bet sugeba apie save sutelkti palankiųjų koalicinę daugumą. Gerai žino rinkiminę techniką, jos triukus ir daugeliu atvejų moka laimėti rinkimus, palikdami mažumą opozicijoje, tuo padarydami žalą Bendruomenės visuotinumo idėjai". Jei ir galėtumėm su tokiu teigimu nesutikti, bet LFB į tai turėtų atkreipti dėmesį, nes LB yra nepartinė jungtis ir dirbtinas koalicijos sudarinėjimas ar bandymas dominuoti nepasitarnauja LB visuotinumui. LB reikalingi visi tėvynainiai, nes tvirtų užtvankų rentimas prieš nutautimo bangas, taip kaip ir visų jėgų išrikiavimas už Lietuvos laisvę yra visų išėivių rūpestis ir neatšaukiama pareiga.

JAV LB darbai sugrupuoti į keturias pagrindines sritis, kurioms vadovauja atskiros tarybos: Švietimo reikalų taryba, Kultūros taryba, Visuomeninių reikalų taryba ir Socialinių reikalų tary-

ba. Jose visą laiką buvo ir LFB žmonių.

Su ypatingu dėmesiu žvelgtina į Visuomeninių reikalų tarybą, per kurią reiškiasi LB politinė veikla, talkinanti Lietuvos pastangoms laisvės besiekiant. Jos veikloje matėsi patvarumas, energija, tačiau atrodo, kad dirbta be ilgesnės distancijos planavimo. Po įvykusių pereinamais metais LB vadovybės su Jaunimo sąjunga ruošų politinių konferencijų lauktinas ilgesnės distancijos planas ir galimas darbų pirmumo sukeitimas, ypač kad ir iš okupuotos Lietuvos tuo reikalu skirtingesnės nuomonės ateina. Tai darosi ypač įdomu, kai Viktoras Nakas tapo LB ryšininku Washingtone ir kai į jo nuomonę, paskelbtą "Pasaulio Lietuvoje" 1979 metais, atsiliepė iš Lietuvos pagrindžio Rimvydo Šaulio (slapyvardis) balsas (Aidai, 1981 m. 3 nr.). Štai Rimvydo Šaulio žodžiai: "Neseniai man į rankas atsitiktinai pakliuvo 'Pasaulio Lietuvio' 1979 m. kovo mėn. nr., kuriame perskaičiau labai įdomų Viktoro Nako straipsnį 'Kokia jaunimo politinė laikysena?'. Šiame straipsnyje labai aiškiai yra išdėstyti trys pagrindiniai būdai, kuriais lietuvių išėivija gali talkinti kovoje dėl Lietuvos nepriklausomybės. Pirmas būdas — tai informacijos skleidimas okupuotoje Lietuvoje. Antras būdas — tai informacijos apie gyvenimo Lietuvoje sąlygas, rezistencinį sąjūdį, tikinčiųjų bei laisvės kovotojų

persekiojimus okupuotoje Lietuvoje skleidimas Vakaruose. Trečiu ir svarbiausiu būdu V. Nakas laiko išseivijos lietuvių iškilimą gyvenamojo krašto politinėje scenoje, kad jie galėtų ginti Lietuvos interesus". Ir toliau: "Mano požiūriu šis santykis turėtų būti visiškai priešingas, t.y., svarbiausias būdas yra pirmasis, o žemiausį prioritetą turi trečiasis". Toliau jis aiškina, kad rusiškojo komunizmo negalima sunaikinti iš išorės. Anot jo, 1918 m., kai Rusija buvo silpna, Vakarų valstybių intervencinės kariuomenės negalėjo to padaryti, o dabar apie tai negali būti ir kalbos. Šį priešą tegalima nugalėti tik iš vidaus, pakirtus liaudies masių fanatizmą. O dėl 3-jo jis nurodo į Muskie ir Brzezinskį, kurie Lenkijai jokios apčiuopiamos paramos nedavė. Taigi, mūsų politinėje veikloje jau aktyviai dalyvaujant čia išaugusiai kartai, su savo konkrečiomis mintimis ateina ir pavergtosios Lietuvos rezistentai.

Jaunimo kalba apie ateities veiklą

JAV Lietuvių Jaunimo Sąjunga savo veiklą yra sujungusi su LB. JS atstovai įeina į LB valdomuosius organus, sutartinai sprendžiami svarbesnieji klausimai. Politinės netolimos praeities konferencijos yra tos darnos faktas. Įdomu pasekti jų mintis, kai jos skleidžiamos jų pačių organizuotose svarstybose. Štai, pvz., 1981

m. birželio mėn. 20 d. Philadelphijoje įvyko JAV JS centro valdybos rengtas simpoziumas, skirtas 1941 m. birželio baisiesiems trėmimams ir ryžtingajam tautos sukilimui paminėti. Simpoziumo tema: "1941 metai, dabartis ir ateitis".

Prisiminus 1941 m. birželio laikotarpį ir paanalizavus dabartį, buvo klausta: ar eiti lietuviškos veiklos tradicinėmis pėdomis, ar naujų kelių ieškoti. Siūlytieji veiklos būdai buvo originalūs ir drąsūs. Buvo pabrėžtinai siūloma visą laiką žvilgytis į laiko aplinkybes ieškant naujesnių metodų, bandant tiesti kitokius veiklos kelius. Apie renginių šabloniškumą kalbėdami, pareiškė, kad negalima žmonių monotoniškumu varginti, jei norime, kad jie nemirtų lietuvybei. Griežtai pasmerkę mūsų veiksmų nedarną, akcentavo, kad lietuviai politinėje veikloje buvo nedrąsūs ir konservatyvūs. Bandant atspėti ateitį, prieita išvados, kad, jei iš Lietuvos nepasirodys nauja emigracija, čia lietuvių tautinė gyvybė po 30-40 metų užges.

Šis pavyzdėlis rodo, kad lietuviškame prieauglyje LB sudėtos viltys pasiteisina ir LB, baigusi savo veiklos trisdešimtmetį, į naujus dešimtmečius neš gyvąją Pasaulio Lietuvą, žadančią pavergtam broliui ir sesei talką išsilaisvinimo pastangose. Nėra abejonės, kad tokiame tikslui yra ir LFB sąjūdžio pastangos.

Nuoširdžiausi sveikinimai ir linkėjimai JAV Lietuvių Bendruomenei švenčiant 30 metų sėkmingos veiklos sukaktį!

Padėka jos vadovams už jų nenuilstamą darbą!

Išsivijos Tautos gyvybė ir Tėvynės laisvė bei nepriklausomybė — didieji LB uždaviniai, kuriems įvykdyti ji nesigaili nei jėgų, nei aukos, nei laiko.

Sustiprinusi savo darbuotojų gretas, įjungiant dar daugiau jaunosios kartos atstovų, Lietuvių Bendruomenė gali viltingai žvelgti į ateitį ir tikėtis jos siekimų realizavimosi.

L F B

Apdovanojami laureatai JAV Lietuvių Bendruomenės 30-mečio sukakties minėjime, įvykusiame 1982 m. balandžio 16-18 Detroitė.

APDŪMOJIMAI

VASARIO ŠEŠIOLIKTAJAI

Dr. ZENONAS PRŪSAS

Praėjo 64-sios metinės nuo Lietuvos Nepriklausomybės paskelbimo. Iš jų keturiasdešimt vienos jau atšvęstos laisvės netekus. Gal nevienas pradeda pagalvoti: kam tie prisiminimai? Keturiasdešimt metų yra ilgas laikas ir nėra garantijos, kad susidarys sąlygos nepriklausomybei atgauti per ateinančius 40 metų. Taigi, gal nėra protinga ir toliau daužyti galvą į storo mūro sieną, mėginant ją pralaužti. Vistiek vilčių nėra Lietuvai laisvę atgauti?! Tokių pragmatiškų samprotavimų pasigirstama ne tik išeivijoje, bet ir tarp pasilikusių tėvynėje.

Pagrindinė tokio galvojimo klaida yra tai, kad istorijos perspektyvoje keturiasdešimt ar ir 80 nelaisvės metų yra labai trumpas laiko tarpas tautos gyvenime. Trys pavyzdžiai: **Graikija**. Sukūrusi stebėtiną civilizaciją ir kultūrą, ji 338 metais prieš Kristų buvo užkariauta Aleksandro Makedoniečio. Po 192 metų Graikija pasidarė Romos provincija. Po to buvo Bizantinės ir Otomano turkų imperijų dalimi. Tik 1830 metais A.D. laisvės kovose atgavo nepriklausomybę iš jau prade-

dančios silpnėti turkų imperijos. Vadinas, graikai išgyveno 2168 metus kitų valdžioje ir ne tik neprarado tautos indentiteto, bet dar sugebėjo suruošti sukilimą prieš pavergėją ir atgauti laisvę. **Egiptas**. Egiptas kaip karalija buvo suvienytas apie 3100 metus prieš Kristų. Po labai kūrybingo faraonų laikotarpio, 670 metais prieš Kristų Egiptas buvo nukariautas Asyrijos. Po 155 metų asyrus pakeitė persai. Po to sekė Aleksandras Makedonietis ir jo generolo Ptolomėjaus dinastija. romėnai, arabai, Otomano turkai ir britai. Tik 1922 metais A.D. Didžioji Britanija grąžino nepriklausomybę. Taigi, Egiptas buvo valdomas kitataučių be pertraukos 2592 metus. **Izraelis**. Kažin ar yra pasaulyje kita tauta, kuri būtų turėjusi audringesnę istoriją, negu žydai. Žydų karalija buvo sukurta Sauliaus apie 1025 metus prieš Kristų. Ši vėliau suskilo į dvi kolonijas: Izraelio šiaurėje ir Judėjos pietuose. Asyrija 722 metais prieš Kristų nukariavo Izraelį ir išblaškė vietinius gyventojus po Artimuosius Rytus, net iki Kaukazo. Judėja kaip karalija

išsilaikė iki 586 m. prieš Kristų. Po asyrų atėjo Babilono, Persijos ir Aleksandro Makedoniečio okupacijos iki 167-tais metais prieš Kristų žydai vėl atgavo nepriklausomybę. Bet vos 103 metams praėjus, žydų tautos žemes užkariavo romėnai. Sukilimų pasėkoje žydai buvo išblaškyti po visą pasaulį, o Palestinos žemę vėliau valdė arabai, turkai ir britai. Per 2000 metų po pasaulį išblaškyti žydai sugebėjo ne tik išlaikyti tautinį indentitetą, bet ir paruošti kadrus grįžimui į savo tėvų žemę ir atkurti nepriklausomą Izraelio valstybę 1948 metais.

Graikijos, Egipto, Izraelio, Lietuvos ir kitų tautų pavergėjai yra visuomet buvusios kitos agresyvios tautos ir jų ambicingi vadai, sukūrę kolonialines imperijas. Kai pažvelgi į šių imperijų istorijas, yra lengvai pastebimas vienas bendras bruožas joms visoms: lengviau šias imperijas sukurti, negu išlaikyti. Dėl to visos jos subyrėjo, išskyrus rusų imperiją. Štai dalinis jų sąrašas, ir kiek metų jos išsilaikė:

Aleksandro D. imperija	7
Romos imperija	503
Hunų (Atilos)	78
Mongolų (Gengis Khano)	88
Totorių (Tamerlano)	36
Turkų (Otomano)	592
Britų	345
Hitlerio imperija	6

Vidurkis 207

Į imperijų amžių yra įskaitytos ir jų saulėlydžio dienos. Pavyzdžiui, ilgiausiai išsilaikiusi Otomano turkų imperija (592 metus) per paskutinius 135 metus palengva silpnėjo ir pradėjo prarasti daug teritorijų: Graikiją ir kitas.

Jei Petro Didžiojo pasiskelbimo "Visų Rusijų imperatoriumi" datą laikytumėm rusų imperijos pradžia, tai šios imperijos amžius jau būtų 260 metų, atseit, 53 metais ilgesnis, negu vidurkis kitų anksčiau gyvavusių imperijų. Taigi, istorija nėra jos pusėje. Rusų imperija tai kaip mirštantis medis. Viršūnėje dar kiek žalia, bet žemutinės šakos ir kamienas jau nebedaug turi syvų. Masės alkoholikų. Dėl divorsų ir abortų rusų tautos priauglis artėja prie nulio, kai kitų pavergtų tautų nuošimtis didėja, ypač Azijoje. Jei paimtumėm gyventojus jaunesnius kaip 30 metų, jau dabar Sovietų Sąjungoje būtų daugiau nerusų, negu rusų. Raudonojoje armijoje rusai jau dabar mažumoje. Buvo laikai, kai daugeliui rusų komunizmas buvo lyg tai pakaitęs religiją ir gal bent dalinai buvo užpildęs dvasinę tuštumą. Gi dabar labai nedaugelis betiki komunizmu. O prie Dievo nespėjo dar grįžti. Gal todėl pas juos juntama tokia dvasinė tuštuma, vedanti prie masinio girtuokliavimo. Negerėjančios ekonominės sąlygos ir nuolatinis stovėjimas eilėse prie krautuvių gal irgi prisideda prie to, kad Rusijoje ne-

matyti besišypsančių veidų, kad vyksta rūgimas.

Mūsų misija

Du uždavinius aš asmeniškai laikyčiau svarbiausiais Lietuvos Nepriklausomybės atgavimui: 1. užtikrinti, kad lietuvių tauta bus moraliniai ir fiziniai sveika ir pasirususi nepriklausomybei, kai ateis proga išsivaduoti iš rusiškos meškos glėbio, ir 2. paspartinti kolonialinės rusų imperijos subyrėjimą.

Trumpai peržvelkime, ką mes darome, ir ką dar daugiau galėtumėm padaryti, vykdant šiuos abu uždavinius.

Pagalba pavergtiesiems Lietuvoje

Ar Lietuva atgaus nepriklausomybę ar ne, priklausys daugiausia nuo likusiųjų tėvynėje. Neduos jiems laisvės Amerika, neduosim nei mes. Man atrodo, kad beviltiškumas ir dėl jo atsirandęs alkoholizmas, moralinis pakrikimas, abortai ir šeimų nepastovumas yra pavojingesni mūsų tautos išlikimui, negu surusėjimas. Šios visos bėdos alina rusų tautą. Jei lietuviai nepasėks rusų pavyzdžiu — laikas bus jų pusėje. Kai Lietuvoje lankiausi prieš keletą metų, daug kas atrodė ne taip jau blogai. Lietuviai jautėsi pranašesni už rusus, ypač ekonominėje srity. Sakė, žiūrėk, ką mes padarėm su kolchozais. Nenorėjom jų ir nenorim. Bet visgi padarėm tai, kad jie yra

gana našūs. Pagamina šiek tiek daugiau, negu privatūs ūkiai Nepriklausomybės laikais. O rusai kolchozininkai ir per 50 metų neišmoko ūkininkauti. Kai reikia sėti ar piauti — daug girtų voliojasi, ir nėra kam dirbti. Arba Sibire. Kai mus ten ištrėmė, keletą metų vargom. Bet po truputį įsigijom karvutes, porą paršukų, pradėjom prisiauginti bulvių ir daržovių. Jau tada vietiniai rusai sibirioakai pradėjo pas mus lankyti su prašymais: gal duonos puskepalį, gal bryzą lašinių galėtųm "paskolinti".

Kuo gi mes galėtumėm padėti? Man asmeniškai atrodo, kad mūsų pagrindinė pareiga yra kaip tų žiūrovų futbolo ar krepšinio rungtynėse. Jie ten, Lietuvoje, yra žaidėjai. Mūsų pareiga yra juos padrąsinti, kad nenuleistų rankų, jei rezultatas po pirmo puslaikio ir nėra palankus. Svarbesnis yra antrasis puslaikis, o ypač paskutinės žaidimo minutės! Kuo daugiau mes, žiūrovai, šauksim ir drąsinsim, kad neprarastų entuziazmo, tuo bus daugiau šansų laimėti, ypač jei priešingoji komanda pavargs ir pasidarys apatiška. Mūsų pareiga yra juos įtikinti, kad ne tik mes, bet ir Amerikos ir kitų laisvųjų šalių žmonės ir valdžios pareigūnai yra jų pusėje. Ta linkme esame gana daug darę. Tik gal per mažai esame kreipęsi į laisvųjų šalių spaudą ir televiziją. Jos yra labai įtakingos ir galingos, ypač JAV. Kartais atrodo, kad trys televizijos

bendrovės: CBS, NBC ir ABC yra galingesnės ir už Baltuosius Rūmus ir už Kongresą. Dėl menkniekių nuverčia nuo koto ne tik senatorius ar prezidento patarėjus, bet kartais ir patį prezidentą išstumia, kaip atsitiko Nixonui. O mes iki šiol koncentravomės daugiausiai tik į išrinktuosius valdžios pareigūnus. Ne daug padeda senatoriaus ar ir paties prezidento mums palankus žodis, pasakytas privačiame apsilankyme, bet nutylėtas kalbant su Amerikos spaudos reporteriais. Mano išmanymu, straipsnis apie Lietuvą, išspausdintas "Newsweek" ar kuriame kitame įtakingame žurnale ar dienraštyje yra reikšmingesnis Lietuvos bylai, negu kad ir labai palanki JAV prezidento proklamacija, įteikta privačiai per antraeilį pareigūną ir pagarsinta tik lietuviškoje spaudoje. Kartais atrodo, kad amerikiečių spauda ir televizija apie mus tyli dalinai ir dėl to, kad mes jų apie save nepainformuojame. Tipiškas pavyzdys buvo ABC televizijos programa apie religijos padėtį Sovietų Sąjungoje ir Raudonojoje Kinijoje, parodyta 1981 metų Kalėdų vakare (Nightline, vedėjas Ted Koppel). Buvo pakviesti du ekspertai tais klausimais. Ekspertas Sovietų Sąjungai buvo tėvas jėzuitas, kurio pavardės neužsirašiau (rodos, tėvas Hurley?). Pagal šią programą tik ortodoksai esą veiklesni, ir tai tik su valdžios globa ir paskatinimu. Valdžiai esą paranku, kai orto-

doksų dvasininkija dalyvauja pasauliniuose religijos sambūriuose ir per juos pagelbsti komunizmui. Paklaustas apie katalikus, tėvas jėzuitas tik pasakė, kad S. S-gos ribose katalikų yra labai mažai ir jų veikla yra bereikšmė. Nieko apie Lietuvos ar Ukrainos katalikų vargus ir veiklą. Nemanau, kad tėvas jėzuitas apie mus nutylėjo dėl kokios nors antipatijos lietuviams ar ukrainiečiams. Greičiausiai, tik dėl paprasto nežinojimo. Jei jis, būdamas tų klausimų "ekspertas", nieko nežino apie lietuvių katalikų kančias ir vargus, tai ką bekalbėti apie eilinius masių nuomonės formuotojus televizijoje ir spaudoje. Reikėtų atkreipti į juos didesnę dėmesį, negu iki šiol. O jei spauda pradės mus dažniau minėti televizijoje ir politikieriai atkreips didesnę dėmesį, gal tada mūsų bylą primins per Jungtinių Tautų debatus ar per JAV-Sovietų viršūnių susitikimus. O apie tai sužinos ir Lietuvoje.

Kita svarbi sritis: siuntinių siuntimas ir asmeniškų ryšių palaiškymas su pasilikusiais tėvynėje. Sunku suprasti galvosena tų už Lietuvos ribų gyvenančių lietuvių, kurie dedasi dideliais patriotais, o ne tik patys giminėms Lietuvoje nepadeda, bet ir kitus sudraudžia patriotizmo vardan. Tai prieštarauja gamtos dėsniams. Mes gi esame atlaužta medžio šaka, taigi, turime atiduoti kaip galima daugiau syvų kamienui. Jei kada po mirties mus

žuvusieji už Lietuvą partizanai paklaus: o ką jūs padarėte Lietuvai? — esu tikras, kad bus pagirti ne tie, kurie nesantaiką tarp lietuvių skleidė, kurie balius ir visokius pasilinksminimus ruošė lietuviškos veiklos vardan. Bus pagerbti tie, kurie siuntiniais sudarė sąlygas daugeliui iš Sibiro grįžti, kurie materialiai padėjo sunkiau besiverčiantiems, kad šie turėtų lėšų šeimos prieaugliui susilaukti ir išauginti. O ypač bus pagirti tie, kurie per asmeniškus apsilankymus Lietuvoje padėjo ten pasilikusiems išvengt depresijos ir beviltiškumo dėl ateities. Bus pagerbti daugelis tų nežinomųjų, kurių vardus retai pamatom lietuviškos spaudos puslapiuose. Atsimenu, kai dar Lietuvoje gimnazijoje mokėmės Lietuvos nepriklausomybės istoriją, ten beveik neminėjo vietinės reikšmės Amerikos lietuvių organizacijų ir jų veiklos. Vertingiausiais Amerikos lietuvių įnašais Lietuvai buvo laikomi: surinkimas milijono parašų Lietuvos bylai ir Amerikos lietuvių finansinė parama, ar tai sudėta aukomis, ar parvežta, grįžtant į nepriklausomą Lietuvą.

Rusų imperijos ateitis ir mes

Rusų imperija sugrius arba Trečiojo Pasaulinio karo išdavoje arba iš vidaus. Atominio karo galimybės nedidelės. Nenorės jo

pradėti JAV, neišdrįs nei sovietai. Todėl tas imperijos subyrėjimas turės įvykti iš vidaus: dėl degeneravimosi ir dėl spaudimo iš pavergtųjų tautų pusės. Vakariečių reikšmė šiame procese, atrodo, tik antraeilės reikšmės. O galėtų būti didesnė, jei savo planus ir akciją sukoordinuotų su pavergtųjų tautų siekimais.

Todėl labai svarbus yra mūsų artimesnis bendradarbiavimas su pavergtųjų tautų siekimais su egzilinėmis kitų pavergtųjų tautų grupėmis. Iki šiol šioje srityje buvo labai mažai padaryta. Šiek tiek bendradarbiaujame su estais ir latviais per Batuną, BAFL (Baltic American Freedom League) ir AABS (Association for the Advancement of Baltic Studies). Nedovanotina, jei nebendradarbiaujame su ukrainiečių 50 milijonų tauta, be kurios rusų imperijos išardymas yra beveik neįmanomas. Visai nebendruojame su gudais, armėnais, gruziniais, azerbeidžanais ir su Azijos tautomis. Tikras nesusipratimas, kai Lietuvoje per demonstracijas lietuvius studentus muša ne rusai, bet uzbekai, kazokai ir kiti, už kurių teises lietuviai tuo pačiu laiku irgi kovoja. Beveik nėra bendradarbiavimo su vadinamų satelitinių valstybių emigrantinėmis grupėmis. Daug daugiau turėtų būti daroma šia kryptimi, negu iki šiol.

KELIAS Į BALTŲ LAISVĖS LYGĄ

J. Kj.

Štampai dažnai yra labai apgaulūs ženklai, tačiau visuomenė gan lengvabūdiškai yra linkusi juos priimti ir jais patikėti. Tam tikrais štampais pažymėtas visuomenines institucijas nedrįsk kritišku žodžiu paliesti, nes daug kam štampas yra pakankamas tos institucijos vertingumo įrodymas. Toks vienas nekritiškai į visuomenės sąmonę įsismelkęs yra "lietuviškų veiksmų" štampas. Kai kurios organizacijos, prisisekusios "veiksnių" etiketes, reikalauja privilegijuotų teisių ir dominuojančios pakopos lietuviškų organizacijų sąraangoje, net nesirūpindamos praktiškais darbais "veiksnių" sąvoką pateisinti. Šiais štampais save yra paženklinęs Vyriausiasis Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas ir visišku vasalu jam tapusi Amerikos Lietuvių taryba. "Veiksnių" teisių pripažinimo visuomenėje jau yra susilaukusi ir Lietuvių Bendruomenė, tik ne Vliko ir Altos akys.

Ar "veiksnių" statusui pateisinti pakanka užsidėtos karūnos, ar reikia ir veikimo? Pastarajame Vliko seime Clevelande valdybos pirmininkas dr. Kazys Bobelis savo apyskaitiniame pranešime pareiškė, kad praėjusių metų ka-

dencijoje buvęs tik "rutininis veikimas", nors tam išleista arti 100,000 dolerių. Užtikrinta seimo dauguma pripažino, kad "veiksniui" pakanka karūnos, gi veikimas nebūtinai reikalingas.

Kartais štampinių "veiksnių" veikėjuose prabunda sąžinė. Dabartinis Altos valdybos pirmininkas dr. Kazys Šidlauskas lietuvių kongrese Detroite 1969 kalbėjo: "Amerikos Lietuvių Tarybos statutas ir mūsų tautiečių jos veiklai kasmet skiriama materialinė parama mus įpareigoja laikas nuo laiko imtis ir sunkiai įvykdomų planų..." Ir jis pasiūlė planą, pavadintą "Baltic Countries Freedom Administration". Bet kad šis planas nieko bendro su realybe neturėjo, taip jo pradžia ir pabaiga apsiribojo dr. Šidlausko prakalba.

Esama ir tokių veikėjų, kurie principiškai gina "karūnos" primatą. Praėjusios kadencijos Vliko valdybos vicepirmininkas dr. Jonas Balys 1971 "Dirvoje" rašė: "Visiškai nesvarbu, koks bus VLIKas ar ALTas. Skirtumas bus mažas, ar bus veiklūs ar neveiklūs, kol nepasikeis JAV užsienio politika. Jokie bendruomenininkai ar frontininkai, jokios JAV Kongreso rezoliucijos čia stebuk-

lų nepadarys". Tačiau tokio atviro veido karūnuoti veiksniai dažniausiai nenori parodyti. Jeigu jau esame veiksnys, tad visuomenei reikia pasiskardinti apie savo veikimą. Neturint faktų, reikia kurti bent fikcijas ar pasisavinti kitų organizacijų atliktus darbus. Šiam teigimui patvirtinti charakteringas pavyzdys gali būti Vliko vicepirmininko Liūto Griniaus straipsnis "Tėviškos Žiburiuose" (1981), kuriame jo paskelbti "Vliko laimėjimai tarptautinėje plotmėje" labiau tikty į dr. J. Balio "Lietuviškų pasakų" rinkinį, negu į lietuvių išseivijos politinės - rezistencinės veiklos kroniką.

Kai "veiksniuose" pirmoje vietoje faktiškai vertinama ne konkreti veikla, o karūnos savo grupės rankose išlaikymas, tai vadovietėse atsiduria žmonės, turį tik labai ribotus politiniam darbui reikalingus elementus, nekalbant jau apie praktišką politinės veiklos planavimo bei vykdymo pajėgumą. Taigi, veiksmų viršūnėse atsiranda vadų, kurie neskiria senatoriaus nuo kongresmano, "concurrent" rezoliucijos nuo "joint" rezoliucijos, Radio Free Europe nuo Radio Liberty ir t.t. Kad tai nėra tuščios priekabės, noriu pacituoti Vliko leidžiamų "ELTA" informacijų 1982 m. balandžio mėn. n-je tokį pranešimą: "Sausio 27 d. Kongresmanas Henry J. Hyde (Illinois) Atstovų Rūmuose paskelbė bendrą rezoliuciją (H. J.

Res. 386), kurioje siūloma kasmet birželio 14 d. minėti *Baltų Laisvės Dieną*... Rezoliucija perduota Senato ir Atstovų Rūmų Užsienio Reikalų Komitetams. (ELTA)".

Iš tikro tokių "bendrų" rezoliucijų iš vis nėra ir niekad vienų Kongreso rūmų rezoliucija negali būti perduota kitų rūmų kokiam nors komitetui. Senate identišką rezoliuciją pateikė senatorius Jesse A. Helms (S.J. Res. 172), ir ji buvo perduota ne užsienio reikalų, bet teisių komisijai (Judiciary Committee). Šitokia misinformacija nėra kokia nekalta klaidelė, bet turinti neigiamų praktiškų pasekmių. Jei žmonės pradėtų rašyti laiškus savo valstijų senatoriams, prašydami remti Senato užsienio reikalų komisijoje esančią H. J. Res. 386, save apjuokintų ir lietuviškam reikalui nepasitarnautų.

Algimantas Gečys, kalbėdamas politinių studijų savaitgalyje Los Angeles sausio 31, teisingai pastebėjo, kad "Amerikos Lietuvių Tarybos aukso amžiumi tenka laikyti jos egzistencijos pirmąjį dvidešimtmetį". Alta tada iš tikro buvo veiksnys, nes veikė ir kaip nuveikė. Vlikas aukso amžiaus gal būt niekad neturėjo, bet bent Vokietijoje pirmuosius kelerius metus galima būtų vadinti gražiu sidabro amžiumi. Vėliau buvo pakilimų ir nukritimų. Dabar naujai suformuotos Vliko valdybos sudėtyje politiškai sąmoningos visuomenės viltys su-

H. J. Bes. 386 autorius kongresmanas Henry J. Hyde (R-IL) su Lietuvių Bendruomenės ir Baltų Laisvės lygos vadovais; iš kairės — Vytautas Kutkus, Vytautas Kamantas, Aušra Zerr, kongresmanas Hyde, Antanas Mažeika, Algimantas Cureckas ir Kalejo Popp (estas)

dėtos į prof. dr. Domą Krivic-
ką, intelektualų valstybininką ir
patyrusį politiką, kuris yra prisi-
ėmęs valdybos vicepirmininko
pareigas. Tam tikras nežinoma-
sis yra antras vicepirmininkas Vy-
tautas Jokubaitis. Netolima ateitis
parodys, ar Vlikas vėl taps tikru
veiksniu ir visas pozityvias jėgas
jungiančiu ir derinančiu organu.

Ačiū Dievui, kad tradiciniams
veiksniams nuveiksnėjus, susida-
riusią tuštumą užpildė Lietuvių
Bendruomenė. Per pastarąjį de-
šimtmetį ji buvo tikruoju veiks-
niu ir atliko visą eilę reikšmingų
darbų. Tačiau Algimantas Gečys,
kuris pagrindinai to veiksnio naš-
tą nešė ant savo pečių, toje pačio-
je paskaitoje su susirūpinimu ta-
ria: "Ateitis parodys, ar LB-nei
buvo lemta daugiau negu mete-
orui sušvisti, ar ji, kaip ir kiti
veiksniai, bus paliesta stagnaci-
jos, išsisėmimo, veikėjų užsisenė-
jimo postuose". Nes... "praė-
jus dešimtmečiui ir susikūrus nu-
sistovėjusias veiklos tradicijas bei
apsidraudus įvairiais įstatais, pa-
stebimas ir LB-nės biurokratėji-
mas, o su juo ir ankstyvesnio
veržlumo mažėjimas". (Red. pa-
staba: Algimanto Gečio paskaita
spausdinama šiame "Į Laisvę"
numeryje).

Jei neklystu, į veiksnių klubą
formaliai buvo pasiprašęs būti
priimamas ir BATUNas, kuris
savo veiklos srityje atlieka nau-
dingų darbų, tačiau pritarimo
(regis iš Vliko) negavo.

Visuomenė nespėja sekti laisvi-

nimo veikloje dalyvaujančių or-
ganizacijų potvynių ir atoslūgių
ciklų, ir kartą į "veiksnių" rangą
įkelta organizacija tarsi pasiekia
akademiškąjį "tenure" ir turi vi-
suomenės būti remiama, juoba
nekritikuojama, nežiūrint, dr. Ba-
lio žodžiais sakant, "ar ji bus
veikli, ar neveikli". Labai cha-
rakteringa, kad tuose Vasario 16
minėjimuose, kuriuose leidžiama
aukas skirti pagal aukotojo valią,
didelė dalis aukų paskirstoma
lygiai visiems trimis veiksniais.
Tai rodo aukotojo gerą valią,
bet menką veiksnių darbo supra-
timą arba visišką nesidomėjimą:
'duodu po lygiai, ir žinokitės'.

Jei lietuviškieji veiksniai vieni
papildė ar pakeitė kitus, tai baltų
santalkinis potencialas Ameriko-
je ilgą laiką veiksmingiau nebuvo
išnaudotas. Atskirose vietovėse
veikė šiaudiniai baltų komitetai,
kurių veikla paprastai ribojosi
metiniais išvežimų minėjimais.
Buvo žinoma, kad Washingtone
esąs koks tai Jungtinis Baltų ko-
mitetas (Joint Baltic American
National Committee), bet apie jo
veiklą bent lietuvių spaudoje
nieko nebuvo rašoma. Neseniai
pasirodė to komiteto 1981 metų
veiklos apžvalginis konspektas, iš
kurio matyti, kad tas komitetas
veikiąs jau 20 metų. Nežinant,
ar tokie metai raportai kasmet
buvo leidžiami, iš šių metų ap-
žvalginio leidinėlio sunku susi-
ūryti tikrą tos organizacijos veik-
los vaizdą. Atrodo, kad arti tie-
sos turėtų būti išvada, kad JBANK

niekad nevykdė didesnio plano, tačiau atliko naudingų darbų, in-formuodamas Kongreso narius ir įvairius kitus politinius vienetus. Tačiau to leidinėlio patikimumas sumenkėja, kada organizacinėmis bendrybėmis dėstoma JBANK nuopelnai Madrido konferencijos akcijoje. "Ad-Hoc Committee on the Baltics and Ukraine", žemė-lapių, Radio Free Europe ir Radio Liberty problemų spren-dime, akcijoje prof. Vytauto Skuo-džio reikalui, Office of Special Investigation neatsakomingsiems veiksniams pasipriešiname ir t.t. Pakankamai stipriai yra uždoku-mentuota, kad visose šiose akci-jose iniciatyva atėjo ne iš JBANK, o savo tariamų nuopelnų rekla-mavimas tai organizacijai staiga parūpo, kai vakarinėje Ameriko-je kilo iniciatyva suorganizuoti baltų vienetą, American Baltic Freedom League, kuri laisvinimo darbams vykdyti pasitelkė vie-šųjų santykių firmą, the Hanna-ford Co.

Amerikos vakaruose įsikūrę baltai nesudaro kokios nors salos, kurioje kuriama nepriklausoma ar autonominė etninė "respublika", tačiau jaučiasi (bent kalbant apie lietuvius, tačiau tai tinka latviams ir estams) integralia vienos tautinės bendruomenės dalimi. Visus centrinių organizacijų darbus re-mia ne "moraliai" ar "iš prin-cipo", bet realiu darbu ir pini-gais. Tačiau tuos darbus vertin-dami iš tolimesnės distancijos, vakariečiai pasigesdavo didesnių,

jei taip galima būtų pavadinti, ofenzyvinių planų, kurių vykdy-mas suburtų visas pozityvias ir

Lietuvių Fondo įkūrėjas dr. Antanas Razma pokalbyje su Valstybės de-partamento baltų sk. vedėja Mildred Patterson.

Sunku pasakyti, kokia tema Mildred Patterson kalbasi su PLB Visuomeni-nių reikalų komisijos nariu dr. Ka-ziu Ambrozaičiu.

tautiškai sąmoningas jėgas. Šitas žvilgsnis ir lėmė, kad 1961 Ka-lifornijos lietuviai vėliau prisidė-jus latviams ir estams, pradėjo kongresinių rezoliucijų akciją ir

sukūrė Rezoliucijoms remti komitetą.

Tuometinio Vliko ir Lietuvių Bendruomenės vadovai, kurie pačiai idėjai iš širdies pritarė ir asmeniškai darbu ir pinigais parėmė, tačiau rezoliucijų komiteto užsimojimą taikė "mission impossible", gi Amerikos Lietuvių Taryba visom jėgom jam pasipriešino, laikydama "griaunamuoju darbu". Per šešerius metus, dirbdamas intensyviai ir ištvėringai, Rezoliucijoms remti komitetas savo tikslą pasiekė: 89-me Kongrese, Atstovų rūmuose ir Senate, buvo priimta H. C. Res. 416. Nors krašto administracija rezoliucijai ir nedavė eigos, tačiau mūsų pačių atžvilgiu rezoliucijos pravedimas buvo rezoliucinio pobūdžio sėkmingas

Kun. dr. Juozas Prunskis, Altos informacijos direktorius, daro pasikalbėjimą su pagrindiniu konferencijos pranešėju dr. Alex Alexiev.

Alex Alexiev, garsiosios Rand korporacijos štabo narys, yra pripažintas Sovietų Sąjungos klausimų ekspertas.

žygis. Įrodėme, kad suorganizuotą Kongreso palankumą, galime išieiti ir laimėti prieš Valstybės departamento valią. Įgijome patirties ir išugdėme pasitikėjimą patys savimi, kad su valdžios institucijomis galime santykiuoti kaip pilnateisiai piliečiai.

Baltų konferencija buvo gera proga Lietuvos gen. konsulei Jucei Daužvardienei susitikti su Valstybės dep. atstove Mildred Patterson ir aptarti rūpimas problemas.

Rezoliucijoms remti komiteto patirties paskatinti ir galbūt tų pačių pagrindinių priežasčių vedami, Kalifornijos baltai 1981 suorganizavo Amerikos Baltų Laisvės Lygą (Baltic American Freedom League — BAFL), kuri Baltijos valstybių laisvinimo uždaviniams talkinti angažavo amerikiečių "viešųjų santykių" firmą, the Hannaford Company.

Pati idėja — amerikiečius ekspertus pasikviesti talkon — nėra originalus Kalifornijos baltų iš-

Hannaford firmos atstovė Leslie Dutton (dešinėje) su JAV LB Visuomeninių reikalų tarybos pirmininke Aušra Zerr ir Lietuvos Fronto bičiulių tarybos nariu dr. Petru Kisieliu diskutuoja galimybes Baltijos valstybių laisvinimo problemą suaktualinti Amerikos vyriausybėje ir amerikiečių visuomenėje.

radimas. Tokie apmokami Amerikoje ir Europoje ekspertai talkino, kuriant Lietuvos nepriklausomybę po I Pasaulinio karo, jais buvo naudojamos ir vėliau. Lietuvai vėl netekus nepriklausomybės ir tremtinių masėms persikėlus Amerikon, kitataučių ekspertų talkos reikalą kėlė tokie patyrę Amerikos politiniame gyvenime žmonės, kaip dr. Petras Daužvardis, kun. Kazimieras Pugevičius, kun. dr. Jurgis Šarauskas. Kaliforniečiai išdrįso tą idėją realizuoti.

Amerikos Baltų Laisvės Lygos gimimo data reikia laikyti 1981

vasario 21 dieną, kai keli Los Angeles lietuviai, dalyvaujant Simui Kudirkai ir Vladui Šakaliui, padarė nutarimą talkai angažuoti amerikiečių firmą. Vasario 26 jau posėdžiauta su latviais ir estais, su kuriais buvo dirbta Rezoliucijoms remti komitete, ir jie projektui entuziastiškai pritarė. Pirmajai fazei — projekto paruošimą finansuoti iniciatoriai sudėjo 8000 dol.

Pirmam bandymui firma vienam mėnesiui buvo angažuota painformuoti Amerikos visuomenę apie sovietų įkalintą Amerikos pilietį prof. Vytautą Skuodį.

Šios talkos prasmingumas pasitvirtino: konservatyviu apskaičiavimu, už kiekvieną firmą išmōiētą dolerį Skuodžio reikalū buvo pasiekta 1500-2000 amerikiečių. Ši bandymą pagrindinį finansavo Lietuvių Fronto bičiuliai ir jų draugai, metinėje stovykloje Kennebunkporte sudėję per 11,000 dolerių.

Šiam bandymui pasisekus, už mėnesio sutartis pratęsta neribotam laikui, su teise Baltų lais-

vės lygai sutartį nutraukti. Informacijos srityje firma daug nuveikė per radiją, televiziją, amerikiečių spaudą. Atidaryti kanalai su krašto administracija, k.t. pasimatymai su Tautinės Apsaugos tarnybos Rytų Europos sk. vadovu dr. Richard Pipes, su vyriausiu Amerikos informacijos vadovu Charles Z. Wick ir kt.; iš kelių prezidento asistentų ir patarėjų gauti palankūs atsiliepinimai apie ABLL-gos leidžiamą biu-

S. J. Res. 172 autorius Jesse A. Helms (R-N.C.) dešinėje su Baltų Laisvės lygos atstovais Avo ir Viivi Piivisild (estai) ir JAV LB visuomeninių reikalų tarybos pirmininke Aušra Zerr.

Baltų konferencijoje dalyvavo ir jaunosios kartos lietuviai veikėjai; (iš kairės) Danutė Račiūnaitė, Linas Palubinskas ir Ginta Remeikytė susitinka su Valstybės departamento baltų sk. vedėja Mildred Patterson.

letenį, ir biuletenio redaktorė, Hannaford firmos tarnautoja Leslie Dutton kviečiama Washington asmeniškai pasimatyti su aukštaisiais administracijos pareigūnais. Čikagoje suorganizuota politinė konferencija, dalyvaujant Valstybės depart. atstovei. Šiuo metu Baltų laisvės lyga vykdo didesnės reikšmės projektą; siekia JAV Kongrese prarasti įstatymą, kad kasmet birželio 14-ji būtų prezidento skelbiama *Baltų laisvės diena*. Jau pasiūlytos atitinkamos rezoliucijos: Senate — S. J. Res. 172, Atstovų rūmuose — H. J. Res. 386; jos abi identiško turinio. Jau išgautas Vals-

tybės departamento pritarimas šiai rezoliucijai ir šiuo metu telkiamas reikalingas skaičius cosponsorų.

Baltijos valstybių bylos suaktualinimas Maskvą gąsdina. Maskvos ir Vilniaus radijas Amerikos Baltų Laisvės Lygos darbą piktai puola, o estų kalba leidžiamas laikraštukas "Kodumas" (toks kaip lietuvių kalba "Gimtas kraštas") tiesiog tai pavadino "niekšišku projektu", kuris galys būti finansuojamas Amerikos Centrinės Žvalgybos agentūros.

Ar tai nėra geriausia rekomendacija Amerikos Baltų Laisvės Lygos darbams?

UŽMIRŠTAS KOVŲ ŽMOGUS

*Jonas Virbickas okupacijų
sūkuriuose*

KĘSTAS LINGAILA

(Tęsinys iš 83 Nr.)

Nemažai rūpesčio sukeldavo J. Virbickui ir įvairių žmonių skundai: kas nors buvo kieno nors neteisingai aprašytas arba, išvardinus asmenis pirmosiomis sukilimo dienomis, buvo jo pavardė išleista ir pan. Kiti tiesiog rašė anoniminius skundus prieš vietos partizanus, kad jie buvę vieną ar kitą suėmę, nors tie patys sukilėliai ir susirinkimuose buvo kalbėję už sovietinę valdžią ir dalyvavę mitinguose, eisenose ir t.t. Daugiausia betgi tokių skundų buvo prirašinėta prieš mokytojus, kurie bolševikų okupacijos metais turėjo daug ką daryti, norėjo ar nenorėjo, bet vėliau įsijungę į sukilėlius, "skriaudė" buvusius savo kairiuosius draugus ir pan. O vieną kartą, jau žymiai vėliau, paskyrus vieną kokį tai Ramanauską žemės ūkio tarėju, kažkoks teisininkas Ramanauskas ėmė rašinėti piktus laiškus ir siųsti atitaisinėjimus, teigdamas, kad jis nesąs joks tarėjas ir todėl visi draugų sveikinimai, gavus tokias pareigas, esą įžeidimas, nes jis nesąs koks "parsidavėlis" . . . Iš pirmo laiško jau buvo galima matyti, kad tai parašė koks girtuoklis ar jau paurisios sveikatos žmogus.

Ir, kai tą laišką redakcija grąžino, vieną pavakarę "Į Laisvę" pas J. Virbicką įsiveržė labai įpykęs vyras, paklojo savo teisininko pažymėjimą ir kitus dokumentus, pareikalavo tuoju jau jo laišką išspausdinti, nes jis — ne tarėjas, o draugai jį vis įžeidinėja, sveikiną, todėl išspausdinus atitaisymą, jis galėsias tuos įžeidintojus traukti teisman ir juos susodinti į kalėjimą. J. Virbickas ir šiaip ir taip bandė teisininką perkalbėti, nurodydamas, kad toks jo raštas galįs tik jam pačiam pakenkti, bet tas nenusileido ir tiek. Pagaliau susitarė, kad pirma tegu jis duoda į teismą pačią "Į Laisvę" už tai, kad ši neišaiškino reikalo plačiau, jog yra ir daugiau Ramanauskų, net teisininkų, kad skelbdama ne pridėjo gimimo vietos ir datos . . . o, kai teismas lieps, tada ir jo laišką redakcija išspausdins. Taip ir pasibaigė toks nelėmtas išpuolis, nors tas pats Ramanauskas dar daug kartų skambino, kol pagaliau nusiramino, dar atskiru raštu apkaltinęs Tarėjų įstaigą, kuri, duodama žinių apie tarėją, nepažymėjo, kad dar yra ir kitas labai svarbus teisininkas Ramanauskas. . .

Panašių, nors ir mažiau įkyrių laiškų ir reikalavimų buvo gana daug, nes vienerių metų bolševikinė okupacija buvo ne vieną įpratinsi skūsti laikraščiuose nepatinkamus asmenis.

Tokį skundimą labai puoselėjo bei skatino ir pati NKVD.

Naujos vėtros

1941 m. rugsėjo mėn. pradžioje „Į Laisvę“ supurtė nauja vokiečių civilinės valdžios vėtra: buvo uždarytas Lietuvių Aktyvistų Frontas, suimtas L. Prapuolenis ir kt. Tada „Į Laisvę“ iš karto pakibo ore, nes nebebuvo leidėjo. L. Aktyvistų Frontas jau palaidotas. Tuomet ir buvo sudaryta „Spaudos žodžio“ b-vė, kuriai vadovavo Kaz. Bauba, vėliau patekęs į Stutthofo kacetą ir ten miręs. „Į Laisvę“ leidimas bei jos redagavimas jam ir buvo priskaityta prie visokių nusikaltimų karo metui ir vokiečių tautai... Ir 1941 m. rudenį spaudos cenzūra pagriežtėjo, o visokie reikalavimai pulti žydus padažnėjo. J. Virbickas iš dalies gynėsi įvairiais karo korespondentų pranešimais, kad juos reikia pirmoje eilėje spausdinti, o ne kokius nors gatvės reporterių prieš žydus sapaliojimus, kuriais verste apversdavo buvę visokie „Sekmadienio“ ir „Šluotos“ bendradarbiai; tada jis pasišaipydavo, kad tik vienas dar Justas Paleckis su savo straipsniais prieš žydus ir liaudies priešus neatbėgo, nes jo dabar Lietuvoje nėra... Bet tų privalomų skelbti straipsnelių prieš žydus ir spekuliantus pakankamai gaudavo, ir iš vokiečių įstaigų, kuriuos išspausdindavo ir su būdingomis vokiečių gamybai rašybos klaidomis, už kurias vėliau jam vok. cenzūra atskaitydavo visokias „Schweineri“ ir kt. vokiš-

kuosius perliukus...

Kaip sunku buvo tuomet pataikyti vokiečių cenzūrai, tepaliudys vienas toks įvykis. Kaune sugavo 3 teroristus, kuriuos, kaip viešai vokiečiai paskelbė, kars Ažuolyne prieš pat Kūno Kultūros Rūmus. Buvo suruošta „šventė“ — paleisti iš įstaigų tarnautojai, kad šie matytų visas vokiečių „kultūros iškilmes“. „Į Laisvę“, pagal vokiečių prielaidas, permažai rašė ir per trumpai įvykį aprašė. Vokiečių cenzūra J. Virbickui ėmė priekaištauti, o jam kažin kaip prasitarus, kad ten pats nebuvęs, negalėjęs pajusti visos tos nuotaikos ir pan., vokiečiai įsiuto, palaikė jį nusiteikusių prieš Reichą, išplūdo, pagrasino net Dachau stovykla, nes „Į Laisvę“ laikraščio vyriausias redaktorius pats turėjęs dalyvauti ir dar pavesti keliems tą įvykį gerai aprašyti, patikrinti žmonių nuotaikas ir skirti tam reikalui vedamuosius... Ir taip jį išbarę, išplūdę „lietuvišku žydu“, „baltuoju žydu“ (weisse Jude) (jų terminu, tai buvo labai didelis keiksmas), priminę įvairias brošiūrėles, kur vokiečiai laikė lietuvių „menkaverčiu“ (minderwertig) ir plačiai buvo tai skelbę kariams skirtuose gana slaptuose „Tournistenschrift“ leidiniuose, pagaliau išbaigę savo kilnųjį aukštosios kraujo rasės žodyną, J. Virbickui pridėjo, kad ateitų ryto, su paprastu „raus!“.

Ir kai vėliau J. Virbickas sulaukė pusiau legaliai atvažiavusio Julijono Būtėno, jam perdavė vadinamąsias vyr. red. pareigas, nors su vok. cenzūra ir toliau daugiausia jis tvarkė reikalus. Tada jau sabotuoti tam tikra prasme vokiečių kėslus sutarė visi trys: J. Būtėnas, B. Dundulis ir J. Virbickas, bet ir toliau palikdami

nuošalyje J. Žlabį, kuris vis daugiau ir daugiau girtavo. Atrodo, tuo metu buvo pradėta ir slapta vad. "skelbimų srovė", kurioje buvo skelbiami ir mainomi labai skurdūs daiktai, tuo norėta parodyti, kaip vokiečių okupacija nugyveno Lietuvą; tokie "Į Laisvę" skelbimai buvo perduodami į Berlyną, išversti į svetimą kalbą, o toliau jau užsieniui, kur juos paskelbdavo demokratinė valstybių radijas. Po kurio laiko tuos sugalvotus skelbimus, kuriems vadovavo Rygertas, pradėjo labai rūpestingai braukti vokiečių cenzūra. Taip ši tyli mūsų priemonė baigė dienas, rodos, dar prieš įsakymą J. Būtėnui išvažiuoti atgal į Berlyną, o J. Virbickas vėl turėjo pasiimti vyr. red. pareigas.

Dunda Berlyno perkūnai

1942 m. pavasaris jau "Į Laisvę" buvo labai sunkus, nes vis nauji ir nauji reikalavimai, nauji suvaržymai persispausdinti net iš įvairių vokiečių laikraščių mums įdomius gabaliukus, kuriais stengėmės parodyti, kad vokiečių laimėjimai turi ir kitą pusę. Ir pagaliau jau uždraudė mums bet ką persispausdinti, nes visa tai duosianti DNB per lietuviškąjį skyrių. Bet ir tai kartais cenzūra įsikišdavo, nubraukdavo ir tokius duotus gabaliukus. Žinoma, linksmiausia buvo, kai 1942 m. rudenį vietos vokiečių cenzūra nubraukė net savo Fuehrerio Adolfo rašytą laišką Prancūzijos Vichy vyriausybės galvai Petainui.

Nauja varžymų banga "Į Laisvę" ištiko po 1942.II.16 d., kai susirinkę studentai ir kiti tyliai padėjo prie Nežinomojo kareivio kapo vainiką ir tyliai, nė himno nesugiedoję, išsiskirstė. Panašiai didelė žmonių minia išsiskirstė gana tyliai ir be jokio nesu-

sipratimo vakare, nuleidus vėliavas, iš to paties Karo muz. sodelio. Vokiečiai pajuto, kad ši tyli ir drausminga minia yra perėjusi į tylių pasipriešinimą, kas jų nuomone yra baisiausia. Jei didelės lenkų pasipriešinimas prasiveržia gaivalingais išsišokimais, į kuriuos atsakoma šūviais ir kitokiu sunaikinimu, tai lietuviai išėjo kitu pasipriešinimo būdu — tyła. Kai nežinai, kuris draugas, ir kuris priešas, su tokia tauta sunkiausia susitvarkyti. Tai priminė jiems iš dalies jau danų, norvegų bei kitų užimtųjų kraštų visuotinį vokiečių boikotą, jų įsakymų nevykdymą...

Atkeršydami vokiečiai sumažino "Į Laisvę" popieriaus kiekį, laikydami šį laikraštį žymiai atžagaresniu, negu Vilniaus "Naująją Lietuvą".

Tuomet iš dalies buvo atsakyta, kad spausdinta jaunosios kartos apysakaičių, novelių, kur buvo pabrėžiamas žmonių sugyvenimas ir pagalba. Bet tas vokiečiams nepatiko. Jie vis reikalavo daug rašyti apie vokiečių karo ir kultūros laimėjimus, nuolatos pulti ne tik žydus, bet ir jiems pasidavusius anglus bei kitus. Vieną kartą įsakė išsiversti kažkokią brošiūrą apie Talmudą ir perleisti per "Į Laisvę" atkarpą. Brošiūroje vokiečių mokslas įrodęs, kad Talmudo skaitymas ir pakenkęs žydams, net gal jų rasei... Bet šią knygutę J. Virbickas atsinešė ir neprisiruošė išversti gal per visus metus laiko. Panašia literatūra jis buvo dar kelis kartus aprūpintas, bet vis nerado vertėjų, kurie "sugebėtų tokius sunkius veikalus lietuviškai išversti", nors jau kalbinęs ne vieną ir pan. Taip ir nustumdavo, kol "Į Laisvę" buvo sustabdyta.

Didžiausi perkūnai iš Berlyno ėmė dundėti, kai 1942 rugpiūčio gale ir

rugsėjo pradžioje jaunimas nestojo į vad. darbo tarnybas, o ėmė rūpintis kaip nors įstoti studijuoti. Tada Kaune buvo sukviesta V. D. universiteto senatas, be Teologijos fak. dekanu (vokiečiai šio fakulteto nelaikė priklausančiu universitetui) ir Vilniaus univ. vienas ar du atstovai. Ir dabar iš Rentelno įstaigos buvo pasakyta, kad tegalį studijuoti vien tik atlikę vad. Reichsarbeitsdienst, o daugiau negalima verstis hospitantais ir pan., negalima daugiau apgaudinėti Reicho, kaip buvo pernai. Senatui pasipriešinus, visi buvo sulaukyti ir nusiųsti į Kauno sunkiųjų darbų kalėjimą. Iš ten atbėgo į "Į Laisvę" Jonas Rimašauskas ir mums pranešė, kas suimtas ir už kokius nusikaltimus. Buvo pranešta V. D. Universitetui, kur apvalyti dekanų ir profesūros stalčiai, pasiuntiniais pranešta ir suimtųjų šeimoms... Tada be J. Rimašausko daug lakstė ir kiti kalėjimo tarnautojai, ypač toks vienas, kurio pavardės nebeprimenu. Nors jis buvo po karo Vak. Vokietijoje, bet išvažiavo į Australiją.

Tuomet "Į Laisvę" buvo pabrėžtinai įsakyta, kad laikraštis turi išeiti laiku, nekelti žmonėse panikos ir t.t., o cenzoriai labai braukė smulkias žinutes, vis bijodami, kad neišeitų kas nors apie suėmimus ir pan. Tada jau teko J. Virbickui ir kitiems nakvoti "Žaibe", redakcijos patalpose, ir laukti, kad būtų galima juos rasti, kai kur nors skubiai bus labai reikalingi. Tuomet norėjome J. Virbicką kur nors išsiųsti nakvoti, kaip juokdavomės, pas merginas, nes manėme, jei būtų daugiau įtampos, jį gali ir suimti, kai kiti jautėmės gan saugūs ir tariamai čia vaišinomės. Bet J. Virbickas mūsų nepaliko, ma-

nė, jog dar jam nėra pavojaus...

Universiteto senatą, palaikę porą-trejetą dienų, paleido. Tačiau "Į Laisvę" ir dabar nukentėjo — nukirpo vėl dalį popieriaus.

Ir tuo metu J. Virbickas buvo su K. Bauba vėl pakviestas į kaž kurią vokiečių spaudos reikalams įstaigą: vienas kaip redaktorius, o antras — kaip "Spaudos Žodžio" pirm. - leidėjas. Iškilus popieriaus klausimui (dėl kitų reikalų, turinio, priekaištus buvo pilnai išklausę), bandė aiškinti, jog negalima mažinti iki 4 psl., nes galį žmonės labai nepalankiai išsiaiškinti, nes tik po 4 psl. buvo bolševikiški laikraščiai, tai dabar žmonės galį suprasti, kad ir vokiečiai iki tokio dydžio lietuvių spaudą nuvertina. Įstaigos vokiečiai ėmęs šaukti ir keikti maždaug tokiais žodžiais:

"Raus! Litauische Sau! Raus! Minderwertige Menschen! Sie koennen nicht die Deutschen lehren! *Wir walten Europa!* Verstehen sie, die unsaeubereren litauische Schweine! Wir haben genug Platz in Dachau!..." Ir grįžęs tą dieną J. Virbickas nebegalėjo nieko dirbti. Vakare buvo spaudos žmonių pas J. Ambrazevičių pasitarimas. Sutarta — nenusileisti ir toliau dirbti, kol tik galima.

Antra, bet ir paskutinė spaudimo banga "Į Laisvę" ištiko jau po 1942 m. Vėlinių. Tuomet Kauno kapinėse buvo susitelkę labai daug žmonių, ypač karių skyriuje. Prie nepriklausomybės karių kapų buvo gėlių ir žvakučių. Kaž koks provokatorius, užsilipęs ant kariams paminklo, pradėjo agituoti prieš vokiečius, siundyti jiems kenkti ir p. Teko šį provokatorių, jau žinomą gestapo talkininką, išmesti už kapinių, kur būreliais slaminėjo gestapininkai ir vokiečių kitokie ginkluoti civiliai. Mūsų vyrai

sučiupo tą šančiškį ir išmetė per kapinių tvorą į Trakų gatvę, kur jį susižvejojo jau geštapas, kaip savo žmogų. Tai buvo vienas ir tylus J. Virbicko veiksmas, nors vyrus į "kovą" su provokatoriumi sušaukė Stasys Daunys. Vėliau iš kapinių grįžtas jaunimas gatvėse patriukšmavo, bet su vokiečiais nesusikabino, ir visos demonstracijos pasibaigė tvarkingai, dar kartą įtikindamos vokiečius, kad mes esame tvarkingi ir kultūringi europiečiai, o ne kokie jų keikiami azijatai... Ir tikrai, iš šios demonstracijos vokiečiai padarė vėl išvadą, kad lietuviai neįsivelia į provokacijas, esama kaž kokios vidinės drausmės ir toji minia jau klauso kaž kokių vadų...

"Į Laisvę" Vėlinių įvykius trumpai suminėjo, pažymėjo, kad buvo tvarkingai grįžta namo, bet vokiečių cenzūra nebuvo tokiu aprašu patenkinta, nors ir nieko ypatingo negalėjo J. Virbickui prikišti. O tas tikrai daug vargo, kol tą aprašėlį sulipdė. Bet, nežiūrint ir ramių Vėlinių, nuėjęs į vok. cenzūrą po kelių dienų, atsiėmė visokių keiksmų pakankamai. Pirmą kartą išgirdo, kad "Į Laisvę" bus pakeistas vardas ir leidėjas, nes šis laikraštis neremia vokiečių karo ūkio ir pan. Iš kitų šaltinių patyrė, kad į Kauno komisariatą lando keli spekuliantai ir nori perimti į savo rankas "Į Laisvę", "Naujosios Lietuvos" ir kitų laikraščių leidimą ir pelną dalintis su vokiečiais, kartu ir už "tą gerą reikalų supratimą" rašyti kaip vokiečiams patinka... Taip šie išmoningi "patriotai" ir spekuliantai landė tiek Vilniuje, tiek Kaune ir siūlė savo patarnavimus, tikėdamiesi ne tik dabar, bet vėliau daugiau uždirbti, nes po karo savo rankose turės laikraščius ir

spaustuves. Jie girdė Kaune dr. A. Scholzą ir kt., kad tik užtartų juos pas von Rentelną, Lohsę, vis įrodinėdami, kaip jie galėsį patarnauti ir nuteikti lietuvius vokiečiams bei jų teisingam karui. Buvo ir tokių, kurie landžiojo pas Schweizerį, įrodinėjo, kuriose spaustuvėse išspausdinamos knygos su atgaline data ir net jų tarpe pakišo tokią Paul Keller *Čigonėlę* (jos buvo dvi ar trys 1942-1944 slaptos laidos), kuri esanti naujai rinkta "Šviesoje", nors tikrai jos viena laida buvo surinkta Šiauliuose; spaustuvių raidyno specialistai įrodė, kad tokius raidynus turi visos Lietuvos spaustuvės, išskyrus Vilniaus kraštą. Taip pat tokių raidynų buvo pilna ir karo metu be globos likusiose spaustuvėse.

Pagaliau sklido gandai, kad vienas vokiško kraujo turįs spekuliantas daugiausia siūlęs patarnavimų ir vienas norįs gauti į savo rankas: "Į Laisvę", "Naująją Lietuvą", "Žemaičių Žemę" ir net "Sakalą" ir kt. Bet šiam pakišo koją jau kitas, kuris labai gerai mokąs nugerti konjaką su dr. Scholzu ir pačiu Rentelnu. Taip pirmasis planas sugriuvo, ypač, kai iš Berlyno atvažiuodamas panoro Vilniuje gauti į savo rankas "Naująją Lietuvą" dr. Ancevičius, tikras vilnietis, taigi turįs lyg tam tikros pirmenybės. Reikia pažymėti, kad tas dr. Ancevičius tikrai buvo lietuviškai nusiteikęs ir vienam pogrindžio laikraštukui atvežė slaptai spaustuvėlę ar jos dalį...

Tuo metu, dėl vad. sustiprinto karo ūkio, "Į Laisvę" vėl buvo sumažintas popieriaus kiekis, kaltinant lietuvius, kad sabotuoja popieriui skirto miško kirtimą, jo išvežimą ir t.t., jog dabar vokiškiems Rygos laikraščiams tenkąs popieris atsivežti net iš Norvegijos... Ir nors J. Virbickas gynė

„Į Laisvę“ reikalus tikrai nuoširdžiai, bet jau nieko visi įrodinėjami negebėjo. „Į Laisvę“ popieris buvo nukarpytas, kai tuo tarpu tie suvaržymai visai nepalietė nei „Naujosios Lietuvos“, nei kitų, išskyrus tik Telšiuose einančią „Žemaičių Žemę“.

Taip pat jau Kaune sklido 1942 m. lapkričio gale nauja žinia, kad „Į Laisvę“ vardas neatitinkąs Naujosios Europos, todėl tuojau būsią pakeistas kitu. Naujas laikraštis bus žymiai didesnis, geresnių redaktorių redaguojamas ir **lietuviškesnis**, taip pat ir nepriklausys katalikų srovei, bus grynai **nesrovinis**. To laikraščio vardas jau parinktas Berlyne. Jis labai prasmingo vardo — „Die Zukunft“ (Ateitis). Naujas laikraštis pasirodysias — pagal vienus 1942 XII 15, — pagal kitus — nuo 1943 sausio pradžios. Ir taip kartą nuėjus į vokiečių cenzūrą, J. Virbicką išplūdo, kad jau lietuviai esą slavofilai, vėl laukia ateinant bolševikų, todėl nekertą miškų, neišvežą paruoštos popieriui medžiagos ir taip sabotuoja karo ūkį bei visą Naująją Europą, todėl jiems vieta ateities Europoje gali būti liūdna... J. Virbickas teisinęs lietuvius, kad šie nesabotuoja miško kirtimo darbų, bet negali daug kur įeiti dėl rusų desantininkų veiklos, nebeturi pakankamai ir piūklų, kirvių miško kirtimo darbams ir t.t. Vokiečiai įsiutę, apkaltino lietuvius melagiais ir išsisukinėtojais, o jų spaudą — atviru kenkimu vokiečių ūkiui, nes apie pagalbą vokiečių nenugalimai kariuomenei visai nerašą, nekviečių besąlyginei įsijungti ir t.t.

Nors 1942.XII.15 „Į Laisvę“ dar vokiečiai nenumarino, tačiau buvo visai aišku, kad jos dienos jau suskaitytos, buvo jau žinomas ir naujas leidėjas — Bronius Daunoras. „Į

Laisvę“ dabar dalį pelno pervedė vad. Žiemos pagalbai, neturtingųjų šalpai, kitą dalį — studentų šalpai, o taip pat, jau neoficialiai — Vilniaus lietuvių šalpai — kun. Alf. Lipniūno ir kt. ziniai. Anksčiau aukas skyrė kun. K. Čihiro, taip pat slaptam komitetui. Taip, po 1942.XII.15 tų pinigų jau nedaug ir behuvo. Ir kai visai buvo pasiškėję, kad jau 1943, sausio mėn. išeina „Ateitis“, tai „Į Laisvę“ archyvo likučiai buvo išgabenti, administracijos archyvo senoji dalis čia pat „Žaibo“ kieme sudeginta.

Perimdamas laikraščio leidimą, Br. Daunoras pasikvietė J. Žlabį, reporterius, dar kalbino B. Dundulį, bet nei žodžio nesakė ir nekalbėjo su J. Virbicku. Taip jis 1942 XII 31 popietę, išleidęs paskutinį „Į Laisvę“ numerį, susirinkęs kai kuriuos savo asmeniškų daiktelių, atsisveikinęs su visais spaustuvės ir kitais darbininkais, iškeliavo namo. „Į Laisvę“ lapai buvo užversti, nors ten J. Virbicko patarimu ir sutarimu liko St. Daunys... Šiaip reikia pasakyti, kad „Į Laisvę“ uždarymas J. Virbicką išgelbėjo nuo vokiečių keršto, kuris trenkė 1943 III 16 lietuvių ryškesniesiems veikėjams: buvo daugybė sugriebta ir išvežta į Stutthofo koncentracijos stovyklą, o, kurių tuo metu nerado, buvo paieškoti, bet išliko. Tada buvo kaž kieno pasiteirauta, kur yra pats J. Virbickas, bet jo nebuvo namuose, taip jis ir liko.

Ir vėl į sietuvus

Uždarius viešąją „Į Laisvę“, Kaune ėmė skliti gandai, kad ji jau eina slaptai. Ir to gando šaltiniai buvo gana keisti, kažin kaip jie rįšosi su Schweitzeriu. Dar įdomiau, kad pagal gandus, slaptą „Į Laisvę“

“matė” jau Vilniuje, ... kur tikrai buvo susidariusi ir grupelė išleisti tuo vardu laikraštuką, bet jie nei su Lietuvių Frontu, nei su aiškiai artimais žmonėmis visai nesusijusi. Pasukutinė žinia Kauną labai pritrenkė, nes tie žmonės galį padaryti daug nemalonumų ir tikros žalos. Todėl Kaunas ir skubėjo susitvarkyti su slapta spaustuve ir išleisti patys slaptą “Į Laisvę”, t. y., ją turėti savo rankose. Dabar skubiai, atrodo, J. Virbicko siūlymu, buvo surastas visai dar nežinomas žmogus šio slaptojo leidinuko redaktoriumi. Ir stud. technikams padedant, buvo tuojau sutvarkyta slaptoji spaustuve, o spaudos darbui Br. Stasiukaitis pasitelkė dar medikų. Ir J. Virbickas tuojau išvažiavo kaž kur į kaimą, rodos, ne į savo tėviškę. Prieš tai jis dar lankėsi Valstybinėje leidykloje pas patį patikėtinį Eisentrautą, jieskojo darbo dar ir kitur, bet, greit jo negavęs, išvažiavo, tuo sumaišydamas kiek pėdas ir pačiam Schweitzeriui.

Pasirodžius slaptai pogrindžio “Į Laisvę” pirma Vilniuje, Šiauliuose, Marijampolėje ir kt., tik vėliau Kaune, visokie Kauno plepiai ėmė spėlioti, kas ją redagavo, nes leidėjai buvo gana aiškūs mūsų pogrindžio grupėms: leidėjai buvo tuojau susieti su naujaromuviais, katalikų fašistais, su dielininkaitininkais ir pašiepiami — su “pusmasoniais”. Redaktoriais Kaune spėlioję ir linksniauvo šias pavardes: J. Ambrazevičių, Kaz. Baubą, J. Virbicką, net ir kun. St. Ylą, o jei “Į Laisvę” leidžia Vilniuje — Ign. Malinauską ir kt.; J. Keliuočio, kaip redaktoriaus, neminėdavo, nes jo būdas esąs šiam darbui netikęs. Daugiausia spėliodavo kaip tik naujojo laikraščio “Ateities” kai kurie žmonės. Vėliau bespėlio-

dami, dar pridėdavo dr. A. Jušką ir dr. A. Šerkšną, bet paliko neprijungę dr. Z. Ivinskio ir dr. J. Griniaus, nors jau po poros numerių prijungė prie spėliojamų redaktorių ir J. Girnių . . .

Praėjus gal porai mėnesių, Kaune trumpam pasirodė ir J. Virbickas, bet čia jam buvo gana neramu, nes kartais jį pasekdavo kaž kokie neaiškūs žiopliai, ypač, kai buvo nusiaubę jau pirmieji didieji mūsų šviesuolių suėmimai ir aukštosios mokyklos buvo jau uždarytos. Dabar kartas nuo karto atvažiuodamas ir kartais pagyvendamas Kaune J. Virbickas įsiteisino Arbeisamte, gavo iš Valstybinės leidyklos kaž ką didesnio iš vokiečių k. išversti. Taip įsiteisinęs Kaune, J. Virbickas turėjo pakankamai visokių darbų. Jis redagavo rotatorinį Lietuvių Biuletenį (gal kitu vardu jis buvo, bet leido Lietuvių Frontas), tvarkė “Lietuvos Judo” leidimą, susirado patikimų savo reikalams žmonių vokiečių įstai-gose ir net Kauno geštape, tvarkė iš dalies ir slaptų maisto kortelių bei geležies ženklų, gal ir rūkalų kortelių leidimą, kurių pinigai ėjo grynai pogrindžio reikalams. Toliau jis išleido atsakymą visokiems kaltinimams, pavadinęs patį leidinuką “Vardan Tiesos”, padėjo jaunimui leisti “Pogrindžio Kuntaplį”, kuriam bendradarbiavo Leonardas Žitkevičius, Al. Baronas ir kt. Tas “Pogrindžio Kuntaplis” visiškai įsiutino Kauno vokiečius, nes jis sarkastiškai gėlė vokiečius ir prisiplakėlius. Iš kitos pusės, vokiečiai laikė jau tokį leidinuką savotiška pogrindžio prabanga, aiškiai rodantį visuotinai išsiplėtusį pogrindį. Taip pat J. Virbickas sutvarkė ryšį su Kauno - Vilijampolės getu ir iš ten labai tvarkingai

gaudavo įvairių dokumentų nuorašus ar pačius dokumentus, o vėliau jau trumpai į juos reaguodavo ir "Į Laisvę".

Angis antyje

Buvo jau 1943 m. vėlyvas pavasario metas. Vokiečiai buvo jau paskelbę dar gegužės mėn. pradžioje nevedusiems ir netekėjusioms tam tikrą registraciją Vokietijoje darbams. J. Virbickas ta registracija labai susirūpino jau asmeniškai: patiko viena jam mergaitė, kuriai dėl karo ar darbo sąlygų neskubėjo pasipiršti ir vesti. Dabar jam buvo jau neeilinis klausimas: vesti ar ne? Jei vesti, tai jai kartu pasakyti, kad ji gali būti jauna našlė, nes jo gyvenimas nesaugus. Ir taip jis pirmą kartą su artimaisiais draugais ėmė tą visą painiavą svarstyti, o kartu ir mums visiems nevedėliams patarti vesti, kaip padarė ir prof. Ambrazevičius... Gal vesti mums, nes visos mūsų artimosios mergaitės įsitraukė į mūsų slaptą darbą... Ir dabar J. Virbickas tais reikalais tarėsi su J. Ambrazevičiumi ir gal dar kai kuriais vyresniaisiais. Ir jis 1943 m. gegužės mėn. gale apsisprendė tai savo mergeitei pasipiršti, dažnai keliaudavo į Aleksotą ir jo šlaitus, bet vengė dar nusivesti į Klebonišio mišką ir keltis per Nėrį į Vilijampolę, kai reikėdavo susisiekti su getu. Ir buvo tos mergaitės vardai. Nukeliavome visi pas tą mergaitę, kurios brolis dirbo Kauno "Maisto" žinyboje, buvo vedęs lyg vokiškos kilmės mergaitę ir gaudavo vokiškas maisto korteles... Ir susirinkę švesti šias vardines vis lūkuriojome J. Virbicko, kuris jau neleistinai vėlavo. Mus ne vieną gaubė didis nerimas, kad gal kur nors įkliuvo. Ir tik saulei nusileidus jis

atvyko: su puokšte žiedų, bet veidas labai ir labai pritemęs, net virpa... Mes stengėmės jį pralinksinti, piršliavome ir pakėlėme net vyno (obuolinių) taureles už vestuves. Einame namo. Mūsų Jonas nelieka, eina kartu, nors jam nereikėjo dar skubėti, nes tebeturėjo kažkokį nepasibaigusį iš "Į Laisvę" dienų vaikščioti ir draudžiamu metu leidimą. Ir mums išėjus, parodo nuo registracijos atleistųjų merginų sąrašą, kurį atsiuntė Darbo įstaiga, pats Kauno geštapas, net Muelleris pasirašęs. Jų tarpe įrašyta ir Gundė, kaip ir eilė kitų mums pažįstamų, bet ne mūsų ratelio pagrindinio dalyvių. Taip nauja angis (gyvatė) mūsų tarpe. Išvažiavo J. Virbickas vėl iš Kauno ir nuo Gundės visai atšalo, nors ir pasikeisdavo laiškais, ypač apie literatūrą, vertimo darbą ir t.t. Vėliau jam paaiškėjo, kad jos brolienė ją gelbėjo ir įrašė geštape į sąrašus kelias savo mokslo drauges... Išsigandome, atrodo, be reikalo. Bet skandinavams reikia visa įtarti ir visais nepasitikėti, nes tada mažiau galimybės nukentėti.

Gylyn į nuoskandas

1944 m. balandžio gale J. Virbickui, nors ir prisėdo prie vertimų, Kaune darėsi karštoka. Vis tai vienas, tai kitas Kaune suminėdavo, kad jis galįs būti slaptosios "Į Laisvę" redaktorius. Tos kalbės galėjo pasiekti palengva ir geštapo ausis, ypač kai toks gandas dažnai paklaidžiodavo "Ateities" red. ir bendradarbių nugėrimuose. Savotiškai tuos reikalus pynė, kai šie sužinojo, jog J. Virbickas gundė prof. Dovydaičio šeimos žmones kelti dėl "Ateities" vardo pasirinkimo, t.y., pasisavijimo, civilinę bylą. Antra, vėl dažnai nušnekėdavo plepiai, kodėl J. Virbickas

gyvena Kaune, nes versti tą vokiečių istoriją lygiai galys ir namuose. Ir taip J. Virbicku ėmė vėl domėtis tas pats Schweitzeris su slaptu geštapo kurjeriu, kuris dažnai važinėjo tarp Kauno ir Karaliaučiaus ir buvo pirmaeilis vertelga — sacharino ir vaistų pirklys, kartais nuvežęs užsieniui skirtą laišką į Karaliaučių ir ten įmetęs pašte. Ir po Liet. Laisvės Kovotojų suėmimų J. Virbickas apsisprendė, kad jam laikas iš Kauno išnykti: išvažiavo į tėviškę, o vėliau dar kažkur.

Pasitraukiant į Vokietiją, J. Virbicko jau nebesutikau. Tik žymiai vėliau, jau 1944 m. spalio mėn. gavau iš Berlyno atviruką, kurį jis išsiuntė dar iš Palangos ir norėjo, kad aš su-

grįžčiau, nes vienam per daug jam darbų... Bet krito Klaipėda. Jonas nesusėjo ar nepanorėjo išvykti į Švediją... Po karo pasiekė žinia, kad Jonas Virbickas dingo Utenos kalėjime, kur jo sveikata buvusi labai jėme, per daug sumuštas tardymo metu, nors iki šiol dar sovietiniai leidiniai nepaskelbė jokių jo "prisipažinimų". Ir taip dingo Jonas Virbickas be žinios, tas didelis mūsų laisvės kovotojas, tikras ir labai tiesus pagrindininkas. Ir šiam drąsiam kovotojui, prisiekusiam mirti už savo tėvų kraštą ir jos laisvę Kauno kapuose, tenka nusilenkti, nes jis savo pažadą tikrai įvykdė.

(Pabaiga)

DIDELIS PAVOJUS

Neteikia mums paguodos ir pastiprinimo mūsų tikrieji broliai bei sąjungininkai latviai ir estai. Lyg būtų likimo skirta baltams išnykti Pabaltijy. Rusų mažas prieauglis, bet jų dar užteks Pabaltijui užpildyti, jei patys pabaltijiečiai paruoš čia ištuštėjusius plotus. Kad Latvijoje ir Estijoje yra blogai, parodo šie duomenys 1971 m. 10000-čiui gyventojų teko:

	Lietuva	Latvija	Estija
gimimų	17.6	14.7	16.0
mirimų	8.5	11.0	10.9
natūralaus prieauglio	9.1	3.7	5.1

(A. Stanaitis ir P. Adlys, Lietuvos TSR gyventojai, Vilnius, 1973). Neteikome savo valstybės. Tai dar nėra baisiausia tautos nelaimė. Yra tautų, kurios šimtus ir tūkstančius metų neturėjo savo valstybės ir išliko gyvos. Ne svetimieji galų gale tautą išžudo, o pati tauta nusižudo. Masinio tautų išnaikinimo atvejų istorija mažai žino, tautos dažniausiai pačios nusižudo, kai netenka tautinės sąmonės, kai jos narių dauguma tampa abejinga savo ateičiai ir išlikimui.

Aušra Nr. 23 (63)

KETURIOLIKTOS POLITINĖS STUDIJOS PRIE PACIFIKO

TEOFILIUS BALČIŪNAS

Kartu su literatūros vakarais, Los Angeles Lietuvių fronto bičiuliai ištvermingai tęsia ir politinių studijų tradiciją. 1982 metų politinės studijos buvo ruošiamos kartu su L.B. Vakarų apygardos ir Lietuvių Jaunimo sąjungos Los Angeles sk. valdybomis, nors finansinę atsakomybę ir organizacinio darbo našumą ir toliau prisiėmė LFB sambūris.

Šiais metais studijų bazė buvo praplėsta ta prasme, kad viena sesija vyko anglų kalba, kurios metu pranešimą padarė Rand korporacijos štabo narys, Sovietų Sąjungos ir Rytų Europos specialistas dr. Alex Alexiev, o oficialių diskusijų dalyvių sąstatą sudarė lietuvių, latvių, estų ir lenkų atstovai. Ilgesnį žodį tarė "Register" dienraščio vedamųjų sk. redaktorius Allan Back, sesijai vadovavo Amerikos Baltų Laisvės lygos pirm. Antanas Mažeika, lietuviams atstovavo Algimantas Gečys iš Philadelphijos.

Studentė Rita Bureikaitė, "Drauto" akademiniam skyriuje vertindama šią sesiją, įžvalgiai pastebėjo, jog tai buvęs aukšto lygio politinis seminaras, galėjęs vykti bet kurio universiteto politinių mokslų departamente.

Alex Alexiev ne tik gerai susipažinęs su Sovietų Sąjungoje, jos satelituose ir okupuotose Baltijos valstybėse vykstančiais procesais, bet ir

įtikinančiais argumentais pagrindė tą procesų priežastis. Jis savo studijose priėjęs išvados, kad žmogaus gyvenimo vidurkis Sovietuose per praėjusius 10 metų sutrumpėjęs 7-riais metais, nors visur kitur pasaulyje ilgėja. Tai baisaus girtuokliavimo pasekmė. Abortai ir didelis vaikų mirtingumas (prilygsta Afrikos Tanzanijai) labai smukdo gyventojų prieauglį. Ekonominis gyvenimas chaotiškoje padėtyje, nors apsiginklavimu daug kur lenkia Ameriką. Sunku būtų nesutikti su jo išvada, kad "Vakarai turi išnaudoti sovietų ekonomijos nepajėgumą ir čia daryti spaudimą. Ekonominis sužlugimas galėtų atnešti Sovietų Sąjungoje didelių pasikeitimų, o Baltijos valstybėse laisvę".

Rita Bureikaitė taip pat pastebėjo, kad išprususiai auditorijai Alexiev pateikė daugmaž žinomus faktus ir interpretacijas, o silpniau mokantiems anglų kalbą buvo sunku jo dėstymus pilnai suprasti. Pastaba teisinga, tačiau sesija anglų kalba buvo naudinga dėl kelių priežasčių: a) įsitikinome, kad dr. Alexiev pajėgus Baltijos valstybių klausimais kalbėti viešuose forumuose. Jis tai vėliau ir darė New Yorke ir Čikagoje; b) svarbu baltus sujungti ne tik politinei akcijai, bet ir akademiniam svarstymams; c) laimėjimu reikia laikyti dienraščio "Register" re-

daktoriaus, "Time" žurnalo atstovės ir įtakingo CBS televizijos komentatoriaus Bill Stout atsilankymą; d) pirmą kartą Los Angeles Šv. Kazimiero parapijos salėje atsilankė televizijos reporteriai su filmavimo aparatais. Tegu tai, ką vakare parodė ekrane, ir nepateisino mūsų lūkesčių, tačiau gera pradžia padaryta.

Ši sesija svarstė temą "Baltijos valstybių ateitis, išeinant iš dabartinės tarptautinės padėties realybės".

Jaunimas svarstybose

Studijos vyko 1982 sausio 30-31 d.d. Šv. Kazimiero parapijos salėje.

Jas pradėjo JAV LB Vakarų apygardos pirmininkas Rimtautas Dabšys, kviesdamas "pažiūrėti į pasaulį 1982 metų akimis". Įvadinį studijų žodį tarė svečias iš Čikagos dr. Petras Kisielius, jr. Jis gerai susipažinęs su teoretiniais ir praktiškais lietuviško gyvenimo aspektais, tad pabėrė eilę originalių minčių. Tarp kitko, jis padarė palyginimą tarp Čikagos ir Los Angeles lietuviškos veiklos. Priminęs dr. Antano Maceinos tezę, kad kiekvienas užsienio lietuvis, priešui paverigus jo kraštą, tampa tremtiniu, ir, iš antros pusės, kun. dr. Jurgio Šarausko tarsi prieštaraujantį raginimą — nustoti jaustis tremtiniais, o tapti

Keturioliktojo politinių studijų savaitgalio planuotojai: iš kairės: dr. Z. Brinkis, V. Vidugiris, P. A. Raulinaitis, dr. P. Kisielius, jr., R. Dabšys, E. Arbas ir Ig. Medziukas. Trūksta stud. A. Kungio ir J. Kojelio.

krašto pilnateisiais piliečiais — jaunasis Petras Kisielius darė išvadą, kad Čikagos aktyvieji lietuviai nesijaučia nei tremtiniai, nei pilnateisiai šio krašto piliečiai, o gyveną pilnutinį didelės lietuvių kolonijos gyvenimą. Todėl jų veikloje esą daug lokaliųjų elementų. Gi Los Angeles jo pažinti lietuviai nesidomi lokaliais reikalais, o gyveną pavergtos lietuvių tautos rūpesčiais.

Šio reportažo autoriaus nuomone, Maceinos ir Šarausko tezės gal ir nėra visai nesuderinamos priešingybės: tremtinio sąmonė turi motyvuoti užsienio lietuvių gyvenimo prasmę, o gyvenamojo krašto piliečio drąsa vesti į akciją. Laimingu atveju, tas dvi tariamas priešingybės veikslesniji Kalifornijos lietuviai kaip tik ir yra suderinę praktiškoje veikloje, laikas nuo laiko pasiskardendami didesniais projektais, naujomis idėjomis, drąsesne taktika.

25-metis Kisielius įdomiai palietė ir vienybės klausimą. Tradiciniai vienybė suprantama kaip suderinta dviejų ar daugiau atskirų grupių veikla. Tačiau per daugelį metų tokios vienybės lietuviams Amerikoje nepavyko sukurti. Jei ir pasisėkė susitelkti, tai ne veiklos, o neveiklos vienybėn. Kisielius siūlė sukurti bent tokią vienybę, kad vieni kitiems dirbti lietuviškus darbus netrukdytume. Tai turbūt žemiausios rūšies vienybė, bet ir tai būtų gera pradžia j tobulėn.

Pateikęs savo ir pacitavęs Viktoro Nako pareikštų pozityvių minčių lietuviškos veiklos klausimu, Petras Kisielius pravedė jaunimo simpoziumą "Jaunimo organizacijos laisvinimo veikloje". Simpoziume kalbėjo Asta Grakauskaitė (vos dieną prieš tai gavusi daktarės laipsnį farmacijoje),

Jūratė Venckienė ir stud. Gintaras Grušas.

Asta Grakauskaitė, kalbėdama apie Lietuvių Jaunimo sąjungą, įtikino auditoriją, kad ši organizacija teoretiškai ir praktiškoje veikloje yra stipriai užsiangazavusi dėl Lietuvos laisvės. Jūratė Venckienė (skautė) ir Gintaras Grušas (ateitininkas), lyg susitarę, pabrėžė, kad jų atstovaujamos organizacijos nėra politinės organizacijos, nors Jūratė pastebėjo, kad "tas nepolitiškumas kai kurių skautų vadovų yra perdėtas". Detaliauodami temą, abu ideologinių organizacijų kalbėtojai pripažino, kad ir ateitininkai, ir skautai Lietuvos vadavimo veikloje dalyvauja, daugiausiai per Lietuvių Jaunimo sąjungą. Jūratė savo organizacijoje daugiau tokios veiklos atvejų nurodė, Gintaras buvo labiau rezervuotas.

Atrodo, kad jaunojoje kartoje dėl "politinės veiklos" esama kiek pasimetimo. Ateitininkai, skautai ir neolituonai dalyvavo 1941 metų sukilime — ir tai nebuvo politika: tų pačių organizacijų jaunimas nešė pagrindinę antinacinės rezistencijos naštą, — ir tai nebuvo politika; ateitininkai, skautai, neolituonai kovėsi pokario partizanų eilėse ir šimtais žuvo, — ir tai nebuvo politika. Tai buvo rezistencija. Ir dabar mūsų politinė veikla yra tiek prasminga, kiek ji yra pripildyta rezistencinio turinio. Bet koks nuo tokios "politikos" šalinimasis būtų nesuderinamas su pagrindine lietuvių-išeivio misija. Teisinga, ką abu akademinio jaunimo organizacijų atstovai pažymėjo, kad vienas iš pagrindinių tikslų yra "tautiškumo išlaikymas ir tautinio sąmoningumo ugdymas", tačiau būtina šį bėgimą pratęsti į mintį, kurią 1981 m. jaunimo simpoziume

išreiškė stud. Arnoldas Kungys: "Dalyvaujant laisvinimo veikloje geriausiai bręš tautinis sąmoningumas".

Neįvykęs simpoziumas

Būtų puiku, kad mūsų gyvenimo įvairumas pasireikštų ne pagrindinių organizacijų ir jų vadovų priekaištais ir kritika vieni kitiems, o vykdymų ar atliktų darbų varžybomis. Deja, taip nėra. Politinių studijų organizatoriai buvo nutarę prie vieno stalo sukviesti Vliko, LB-nės, Altos ir Amerikos Baltų Laisvės lygos atstovus ne tarpusavio diskusijoms, o savo reprezentuojamų organizacijų 1981 metų darbams parodyti. LB-nė ir ABL lyga kvietimą priėmė, Vliko ir Altos veikėjai — ne. Atsisakymo priežastys — organizatoriai neobjektyvūs, būsimoji auditorija — nedraugiška. Šiaip taip pasisekė suorganizuoti simpoziumą "Kitataučių talka Lietuvos laisvinimo veikloje" temai panagrinti, nors patys didieji ABL lygos kritikai diskusijose dalyvauti atsisakė. Šiame simpoziume dalyvavo Kleva Rūta Vidžiūnienė, Juozas Ruokis, Ignas Medziukas ir Juozas Kojelis.

Vertingų argumentų prieš kitataučių talką nepasirodė. Pats stipriausias, — kad ta talka brangiai kainuoja — taipgi praranda svorį, kai Baltų Laisvės lygos išlaidas palygini su Vliko - Altos metiniais biudžetais. O atliktų darbų rezultatai vėl kalba kita kalba. Todėl nesunku suprasti, kodėl Vliko - Altos veikėjai nedrįso pasirodyti su veiklos apyskaitom palyginamojoje skalėje su LB-ne ir ABL lyga.

Pamaldas už Lietuvos laisvę žuvusius, kenčiančius ir kovojančius lie-

tuvius šeštadienį atlaikė kun. dr. A. Oišauskas. Buvo skaitymai iš Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos ir specialios maldos už amžinybėn iškeliavusius laisvės kovotojus, daugelį jų minint pavardėmis.

Kaip yra ir kaip galėtų būti?

Pagrindinis kalbėtojas, svečias iš Philadelphijos Algimantas Gečys sekmadienį, sausio 31 d., skaitė paskaitą "Lietuvos laisvinimo veikla: kaip yra ir kaip galėtų būti?". Publikacija pripildė didžiąją Šv. Kazimiero parapijos salę. Nėra abejonės, kad ruošdamas šią paskaitą prelegentas sukaupe įgimtą visuomenininko intuiciją ir didelę lietuviškos veiklos patirtį, kovotojo dėl Lietuvos laisvės principingumą ir diplomatinį lankstumą, nebeinančio vadovaujančių pareigų atvirumą ir atsakomybės jausmu apvaldytą drąsą. Su šia paskaita turėtų susipažinti visų veiksmų ir organizacijų darbuotojai ir kiekvienas lietuvis, kuriam teberūpi lietuvių tautos likimas. Paskaita neanalizuojama, nes ištiesai spausdinama sekančiame "Į Laisvę" numeryje.

"Lietuvių Bendruomenė — išeivijos palaima" — savo pastabose po Gečio paskaitos pareiškė svečias iš Indijanos dr. K. Ambrozaitis. Jis palietė kai kuriuos kultūrinius ir rezistencinius klausimus, kurie neįėjo į Gečio paskaitos rėmus, k.t., pilnos Lietuvos istorijos išleidimas, kultūrinio - archyvinio turto ateitis, lietuvių akademikų į lietuviško gyvenimo srovę įtraukimas, lietuvių politinių kalinių Sovietijoje ir Sibiro lietuvių problemos ir kt.

Pasibaigus diskusijoms, kurių metu

DU SUVAŽIAVIMAI

Įspūdžiai iš JAV LB tarybos sesijos ir VLIKO seimo

JUOZAS KOJELIS

Spalio 24-25 d. d. Bostone įvyko JAV LB IX-sios tarybos trečioji sesija, o lapkričio 7-8 d. d. Clevelande Vyriausiasis Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas turėjo savo seimą. Abu suvažiavimai vyko dviejų savaitių laiko nuotolyje, tad įdomu į juos pažvelgti palyginamuoju žvilgsniu ir patirtais įspūdžiais pasidalyti su skaitytojais. Abu suvažiavimai buvo pasakutiniai šių organizacijų vadovybių kadencijose, nes JAV Lietuvių Bendruomenė ruošiasi X-sios tarybos rinkimams, o Vlikas artimiausiame tarybos posėdyje rinks naują (greičiausiai perrinks tą patį) pirmininką, kuris sudarys savo kabinetą ir pateiks Vliko tarybai tvirtinti. Per kiekvienus rinkimus LB tarybos sudėtis stipriai kinta, gi Vlike, žinant susidariusią būklę, žymesnių pasikeitimų pramatyti negalima.

į keliamus klausimus Algimantas Gečys sumaniai atsakinėjo, politinių studijų programą trumpu žodžiu užbaigė LFB Tarybos prezidiumo pirmininkas P. Algis Raulinaitis.

Dalyviai

Lietuvių Bendruomenės tarybos nariai yra renkami apygardų ribose visuotinių rinkimų keliu, Vliko seimo narius skiria Vliką sudarančios grupės. Vliką sudaro iš viso 15 politinių ir rezistencinių grupių, kurių kiekviena turi teisę pagal statutą paskirti po tris atstovus. Iš tų 15 grupių septynios jau senai nebeveikia: neturi nė vieno skyriaus, jokios centrinės vadovybės, nevykdo jokių rinkimų ir iš vis organizuotai nebesireiškia. Kas ir koku būdu paskiria tų grupių atstovus į Vliko seimus, — neišaiškinama paslaptis. Iš likusių aštuonių gyvųjų, kai kurios irgi jau vos vegetuoja. Taigi, LB tarybos sesijos nariai dalyvauja svarstymuose ir sprendimuose su balsavimų keliu suteiktais mandatais ir atsakomybės jausmu prieš rinkėjus, didelė dalis gi Vliko seimo narių tokių mandatų neturi ir prieš nieką atsakomybės neneša.

Stebint dalyvių amžių, skirtumas ryškus: Vliko seimo narių amžiaus vidurkis bent dešimtmečiu aukštesnis už LB tarybos

sesijos narių amžių. Tai pastebėjo patys Vliko seimo dalyviai ir Vliko atjauninimo reikalu priėmė seimo rezoliuciją.

Suvažiavimų eiga

LB sesija sveikinimams laiko neekvojo: buvo perskaityti vos keli trumpi sveikinimai. Krašto valdybos ir komisijų pirmininkų ataskaitiniai pranešimai buvo priimti ir išdiskutuoti plenumo posėdžiuose, tolimesnio darbo planus tarybos nariai svarstė pasiskirstę į atitinkamas darbo komisijas: švietimo, kultūros, politinė, socialinė, ekonominė-finansinė, organizacinių reikalų ir t.t.

Krašto valdybos ir visų tarybų ataskaitiniai pranešimai iš anksto buvo paruošti raštu ir tarybos nariams išsiuntinėti į namus. Taupydami laiką, pranešėjai tik paryškino ar papildė savo pranešimus, bet posėdžių metu jų ištisai nebeskaitė. Tiek ataskaitiniuose pranešimuose, tiek darbo komisijose LB atsakingi pareigūnai ir nariai kalbėjo tik apie save, t.y. LB-nės, problemas. Kitų organizacijų ir jų veiklos nelietė ir niekam nepriekaištavo nei kitų veiklos nekritikavo. Pilnos rankos savųjų lietuviškų reikalų, kad kitų organizacijų reikalais kalbėti nebuvo nei laiko, nei noro.

Gal tik tenka apgailėstauti, kad į šią tarybos sesiją dalis narių neatvyko. Tarybos nariai kelionės turi apsimokėti patys. Bostono apygarda, globojusi šią sesi-

ją, viską pavyzdinčiai buvo paruošusi, tačiau piniginis motyvas turbūt dalį tarybos narių nuo kelionės į kontinento pakraštį sulaukė. Ypač pasigesta narių iš Chicagos apygardos.

Piniginės apyskaitos skrupulatiškai tikslios. Pajamos ir išlaidos suregistruotos iki cento. Metiniai biudžetai ir pajamų - išlaidų apyskaitos padarytos raštu ir įteiktos visiems tarybos nariams.

LB Krašto valdyba turėtų pasirūpinti ataskaitinius pranešimus išleisti atskiru leidiniu, kad kiekvienas geros valios žmogus galėtų įsitikinti LB-nės dirbamų darbų reikšmingumu ir LB-nei daromų priekaištų absurdiškumu.

Vlike kiek kitaip

Vliko seimas irgi gerai suorganizuotas ir tvarkingai pravestas. Nebuvo nervingumo diskusijose nei asmeniškų užgauliojimų. Kai kurie pranešimai irgi buvo paruošti raštu, bet posėdžių metu buvo ištisai skaitomi. Skirta nemaža laiko sveikinimams. Tačiau aplamai, nei pranešimai, nei diskusijos, nei pasiūlytos rezoliucijos nesudarė įspūdžio, kad Vliko valdyba būtų turėjusi apspręstus planus ir pozityvią veiklos kryptį. Jautėsi daug netikrumo, susipainiojimų ir net prieštaravimų. Pav. vienas valdybos vicepirmininkas teigia, kad Romos ir Vatikano radijo transliacijų į Lietuvą "programas organizuoja VLIKas ir finansuoja Tautos

Fondas", o valdybos pirmininkas sako, kad finansinė parama labai maža — 5820 dol. Vienas vicepirmininkas seime skundėsi, kad nuėjimas su lietuviškomis programomis į Radio Liberty pažeidė Lietuvos valstybingumo principą, kitas vicepirmininkas neseniai spaudoje įtikinėjo, kad Vlikas išgelbėjęs Radio Liberty lietuviškas programas nuo sulikvidavimo. Klausimas: kodėl gelbėti, jei pažeidžia Lietuvos valstybingumą? Vlikas turi Lietuvos sienų komisiją, gi vienas iš vicepirmininkų tai beveik pajuokė, laikydamas nuklydimu į šunkelius.

Skundų ir priekaištų kitiems buvo gausu. Lietuvių Bendruomenė šiuo kartu tiesioginiai nebuvo pulta. Atsirado naujas "priešas" — kilusi iniciatyva talkon lietuviškiems uždaviniams vykdyti kviesti amerikiečių ekspertus. Racionalių diskusijų tuo klausimu nebuvo galima vesti, nes oponentai arba nevisai kultūringai puolė, arba operavo netiksliais prielaidomis ir klaidingomis premisomis. Finansinės atskaitomybės niekas nepateikė. Atsakydamas į paklausimą, valdybos pirmininkas šį tą pasakė, operuodamas apvaliomis sumomis. Tačiau spraga paliko labai didelę.

Išsamiai buvo diskutuojamas pinigų Tautos Fondui telkimo klausimas. Bet šiaip ar taip, pinigai yra tik priemonė, o tikroji Vliko paskirtis — vykdyti laisvi-

nimo uždavinius. Ir sprendimas įsigyti namus neįeina į pagrindinius Vliko tikslus.

Buvo tarsi šiek tiek lopomas Vliko statutas, deja, kai kur jau patys lopai skylėti. Būtų naudinga, kad ir Vliko seimo raštu pateikti pranešimai būtų atspausdinti. Kiekvienas galėtų padaryti palyginimą ir savas išvadas.

Bendruomenės ir Vliko problemos

Lietuvių Bendruomenės problemos, — tai visos išeivijos problemos. Sakoma, kad organizacinė jos sąranga nėra tobula. Bet tobulų organizacijų iš vis nėra. Rinkti ir skirti pareigūnai padaro klaidų ir neapsižiūrėjimų. Bet klysti yra žmogiška. Tačiau klaidos diskutuojamos, taisomos, Bendruomenei daromas priekaištas, kad neapjungianti visų lietuvių. Toks teigimas, kaip fakto konstatavimas, yra teisingas, bet kaip priekaištas — neturi pagrindo. Nebuvo, nėra ir nebus organizacijos, kuri visus apjungtų, idėjos — kuri visus patrauktų, veikimo strategijos, — kuriai visi pritartų. Ir patys Bendruomenės kaltintojai tokios visus apjungiančios organizacijos nėra sukūrę. Tą patį būtų galima pasakyti ir apie priekaištus dėl lituanistinių mokyklų silpnėjimo ir mokinių mažėjimo. Tai tiesa, bet kas turi receptą tą procesą sustabdyti? Tačiau daug reikšmingesnė tiesa, kad LB-nė lituanistiniam švietimui skiriamu dėmesiu, darbu ir

ten nukreiptomis finansinėmis sumomis tą silpnėjimo procesą yra iki maksimumo pristabdžiusi. Bendruomenės laimėjimai šioje srityje, galima sakyti, yra nuostabūs. Jaunesniųjų tėvų atbukęs jausmas dėl lietuviškos vaikų ateities atneša pačius didžiulius nuostolius. Kaltintojų pirštai čia, o ne į LB-nę, turėtų būti nukreipti.

Iš antros pusės, Vliko negalavimai yra visai kitos prigimties. Jau pastarajame seime jie iškilo visu nuogumu, nors kiekvienam lietuviškos veiklos lauko stebėtoji jie seniai buvo žinomi ir spaudoje viešai diskutuojami. Norint atstatyti Vliko veiksmingumą, pirmiausiai reikia pašalinti organizacinius negalavimus. Nebeveikiančių organizacijų palikuonys turėtų jausti patriotinę pareigą tuoj pat savo "grupių" dalyvavimą Vlike atšaukti. Tos "grupės" yra tapuvios balastu, kuriuo kai kas gyviai manipuliuoja, užsitikrindamas Vlike kvalifikuotą daugumą. Bet ta dauguma yra fiktyvi. Priėmimas rezoliucijos dėl Vliko atjauninimo yra nesusipratimas ta prasme, kad nebeveikiančios organizacijos nei daugiau pasenti, nei atjaunėti nebegali. O atjauninimas turi ateiti per Vliką sudarančias grupes. Priimta rezoliucija — tai gydytojo sprendimas leisti injekciją į negyvą organizmą.

Užtikrinta dauguma, remianti vadovybę, stabdo prasmingą klausimų diskutavimą. Pvz. ir šia-

me seime siūlymai statutiškai leisti seimo nariais būti ir Vliko grupėms nepriklausantiems asmenims ar jų amžių iš 21 m. atkelti į 18 m. nesukėlė rimtų diskusijų nei šio tokio balsų pasidalinimo, balsuojant. Priekyje pakelta ranka daugumai buvo ženklas kaip balsuoti. Pozityvioje opozicijoje praktiškai paliko viena grupė.

Iš tų struktūrinių negalavimų išplaukia pati didžioji Vliko nelaimė: jis nepripažįsta laisvinimo darbuose santalkos (partnership), o reikalauja subordinacijos. Turint visus faktus prieš akis, nepripažinti LB-nės ir nekviesti jos į santalką, yra vaikiškas užsispyrimas. Deja, jį paremia dauguma. Galvoti, kad kada nors tarptautinėse konferencijose, sprendžiant Lietuvos problemas, bus paisoma Vliko teisinės prigimties ir tariamo jo kontinuiteto yra nereali teoretinė prielaida. Tarptautinės politikos realybė laužo daug stipresnės teisinės prigimties nuostatus.

Vlikas mums reikalingas, ir pirmoje vietoje reikalingas mums patiems. Jo šaknys siekia rezistencinį podirvį Lietuvoje ir galėtų būti reikšminga jungtim, siekiant pagrindinio tikslo — Lietuvos laisvės. Tačiau mums reikalingas Vlikas, kuris atviras realybei, bet ne nuo jos užsisuklindęs. Dabar gi fiktyvi dauguma neleidžia atidaryti Vliko durų, kad įeitų daugiau oro ir šviesos.

**Kas šiuo metu
svarbiausia?**

Į antraštelės klausimą Vliko seimo metu savo paskaitoje atsakė tarptautinės teisės specialistas dr. Domas Krivickas. Gaila, kad ta paskaita nebuvo pateikta seimo pradžioje, tad gal ir diskusijos būtų nukrypusios realių Lietuvos laisvinimo problemų nagrinėjimo linkme. Panagrinėjęs tarptautinę dabarties politiką, prof. D. Krivickas padarė keletą sugestijų, tarp kurių pati reikšmingiausioji buvo tokia: "Dabartinė Amerikos Jungtinių Valstybių ir kitų Vakarų Europos kraštų politika, nepripažinimo Lietuvos ir kitų Pabaltės kraštų įjungimo į Sovietų Sąjungą, yra pasyvi politika. Ryšium su besikeičiančia politine konjunktūra Europoje, tektų visur, kur galima, kelti reikalavimą, kad šioji

pasyvinė politika būtų pakeista ir kad būtų įsakmiai deklaruotas nepriklausomos Lietuvos, Latvijos ir Estijos atstatymas, kaip Vilsonas į savo 14 punktų buvo įtraukęs nepriklausomos Lenkijos atstatymą".

Šitam tikslui visi veiksniai turėtų sudaryti vieningą politinę santalką, šitam tikslui kaip tik ir yra įsikūrusi Amerikos Baltų Laisvės Lyga, kuri talkon angažavo įtakingą "viešųjų santykių" firmą, Hannaford kompaniją. Vyriausiojo Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto užduotis būtų santalką stiprinti, nereikalaujant subordinacijos ir kiekvieną sveiką iniciatyvą skatinti ir koordinuoti, o ne prieš ją kovoti. Tai yra vienintelis realus kelias lietuviškai vienybei atstatyti ir laisvinimo veiklai sustiprinti.

*Mylėkim tad savo Tėvynę ne žodžiais, bet darbais.
Tai pareikalaus iš mūsų daug savitvartos, jėgų įtempimo,
nes didis dalykas veltui neduodamas — jį reikia
savo prakaitu ir krauju išpirkti.*

*Tik didžios dvasios būdami, išvengsime nutautimo,
nugalėsime visas kliūtis ir, įsigiję vidinę laisvę,
pasieksime ir išorinę.*

A i d a s

"Nelaisvėje gimęs kūdikis"

Lietuvos pasiuntinybės Nepriklausomybės šventės priėmimo vasario 16 d. valstybės sekretoriaus padėjėjas Elliott Abrams (viduryje) pakėlė tostą už Lietuvos nepriklausomybę.

Nuotraukoje (ėš kairės) LB ryšininkas Washingtonė su JAV valdžios įstaigomis Viktoras Nakas, LB Washingtono apyl. pirm. Skirmantė Kundrotienė, Elliot Abrams, LB ryšininkas su kitų valstybių misijomis Washingtonė Algimantas Gureckas ir Algis Avizienis iš valstybės departamento.

“LKB KRONIKOS” NAUDA

Jeigu tikintieji nebūtų jutę “LKB Kronikos” pozityvios įtakos dabartiniame Lietuvos tikinčiųjų gyvenime, tai ji nebūtų tapusi tokia populiari ir įtakinga. Tiesa, ji nepadarė stebuklo, bet daug kur prievarta tapo atsargesnė ir žengė žingsnį atgal. Todėl neperdėtai galime teigti, kad “LKB Kronika” drauge su kitais veiksniais prisidėjo, kad šiuo metu Lietuvos tikintieji yra sąmoningesni, o gerieji kunigai vieningesni, o kolaborantai — nevaikšto iškėlę galvas, kaip tai buvo per kelis pirmuosius pokario dešimtmečius.

LKB Kronika Nr. 51
1982 m. kovo 19

NAUJI LEIDINIAI

Aloyzas Baronas. TRISDEŠIMT ISTORIJŲ SUAUGUSIEMS. Novelės. Viršelis Nijolės Palubinskienės. 176 psl. 1981 m. Lietuviškos knygos klubo, 4545 W. 63 Street, Chicago, IL. 60629, leidinys. Kaina \$8.00. Gaunama pas leidėją ir pas platintojus.

Tai 1980 m. rugsėjo 7 d. mirusio vieno produktyviausių išeivijos rašytojų pomirtinis novelių rinkinys.

Aloyzo Barono literatūrinis palikimas yra imponantiškas: 18 beletristinių kūrinių, iš kurių du romanai išversti į anglų kalbą — "Lieptai ir bedugnės" (Footbridges and Abysses), "Trečioji moteris" (Third Woman) ir trys novelės išspausdintos "Lithuanian Quartet" antologijoje; trys romanai išversti į latvių kalbą; vaikų literatūrai praturtėjo dviem jo knygėlėmis, išleisti trys jo humoristinių eilėraščių rinkiniai ir dvi istorijos — hiografinės knygos.

Aloyzas Baronas yra laimėjęs šias premijas: už "Lieptai ir bedugnės" (Draugo, 1961), "Trečioji moteris" (Giedros korp!, 1966), "Vėjas lekia lyguma" (Lietuvos Atgimimo sąjūdžio, 1973), ir "Abraomas ir sūnus" (Draugo, 1973).

Apie "Trisdešimt istorijų suaugusiems" leidėjų recenzentas rašo: "... Kiekviena sutikta gyvenimo menkystė jam paslapčia kalbejo apie kurį nors žmogiškojo gyvenimo nuotykį su pilna įtampos intriga ir su pozityvia jos atomazga. Tarp daiktų ir gyvenimo Baronas matė aiškų sąryšį. Ir obuoliai ant senos obelies, ir žmogaus gyvenimas jam ženklino vienas kitą. Šito įžvalgumo į žmogiškąją gyvenimo aplinką dėka Baronas sugebėjo supinti visą eilę pilnų įtampų

romany. Bet, berods, dar labiau jam sava buvo trumpa novelė, kurioje Barono sugebėjimas viską apimti vienu žvilgsniu turėjo dar geresnės progos apsireikšti".

NELAISVĖJE GIMĘS KŪDIKIS. Sibiras — 1955, vasario 16. (An infant born in Bondage). Kazachstano lagerių lietuvių kalinių mintys Vasario 16-jai.

Spaudai paruošė ir į anglų kalbą išvertė Kazimieras Pugevičius. Jam talkino Gintė Damušytė ir Marian Skabeikis. Lietuvių Katalikų Religinės Šalpos, 351 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207, leidinys. Didelio formato (8 1/2 x 11) 199 puslapių. Knygos išleidimą finansavo Sofija Brazauskienė savo vyro atminimui. Spaudė Franciscan Press.

Dedikuojama: Mūsų svajonių, lūkesčių ir vilčių pynė, skirta 1955 m. Vasario 16-jai atminti. Kazachstano lagerių lietuviai kaliniai. Pavadinome: Nelaisvėje gimęs kūdikis".

Tai 44 kalinių mintys, pareikštos Vasario 16-sios proga. Knygos įžangoje, pavadintoje "Nepalūžusios širdys", J. K. rašo: "Šiuo būdu paminėti Vasario 16-ją kažkam kilusi mintis turėjo būti įvykdyta konspiraciniu būdu, nes autoriai ne iš vienos stovyklos. Visą medžiagą reikėjo sutelkti į vieną vietą ir paskui slapta perduoti į moterų stovyklas. Rinkinys išsaugotas, ir surastas būdas išsiųsti jį į Vakarus.

Vyrų kalinių pasisakymai skirti "lietuvaitems, kovos sesėms". Netektų abejoti, kad šiuo originaliu Vasario 16-sios minėjimu vyrai kaliniai turėjo tikslą paguosti ir padrąsinti rusų kankinamas lietuves kalines. Bet jas rado tvirtas, drą-

sias ir nepalūžusių širdžių, kaip ir jie patys”.

Leidinio angliškąją praturtinę parašė K. P. Atspausdinti originalieji ranka rašytieji tekstai, spaustuvėje surinktieji ir vertimai į anglų kalbą.

Knyga graži ir vertinga dovana visiems ir visomis progomis.

ATOGRĄŽŲ SAULĖ. Ispanų Amerikos naujosios poezijos antologija. Sudarė ir išvertė Povilas Gaučys. Redagavo Stasys Goštautas. Aplankas Vytauto O. Virkau. 591 psl. Išleido "Rūta". Gaunama pas vertėją, 835 S. Grant St., Hilsdale, IL 60521 ir spaudos platintojus. Kaina nepažymėta.

Ši plačios apimties antologija reprezentuoja Argentinos, Bolivijos, Čilės, Dominikonų respublikos, Ekvadoro Gvatemalos, Honduro, Kolumbijos, Kosta Rikos, Kubos, Meksikos, Nikaragvos, Panamos, Paragvajaus, Peru, Portoriko, Salvadoro, Urugvajaus ir Venecuelos poetus. Ji apima kūrėjus nuo XIX šimtmečio pabaigos, nuo taip vadinamo "modernistų" sąjūdžio pradžios. Šis "sąjūdis tapo originaliu ir universaliu sąjūdžiu Ispanų Amerikoje".

Antologijos redaktorius Stasys Goštautas įžanginėse pastabose "Vieton įvado" apie tą kūrybos - poezijos naujovę rašo: "Tai buvo nepaprasto šviežumo poetinis sąjūdis, pilnas laisvės, spalvų, gyvybės ir grožio. Modernizmas atmetė didaktinę literatūrą ir neoklasinę diktatūrą, visai atsiduodamas grožio ieškojimui, "grožis grožiui" buvo jo visuotinis šūkis". "Modernizmas, savo agresyvumu atnaujino visa, kas buvo pasenę ir nuvalkiota senos retorikos".

"Ši antologija, sudaryta iš stipriausių Ispanų Amerikos poetų, bando pažodžiui perduoti poeto žodį visai svetima kalba ir labai skirtinga kultūra ir poetine tradicija. Tačiau stebėtina, kad tarp turtingos ispanų kalbos ir jaunos lietuvių literatūros žodžių turtingumas ir tam tikra prasme kalbos dvasis nėra taip jau svetimai, kaip iš sykio atrodytų".

Plačios apimties egzotiškosios Amerikos kūrėjų poezijos rinkinys yra didelė dovana lietuviui: ne tik kūrėjui - poetui bei kultūrininkui, bet ir visai visuomenei, kuri nori praplėsti savo akiratį naujais poetiniais laimėjimais ir pažinti tų tautų kūrybinę galią ir grožį.

Skaitytojas reikš didelį dėkingumą vertėjui, redaktoriui ir leidėjui. Povilas Gaučys — uolusis ispanų literatūros vertėjas lietuvių kalbon, be šios antologijos mums yra padovanojęs keturių romanų, novelių rinkinio, novelių antologijos vertimus ir dar turi kelis vertimus rankrašty. "Nemažas yra vertėjo menas ir tam tikra prasme prilygsta poetui-kūrėjui", sako Stasys Goštautas.

Antologijoje atrinkti kūrybiniai perlai skaitytojui suteiks daug malonių skaitybos valandų.

TĖVYNĖS SARGAS, Nr. 2 (49) 1981. 96 psl. Leidžia Popiežiaus Leono XIII literatūrinis fondas. Redaktorius: Petras Maldeikis. Spausdina Pranciškonų spaustuvė, Brooklyn, N.Y. Administratorius Antanas Balčytis, 6819 S. Washtenaw ave, Chicago, Ill. 60629. Kaina 3 dol. Turiny: Prieš keturiasdešimt metų, Pasaulio politikos trikampis, Prieš keturiasdešimt metų buvo pradėta lietuvių tautžudystė, Kas yra Sovietų Sąjunga, Ateitininkams 70 metų, A.A. Stasj Lūšj prisimenant, Kursai Vilniuje, Kas yra Liberalizmas, Nusivylimas liberalizmu Amerikoje, Totalizmo anatomija, Vlikas ir PLB Politinė taryba, Sukaktys, Įvykiai ir problemos, Naujos knygos.

Birutė Pūkelevičiūtė. DEVINTAS LAPAS. Premijuotas romanas. Virfelis dail. Kazio Veselkos. 472 psl. Išleido Lietuviškos knygos klubas, 4545 W. 63rd Street, Chicago, IL 60629. Kaina \$12.00 Romanas gaunamas pas leidėją ir platintojus.

Tai ketvirtasis rašytojos romanas, kuris, kaip ir trys ankstesnieji, Draugo romano 1981 metų konkurse laimėjo dvie-

jų tūkstančių dolerių premiją. Du jos romanai — "Rugsėjo Šeštadienis" ir "Aštuoni lapai" yra išversti į latvių kalbą.

Birutė Pškelevičiūtė su savo poezija, romanais, scenos veikalais, knygomis veiks ir operų vertimais įsirikiuoja į mūsų literatūros iškiliųjų kūrėjų gretas.

Rašytojas ir poetas Balys Gaidžiūnas, 31-jo Draugo romano jūry komisijos, kuri "Devintą lapą" iš devynių konkursui atsiųstų romanų pripažino geriausiu, pirmininkas, sako: "Konkursui atsiųstus romanus perskaičius nebuvo sunku apsi-

spręsti, už ką reikia balsuoti. Tai pokario išgyvenimų pasibaisėtinais skaudi tikrovės drama, neabejotinai su stipriais biografiniais bruožais. Gera kompozicija. Gera lietuvių kalba. Trumpas ir skambus sakinyss. "Devintas lapas" turėtų išeiti anglų, o gal ir kitomis kalbomis. Jis daugeliui praplėstų akis, kodėl komunistinė pabaisa mus varė, o dabar kitus varo ieškoti laisvės. Pamatytų ir tariamo sovietinio nugalėtojo tikrovinę, komunistinės sistemos baisesiai sužalotą dvasinę menkystę".

KRONIKOS BALSAS

Nr. 1

1982 M. KOVO · BALANDŽIO MĖN.

Dvimėnesinis žurnalas, leidžiamas Lietuvos Kronikos Sąjungos. Visus raštus ir auksas siųsti šiuo adresu: Kronikos Balsas, 6825 So. Talman Ave. Chicago, IL 60629, USA.

REDAKCIJOS ŽODIS

Lietuvos Kronikos sąga, pasiryžusi skleisti laisvajame pasaulyje gaunamas iš Lietuvos L.K.B. Kronikas įvairiomis kalbomis knygy forma, jau yra atlikusi didelių darbų šioje srityje.

Susipratę lietuviai patriotai, įsijungę į šią organizaciją, talkina kas darbu, kas savo aukoms kronikos knygy leidimo užmojuose. Ir valdyba ir visi talkininkai dirba savanoriškai, negaudami nė mažiausio atlyginimo.

Net patys skaičiai parodo to darbo apimties platumą. Juk vien lietuvių kalba kronikų išleista 5 tomiai, kiekvieno po 5,000 egzempliorių — bus 25,000 knygy, ispanų kalba 3,000 knygy ir anglų kalba 10,000 egzempliorių. Iš viso susidaro net 38,000 knygy, kurių didesnė dalis išplatinta visame pasaulyje.

Dabar jau išversti ir surinkti yra ispanų kalba II tomas ir prancūzų kalba I tomas (jau renkamas), o ir lietuvių kalba VI tomas jau surinktas. Šios trys Kronikos knygos pasirodys dar šiais metais.

Tad šio žurnalo redakcija ir norėtų plačiau painformuoti visuomenę apie šio sunkaus ir svarbaus darbo eigą bei su juo susijusius rūpesčius. O yra kuo rūpintis. Pirmiausia valdyba norėtų prie šio darbo pritraukti kuo didesnj skaičių žmonių, kurie galėtų nors kelias valandas paskirti kronikų leidimo bei platinimo darbu. Antras rūpestis — lešų telkimas.

„Kronikos Balsas“ skelbs mūsų pagarbos vertus aukotojus, kad tuo pačiu paskatintų ir kitus pasekti jų pavyzdžiu.

Kadangi Lietuvoje Kronikos leidėjai yra nežinomi pagrindžio veikėjai, tad ir šia jiems talkinantieji nesireiklamuoja ir savo žygiams nesigiria, o eina anų senųjų knygnetių pramintais keliais — dirba ir aukojasi, bet nesigarsina. Todėl ir laikraščiai nedaug apie mus terašo.

Žurnalas eis kas du mėnesiai, jei susilauksime talkos iš skyrių, pranešant apie jų nuveiktus darbus ir planuojamus užmojus.

Jie kovoja už sąžinės ir tautos laisvę! Ar jų didelė auka neįpareigoja ir mūsų?

VYTAUTAS SKUODIS

geologas; 7 m. griežto režimo
lagerio, 5 tremties

ANASTAZAS JANULIS

vargonininkas; 3,5 m. griežto re-
žimo lagerio

GEMMA-JADVYGASTANELYTĖ

sekretorė; 3 m. bendro režimo
lagerio

JULIUS SASNAUSKAS

sargas; 1,5 m. griežto režimo la-
gerio, 5 tremties

MEČISLOVAS JUREVIČIUS

darbininkas; 3 m. griežto režimo
lagerio

VIKTORAS PETKUS

literatas; 3 m. kalėjimo, 7 m.
griežto režimo lagerio, 5 tremties

ONA VITKAUSKAITĖ

technologė; 1,5 m. bendro režimo
lagerio

POVILAS PEČELIŪNAS

lietuvių kalbos mokytojas; 3 m.
griežto režimo lagerio, 5 tremties

BALYS GAJAUSKAS

elektrikas; 10 m. specialaus reži-
mo lagerio, 5 tremties

ANTANAS TERLECKAS

ekonomistas; 3 m. griežto režimo
lagerio, 5 tremties

VYTAUTAS VAIČIŪNAS

inžinierius; 2,5 m. bendro režimo
lagerio

GENOVAITĖ NAVICKAITĖ

gail. sesuo; 2 m. bendro režimo
lagerio

ALGIRDAS STATKEVIČIUS

medicinos daktaras; uždarytas psi-
chiatrinėj ligoninėj

*Teisybės! Viešpatie... — Tautoms taikos ir laisvės!
Taikos, tiesos ir laisvės mūsų šventajai Tėvynei,
Rūpintojėlių Motinai ir kankinei mūsų kraujo!*

*Bernardas Brazdžionis
"Credo"*

HEROJIŠKOSIOS SPAUDOS DEŠIMTMETIS

1972 m. kovo 19 d. pasirodė pirmasis "Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos" numeris. Vakary pasaulį iki šiol jau yra pasiekę 50 jos numerių. Penkiasdešimtas numeris, turįs 1981 m. gruodžio 8 dienos datą, skiriamas "Geram Kristaus kariui ir Lietuviškosios Helsinkio grupės nariui, paaukojusiam savo gyvenimą ir gyvybę už Bažnyčios ir Tėvynės ateitį a. a. kun. Broniui Laurinavičiui".

Kronika, kukliai ir atsargiai pradėjusi savo misiją — būti kovojančios tautos ir Bažnyčios balsu, per dešimtmetį tapo vienu iš pagrindinių dabartinės pavergtos Lietuvos tikrovės liudytoju. Ir šis sukaktuvinis LKBK numeris Lietuvių Informacijos Centro dėka jau yra pasiekęs ir plačiąją skaitančią visuomenę laisvajam pasauly.

Pasipriešinimas okupanto režimui, tikrųjų tikinčiųjų sunkaus gyvenimo faktų rinkimas, tautos herojiškos drąsos kovotojų pristatymas, jų nesibaigiantys teismai, suėmimai, tardymai, Helsin-

čio paktą žmogaus teisių grubūs laužymai, tautos negerovių, susiformavusių okupacijos sąlygoje, kėlimas — yra sukaktuvinės Kronikos puslapių drąsi kalba. Pogrindžio spauda išeinu su tiesos žodžiu, kurio nerandama vienos krypties — ateizmo — komunizmo persunktoje pavergtos Lietuvos spaudoje.

LKBK davė impulso ir kitiems pogrindžio leidiniams. Pogrindžio spauda ne tik informuoja, bet ir formuoja jaunąją lietuvių kartą Krašte, padrąsina imtis tokių žygių, kurie stebina ir laisvajame pasauly gyvenančiuosius. Tokia spauda padeda augti naujajai kartai, kuri atlaikys okupacijos nedalią ir paruos tautą laisvės rytojui.

Mūsų periodika laisvajame pasauly ištisai ar dalinai persispausdina Kronikos ir kitos pogrindžio spaudos žinias, nes iš tikrųjų ji yra nelaimingosios Lietuvos tikrovės veidrodis. Kokia skurdi būtų mūsų spaudos ir radijo informacija apie Lietuvą be LKBK ir kitų pogrindžio leidinių!

Kronikos balsas, prasiveržęs iš pogrindžio ir nugalėjęs geležinės uždangos kliūtis, kalba ne tik mums, bet kitam plačiam pasauliui. "Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikoms leisti sąjungą" ir Lietuvių Informacijos centrus nusipleno didelės padėkos ir nuolatinės paramos tuos leidinius paruošiant svetimomis kalbomis. Lietuvos pogrindis prabyla anglų, prancūzų, ispanų, vokiečių ir kitomis kalbomis. Tuo būdu Kronikos tiesioginiai jungiasi į visų tauriųjų lietuvių ir jų draugų svetimtaučių kovą už Lietuvos laisvę.

Nežinome redaktorių, leidėjų, bendradarbių bei talkininkų pavardžių, išskyrus tuos, kurie jau yra skaudžiai nukentėję, sėdėję kalėjimuose ir dar tebevargsta nežmoniškose kalėjimų, ištrėmimo, stovyklų sąlygose. Ir visokios žiauriausios priemonės herojų neišgąsdina, ir Kronikos ir toliau prasiskverbia į laisvę.

Lenkiamе galvas prieš visus, kurių dėka ši okupantui akis badanti tiesa pasiekia skaitytoją.

Ar ši pogrindžio spaudos darbuotojų drąsa, idealizmas, herojiškumas, ištvermė ir auka nereikalauja daugiau iš mūsų negu nuostabos pareiškimų? LKKB tapo laidas tarp pogrindžio kovojančios Lietuvos ir mūsų čia laisvajame pasauly gyvenančiųjų. Tas ryšys turi būti ne tik išlaikytas, bet ir sustiprintas, ateinant į talką leidėjams šiame krašte ir kitur realia finansine parama bei jungiantis į platinotojų tinklą visame laisvajame pasauly. Tegu Lietuvos pogrindžio balsas būna kuo plačiausiai išgirstas. Iš kitos pusės, mes žinome, kiek šiais laikais kaštuoju spausdinto žodžio išleidimas ir jo kelias į skaitytoją. Kad ta pagalba būtų reali, reikia ir realios visokeriopos aukos.

Tai būtų mažas gestas tiems dvasios galiūnams Krašte, jie galėtų pajusti ir mūsų nors mažos atsakomybės ir meilės jausmo dalelę nepriklausomos Lietuvos ir tikinčiųjų sąžinės laisvės ilgesio kovoje. Tegu Aukščiausias laimina ir saugo Kronikos leidėjus!

“Į LAISVĘ” 1981 METAIS AUKOJO:

Mecenatai: A. A. St. Barzdukas — 100 dol.; Dr. V. A. Dambrava — 100 dol.; Dr. J. Uleckas (Kanada) — 100 dol.; A. Pladys — 70 dol.

Garbės prenumeratoriai: Po 50 dol.: A. Grinienė, A. Mažiulis
Dr. M. L. Namikas, Dr. A. Razma, Dr. B. Znotinas, J. Mikonis — 40 dol.
Kun. S. Morkūnas — 32 dol. Po 30 dol.: V. Akelaitis, J. Damušis. Po 25 dol.:
K. Bružas, Dr. J. Kižys, J. Kojelis, Dr. V. E. Majauskas, K. Račiūnas, M. Sodonis.
Po 20 dol.: J. Ambrizas, Dr. G. K. Balukas, J. Baužys, R. Bureikienė, kun. M.
Čyvas, Pr. Karalius, V. Kazlauskas, St. Kungys, E. Milkauskas, A. Pargauskas, V.
Rociūnas, J. Vidmantas, J. Žilionis.

Rėmėjai: Po 10 dol.: Kun. J. Pragulbickas. Po 9 dol.: K. Barzdukas,
Č. Kuras, E. Pakulienė. Po 8 dol.: Kun. V. Dabušis, Vyt. Gečas, kun. M. Kirkilas,
prof. J. Kuprionis, J. Mikelionas, Dr. Z. Prūsas, I. Račiūnas, St. Vilinskas.
Po 7 dol.: Dr. K. Karnauskas, kun. K. Sakalauskas, S. Sužiedėlis. Po 6 dol.:
A. Balsys, Vyt. Barisas, Dr. S. Čepas, Vl. Čyvas, A. Gaigalienė, A. Grigaitis,
J. Salys, B. Užemis, A. Valiuška, J. Veblaitis. Po 5 dol.: K. Gimžauskas, Dr. J.
Norkaitis, J. Norkaitis. Po 4 dol.: A. Bumbulis, H. Kaladė, A. Kareiva, J. V. Roland.
V. Šalkūnas, J. Stelmokas, R. Stirbys, A. Vaitekūnas, Vl. Valonis. Po 3 dol.: A. Alkaitis,
J. Arštikis, Dr. S. Baltrukėnas, L. Barauskas, D. Benedict, Dr. A. L. Čepulis,
K. Dočkus, B. Gaidelienė, A. Giniotis, Pr. Gustas, kun. St. Yla, Z. Juras, P. Juška,
V. Kamantas, I. Kazlauskas, R. Krasauskas, kun. V. Kriščiūnevičius, A. Kulnys, V.
Kuzmickas, A. Maskolionas, V. Milukas, B. Neverauskas, V. Palubinskas, V. Palūnas,
Dr. P. Pamataitis, J. Paiovis, J. Pažemėnas, kun. V. Pikturma, P. Puronas, B. Raugas, A.
Reventas, J. Rugelis, St. Rudis, A. Simutis, A. Sirutis, J. Šiaučiūnas, V. Skladaitis,
St. Skripkus, A. Skučas, I. Straukas, J. Vėbra, kun. J. Velutis, Vl. Vidžiūnienė,
A. Viliušis, B. Vitkus. Po 3 dol.: J. Žadeikis, M. Žymantienė. Po 2 dol.:
P. Malzinskas, A. Radzivanienė, E. Ribokienė. Po 1 dol.: A. Kairys, A. V. Stepanas,
C. Surdokas.

Aukotojai Venezueloje: Dr. Angelė S. de Martinez, kun. A. Perkumas,
Dr. V. A. Dambrava, Gyd. P. Dambrava, inž. Br. Deveikis, E. Gutauskienė, P.
Kriškėiūnas, J. Menkeliūnas, G. Orentas, Br. Šimukonis, inž. A. Šulcas.

**ADMINISTRACIJA
NUOŠIRDŽIAI DĖKOJA**

Šlo numerio kalna 3.00 dol.

